

2004ko maiatzaren 23a
LXVIII. urtea
1.945 zenbakia
3,20 euro

JUAN RAMON MADARIAGA:

"Bizitza gertakarien erantzunak deskubritzea da"

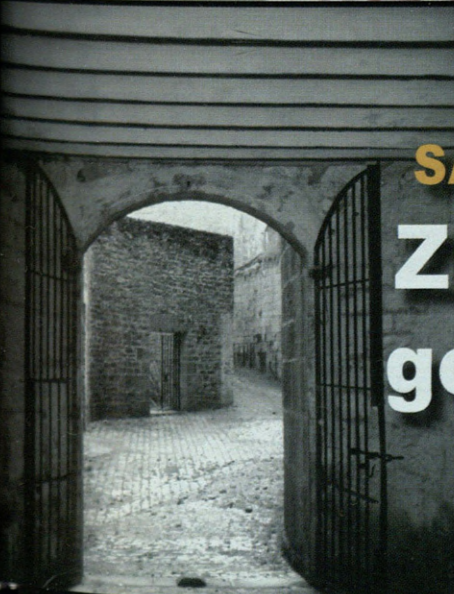
ARGIA

Joxe Mari

Bakero

"Futbola ez zen nire ametsa"

EZKABAKO
SAN CRISTOBAL
Zigorraren
gotorlekua

Sopelako eta
Leioako ikastolek
antolatu dute
maiatzaren 30eko
festa

2004.05.23 AGURAIN (ARABA)

VI. EUSKAL SELEKZIOAREN EGUNA

«elkartasuna adierazi, ofizialtasuna irabazi»

11:00tan: Herriko kirolarien desfilea plazan

11:15tan: Ikurrinaren igoera eta hasierako ekitaldia

11:30tan: Herri kirolak

Sokatira saioa: Neskak eta Mutilak (Bi talde bakoitzetik)

Harrijasotzea: Haimar Irigoyen gaztearen errekor saiakera esku batekin eta 200 kiloko harriarekin.

12:00tan: Futbol 7 partiduak. Kuadrangularrak:

Etorkinen nazioarteko selekzioa

Euskal kazetariak osatutako selekzioa

Euskal Politikoeak osatutako selekzioa

Esait-ek osatutako selekzioa

14:30tan: Herri bazkaria

16:30tan: Pailasoak eta antzerkia haurrentzat

17:00tan: Pilota partiduak (Afizionatuak)

18:30tan: Musika kontzertua

asteko gaia

- **San Cristobal: Zigor mendia.** 4
JOSU CHUECA

pertsonaia

- **Joxe Mari Bakero: "Futbola ez zen nire ametsa".** AMETS ARZALLUS 12

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 18

- **Euskal politikagintzaren bide berriak.** 19
MARKEL OLANO

- **Irakurleen kontuak.** JOXEMARI ITURRALDE 20

- **O, Enriqueta!** IÑAKI BEREZIBAR 21

- **Luparekin:** Trenak aurrera egin behar luke. XABIER BARANDIARAN 22

- **Txandan:** Urdazi eta inzineradorak. 23
JEXUX MARI IRAZU

- **Hiruko txikian:** Etxerat-ek. J.M. OSTOLAZA 23

- **Oihartzunak** 24

erdiko kaiera

- **Juan Ramon Madariaga:** "Bizitzea gertakarien erantzunak deskubritzea da". 25
MIKEL ASURMENDI

- **Ezpalak:** KATIXA GARATE 30

- **Argitalpenak:** Xabier Mendiguren Elizegiri galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 32

- **Denbora-pasak** 34

- **Ihesi:** Leitza. Historia eta kondaira lanbro artean. IÑIGO TXINTXURRETA 36

- **Makina bat kontu.** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 40

- **Sukaldean:** Txokolate tarta erraza. 42
HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE

gaiak

- **Ibilaldia 04: Ikastola bi elkarren eskutik helduta.** UNAI BREA 43

termometroa

- **Latinezko euskal hitzak.** MARIA GONZALEZ 50

- **Comisiones Obreras euskararen normalkuntza bultzatu nahian.** 52
DANIEL UDALAITZ

- **Bero-beroan** 54

- **Net hurbil:** Putin da Sharon, Txetxenia Palestina eta europarrok... 56
PELLO ZUBIRIA

azkena

- **Oparien puntua, ironia eta natura.** 58
LOURDES OÑEDERRA

San Cristobal Zigor mendia

Gerra gaztelu izateko eraiki zuten Iruñeko Ezkaba mendiko San Cristobal gotorlekua. 1910ean bukatu zuten eraikina. 1934an, ordea, kartzela militar bihurtu zen, eta 1936tik aurrera 2.000tik gora preso bildu zituzten bertan. San Cristobal, gainera, historiako presoen ihesaldi handienetako baten lekuko izan zen 1938an. 4

Joxe Mari Bakero

Larre motzekoa

1963an Goizuetan jaio zen arren, egun Sitgesen bizi da, bere familiarekin batera. Generalitateko Kirol Sailean jardun zuen lehengo urtera arte eta entrenatzaile nazionalaren titulua du esku artean. Futboleko arrakasta handia lortutakoa da, Realean zein Bartzelonan. Egun, ordea, dio futbolari izatea ez zela bere ametsa. 12

Luparekin

Xabier
Barandiaran

22

IBILALDIA

Bi Ikastola elkarren eskutik

Uribe Kostan burutuko da maiatzaren 30ean Ibilaldia festa. *Alkarregaz heldu* da aurtengo leloa. Hain zuzen ere, bi Ikastola, Leioako Betiko eta Sopelako Ander Deuna, izango dira aurtengo ekitaldiaren antolatzaileak. Bi ikastola hauen eta eskualdearen historia eta egungo egoerari erreparatu diegu, euskararen festa ospatzear denean. 43

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Iruela, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aitor Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Carmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Fax: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita, 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Débora Tenenbaum

22 urte behar izan ziren Ezkaba mendiko (Iruñea) San Cristobal gotorlekua eraikitzeko. Hasiera batean gerra gaztelua izateko eraiki bazen ere, ondoren, kartzela bihurtu zen. Eta ez nolanahikoa. 1936tik aurrera 200 soldadurentzat egindako galerietan 2.000tik gora preso metatu zituzten. Jasan behar izan zituzten baldintzen ondorioz, 795 preso ihes egiten saiatu ziren. Hiruk lortu zuten askatasuna. Beste askok biziarekin ordaindu zuen saiakera.

JOSU CHUECA

ITOIZ OMEN DA Miguel Sanzen arabera Nafarroan azken urteotan burutu den lanik erraldoiena. Erabili duten porlanaren kopurutan edo segurantzaz neurritan xurgatu duten dirutza ikusita baliteke horrelako dimentsio itzelerara iristea. Baina zailtasunak, arotzek zein harginek buruturiko murrak, galeriak, tunelak eta mota guztietako zerrailak eta obraren iraupenari begiratuta, oker zebilen Corellakoa. Bere Iruñeko jauregitik askoz gertuago duen San Cristobal gotorlekura hurbilduko balitz, aise konturako zen lana askoz handiagoa izateaz gain, zer nolako dimentsioak har ditzakeen giza ignonimiak. Izan ere Bigarren Karlistaldia amaitu eta gero, Ezkaba mendiko mutur batean, San Cristobal izena izan zuen baso elizaren eremuan, ingeniariaren koronela zen Miguel Ortigaren agindutara, gerra gaztelu edo gotorleku ikaragarria hasi ziren egiten. Bukatu berria zen gerra horretan karlistek artilleriarekin Iruñea eraso zutelako militarrek egokitzen jo zuten ia-ia

San Cristobal Zigor mendia

Irudi honetan ikus-
ten dena San Cristo-
baleko barruko gale-
rietako bat da.

900 metroko altuera duen mendi horren tontorreko magalean gerra gaztelu bat paratzea. 1878ko Estatuko aurrekontuen bitartez dirua luzatuta, urte horretan bertan hasi ziren lehen lanak. Artikatik gailurreraino eramaten duen zazpi kilometrotako suge-bidea atondu zuten chunka harginek. Sei-zazpi hilabetetan burututa, hasi ziren gotorlekua bera eraikitzen. Kontuan izaten badugu 1910 arte Alfonso XII izena hartu zuen gaztelu hori ez zutela amaitu, 22 urtetan iraun zuten lan horiek oso atzean uzten dituzte Itoizko urte-giko hamar urte gorabeheratsuak.

Bukatu berria dugun mendea hasi zenetik Espainiako armadak Afrika aldean gerrari ekin ziolako, San Cristobalek militarrek egindako gotorleku berantiar bezain handinahia zirudien. Baina Bigarren Errepublikaren "biurteko beltzean" eginbehar berezia bilatu zioten CEDA-PRRko gobernuburuek gerra gaztelu horri: 1934ko urriko iraultzaren ondorioz, Asturiasen, Bizkaian eta bereziki Eibarren atxilotutako chunkaren kartzela militarra bilakatu zen. Bertako kartzela probintzialarekin batera hasi ziren erabiltzen mendi muturrean zegoen kartzela berria. Orduz geroztik, militarrek eta presoek bat egingo zuten, lubakiz inguraturik zegoen harkaitz zulo horretan, baina oso leku eta egoera desberdinetan. Geroxeagoko gerra garaian izango zituen baldintza larrietara iritsi ez bazen ere, komunikabide ezkertiarrek kartzela berezi horren egoera salatu zuten, baita Madrilgo Parlamentuan bertan ere. Kartzela horren itxiera eskatu zuten 1935eko azaroaren 29an izandako saioan, baina alferrik. Hilabete pare bat beranduago, Iruñean bertan, ehundik 172 eibartarren aurkako epaiketara erraldoia burutu zutenean, bertan luzatu zituzten zigorrekin, San Cristobalgor galeriek jende asko eta luzarorako gorde beharko zutela zirudien.

Espetxeak gainezka

Hala eta guztiz ere, Cedatarren eta epaile militarren asmo errepresiboak antzuak suertatu ziren, Fronte Popularrak 1936ko otsaileko hauteskundeetan izandako garaipena zela medio. Horren ondorioz gauzatu zen amnistiarekin hustu egin ziren Iruñeko kartzela zein Ezkabakoa. Dena den,

Goitik behera: San Cristobal eraikitzen ari ziren langileen ilustrazioa; Orfeoia bisitan joan zenekoa; eta Merced egunean gotorleku-patioan eginiko ospakizunak.

gutxi iraun zuen egoera horrek. Urte horretako uztailaren 18an hasitako Gerrarekin berriro ere bi espetxe horiek kate maila errepresibo sendoena osatu zuten. Atxilotu aunitz, bortxaz eta indarrez, beraien herritako kartzeletatik aterata, kartzela probintzialera edo mendi tontorreko harkaitzuloko ziegetara bideratuak izan ziren. Nafarroan zehar barreiatuak zeuden tokian tokiko kartzelak berehala bete zituztelako, Tuteratik, Azagratik, Zangotzatik, Lizarratik, eta antzeko herrietatik, makina bat ezkertiar, errepublikano eta nazionalista eraman zituzten batera eta

bestera. Horiei berehala gehitu zitzaizkien beste lurraldetako erretagoardia frankistan atxiloturiko galiziarrek, Valladolidekoak, segobiarrek eta palentziarrek.

Geroxeago, Gipuzkoa frankisten esku gelditu zenean, epailetak burutzen zituzten heinean, jende dezente bidali zuten San Cristobalera ezarritako zigorrak betetzera. Horietako bat Salvador Zapiain "Ataño" Errenteriko gaztea izan zen. Bere anaia bi, Antonio eta Jose Ramon, Donostiako Ondarretako kartzelan bertan fusilatuak izan ondoren, anaia Juan Joxerekin batera 30 urtetako zigorra betetzera eraman zuten, 1936ko Gabonetan. Ondarretako heriotzaren segatik libratu bazen ere, infernua sartzea iruditu zitzaion "Ataño"ri San Cristobalera etatea. Danteren aipu ospetsua "honuntz zatozen orrek uztazu atean itxaropena" gogoan, kartzela horretako sarrera hain bel-

durgarria bazen bere barruak nolakoak izanen zituen pentsatu zuen. Laster oso jabetu zen tamaina berdintsuko sufurkarioan edo apokalipsian sartzen ari zela.

Soldadu zaintzaileak

Kanpo aldean 331. batailoiko soldaduak ziren nagusi. Konpainia ia-ia oso bat baitzegoen kartzela zaintzeko. 100era iristen ez ziren soldaduekin batera, bost kabu, hiru sarjentu eta alferiz bat. Gehienak sarrerako Guardia-Gorputza delakoan zeudelako, inguruko muinoetako garitetan zeuden soldaduak ikus zitzaketan soilik. Entzun bai, gauero entzuten zituzten gauerdiko isiltasuna puskatzen zuten beraien "Alerta 1a", "Alerta 2a", "Alerta 3a"... bederatziraino iristen ziren oihuak. Soldadu eta kartzelako agintariek eguterran etxebizitza koxkorrek zituzten bitartean, pre-

soek barrualdean, mendi magalean zeuden galerietan bizi behar izan zuten, kartzeletako funtzionarioen aginduetara. Zuzendaria Alfonso de Rojas y Rueda bazen ere, benetako agintariak, beste bi hauek ziren: batetik, Juan Sanchez Pescador, "Mixelin" izengoitiaz bataiatu zuten zerbitzu burua; eta bestetik, kartzelako administraria Manuel Muñoz, "Artza" izenordea jaso zuena. Falangez jantzita lehiatzen ziren beti biak euren gilborra zabaltzen presoek eguneroko janariaren kontura. Bigarrena, "Artza" deiturikoa, bereziki nabarmendu zen Ekonomatoan eta eguneroko jatorduetan egin-dako iruzurretan, 1938an muga dirutza bestal-dera eramane nahian harrapatu zuten arte.

Ezaugarri propioak zituen espetxea

Honaino, beste gaitibulekueetan suertatzen ari zena errepikatzen zen San Cristobal aldean. Baina benetako egoeraz jabetzeko oso kontuan

San Cristobalgot patioa. Bertan, ehunka preso ibiltzen ziren eguneko orduak erre nahian.

izan beharko genituzke espetxe horren ezaugarriak. Hasteko, azpimarratu behar dugu berrehun soldaduentzat eginak omen zeuden galerietan 2.000tik gora preso metatu zituztela 1936ko udazkenetik aurrera. Horien guztien artean banatu behar zuten 100 metro eskaseko luzera eta 20 metro inguruko zabalera zituen patio bat eta hiru galeria. Lehenari dagokionez, lau aldetatik itxita zegoen frontoia zirudien: hiru aldetan galerietako leiho burdindunak zituen, eta laugarrenean murrua eta burdinazko ate handi bat. Bere harrizko zolua gainean, ehunka preso etengabeko ibilian erretzen zituzten eguneko orduak. Atzera eta aurrera, inolako eserlekurik gabe, goiko aldean ikus zezaketen zeru errektangularrari begira. Patioko alde batean, goitik behera, hiru galeria zeuden. Goikoan, epaitu gabekoak zeuden bitartean, erdiko eta beheko epaituentzat ziren. Azken honetan, erabat lurpean zegoelako, leiho zirrikitu batzuek

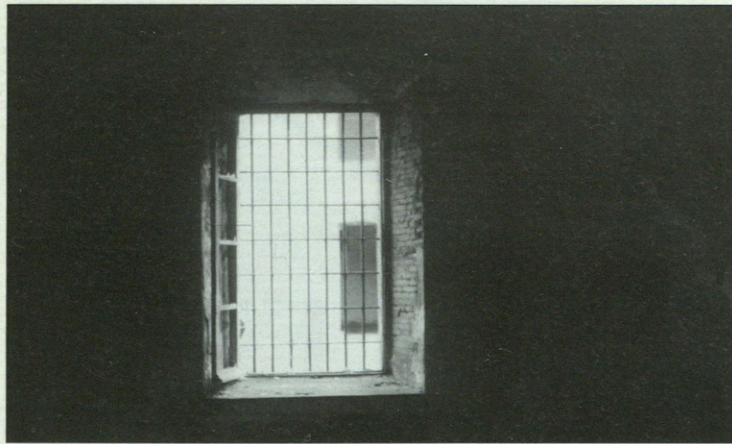

Hostal BERTIZ Ostatua

San Juan 16, 31720 OIEREGI (NAFARROA)
Tel: 948 59 20 81
www.hostalbertiz.com
info@hostalbertiz.com

bakarrik uzten zuten argi pixka bat sartzen. Udan eta neguan giro berdintsua zuten: betiko usain ustela eta hezetasun ikaragarria.

Beti presaka

Espetxeratuen jarduna beste kartzeletakoen antzekoa zen. Militarren kornetak finkatzen zituen presoene une eta jarduerak: goizeko seietan jaikitze jotzen zuen. Garbiketara burutzen zuten orduan, ahal zuten bezala. Pixka bat beranduago, ura esne pixka batekin nahastuta hartu eta patioratzen ziren, binaka-binaka, "Hautsi lerroak" entzun eta gero. Hor hasten ziren bere eguneroko hormen arteko ibilaldiak. Dirua zuenak ondoan zegoen Ekonomatora -presoen "Tragaperras" deitzen zutenera- jotzen zuen urrearen truk azukrea, sardina lata edo tabakoa eroatera. Eguerdian puntu-puntu, kornetak jotzen zuen galerietara itzultzeko. Bertan, pertz batetik bazkaria hartzen zuten azpil txiki batean. Garbantzua bakan batzuk saldarekin jasotzeko ez zegoen gehiagoren beharrik. Beraien ziegetan etzanda egoteko parada zuten berriro turutak patioratzeko agindua eman arte. Arratseko zortzietan, afaltzeko tenorea zuten eta ordu bete beranduago, lastaira zikin baten gainean edo hormigoi gogorrean lo egiten zuten. Koartela eta kartzela nahastuta zeuden jardun hori ongi azaltzen zuen "Ataño" honako hitz hauekin: "Egun guzian ezer egitekorik ez eta denetara presaka".

Ziegetako leihoak dira goian ditugun hauek. Patioa ikus zitekeen burdinazko barroteen artean. Lerro hauen gainean ikus daitezkeen leiho nimañoa zigor ziegetakoa da.

ere, jatekoaren gabeziak larritu zuen presoene bizimodua, gosea baitzen gatibu horien sufrikariorik latzena. Bertako janaria ez zen nahikoa urrundik ere gizon bat bizirik edukitzeko. Kanpoko jatekoa eta paketeak jasotzea debekaturik zegoelako familiek bidalitako diruarekin zer edo zer eros zezaketen presoek aipaturiko "Tragaperras" en. Baina horrelako laguntzarik ez zuena, pixkanaka pixkanaka akitzen joaten zen, "Ataño" ren erranetan, "egurrez egindako gurutze jantzia" bilakatu arte. Gosaria edo iturriko ura berdintsuak ziren eta bazkaritan zein afaritan saldan zeuden barazki aleak kontatzea erraza bezain ohikoa bilakatu zen presoene artean. Orduko testigantzetan sarritan errepi-katzen da kontaketa xeble hori. Jacinto Otxoaren arabera, 28 garbantzua zeuden. Zapi-rainek, hilabete oso bat antzeko ariketak burutuz, batez bestekoa 41etan kalkulatu zuen.

Baina apokalipsian bezala, gosetea ez da bakarrik ibiltzen den kaltea. Eta ezarritako heriotz zigorrer gain, beste gaitz batzuek larriki gutxitu zuten hara eramandako presoene kolektiboa. Sendagilea baldin bazegoen ere, berak agintzen zuenak eragin eskasa zuen presoene osasunean. Diagnostikotik haruntzago ez baitzegoen neurri eraginkorrik: ez sendagairik, ezta bizibaldintzen aldaketarik ere. Euren hiltoria besteen aurrean ez igarotzeko eramaten zituzten zenbait preso gaixotegira. San Cristobal eta inguruko eremuetan burutu ziren fusilamenduez gain, tuberkulosiak, minbiziak eta antzekoek tragikoki orekatu zuten kartzela horretara sartzen zen preso andana. 1937ko urtarilaren hasieratik kartzela itxi zuten eguneraino, 1945eko uztailaren 6a arte alegia, 305 hildako suertatu ziren gaixotasunen ondorioz. 1941ean, hau da, kartzela erietxe izendatu zuten urte berean, 51 hildako izan ziren. Hurrengo urtean, marka hori gaintu zuten 62ekin.

Hilkortasun ikaragarri honek ez zuen moteldu espetxe horretan zegoen gainpopulazioa, bederen 1943a arte. Urte horretan hasi baitziren hainbat preso beste kartzelara edo Langileen batailoietara eraldatzen edo zigorren errebisioei esker askatzen.

1945a arte ez zion San Cristobalek behin betiko kartzela izateari utzi. Orduz geroztik, militarrek gerra gaztelu honentzat bere jatorrizko funtzioa berreskuratu zuten, 1980 aldean utzi zuten arte, jakinik XX. mendeko erdialdean, gerra eremuan izandako herrikuntzak zirela medio, horrelako eraikuntzek oso zeregin eskasa zutela. Baina, ikusi ditugun baldintzetan 2.000 preso izan zituztenak, nola ez ziren gauza izan 20ren bat soldadu erretenean izateko, lubaki eta horma horien artean gertatu zen giza ignonimiaren arrastoak ikustea oztopatze? ■

Guardia-Gorputzetik
atera eta ate
nagusitik irten ziren
presoak ihesi.

Bertan hil nahi ez
bazuten, ihesa zen San
Cristobalen zeuden
presoek zuten irtenbide
bakarrenetakoa.

Kartzelatik ateratzea,
ordea, ez zen zailena,
mugara iritsi eta hura
zeharkatzeko jasan behar
izan zituzten neurri
errepresiboak saihestea,
baizik. Historiako ihesik
handienetako bat burutu
zuten San Cristobalgo
kartzelako 795 presok
1938ko maiatzaren 2an.

Hildakoen erregistroan
ageri diren datuen
arabera, gutxienez, 185
preso hil ziren saiakera
honetan.

Ihes handia

PRESO GUZTIEK ASKATASUNA amesten dute. Eta San Cristobalgoak zeuden egoeran egonda, askoz gehiago. Gerraren gorabeheraz gauza gutxi zekiten. Radio Petate deitzen ziotenak zurrumurru xeble bezain sinesgaitzak zietatik hedatzen zituen bitartean, eguneroko errealitate ankerrak gerra presoak zirela gogorazten zien behin eta berriro. Zituzten zigor luze eta latzak oso kontuan hartuta, oinak aurretik, lau oholez egindako hilkutxetan atera nahi ez bazuten, bide bakarra gelditzen zitzaien bizirik ateratzeko: askatasuna beraiek irabaztea, ihesaren bitartez alde egin eta mugaz bestaldera joz. Zaila zirudien arren, saiatu ziren. Lortu zuten presoek erdiak gutxienez ate nagusitik ateratzea; baina oso gutxi, hiruren batek, erdietsi zuen Pirinioz haruntza zegoen askatasuna.

Aro eta egoera guztietako presoek burutu duten historiako ihesik handienetako bat aurrera eraman zuten Ezkabako tontor eta maldetan

**Gerra garaian, Iruñerria bezalako
erretagoardia frankistaren muinean
egonda, sorpresa faktorea
hondaturik, inolako laguntzarik
gabe eta zeuden ahulezi egoeran,
ihesa burutzea zaila zen oso**

barrena, 795 presok 1938ko maiatzaren 22an. Ordurako arras jabetuta zeuden kartzelako zaintzaileen eta soldaduen ohiturez. Ongi zekiten zuzendariaren ohiko hutsuneari, egun horretan, igandea zelako, soldadu askorena eta baita buru zuten alferizena ere gehitzen zitzaie-la. Hori eta beste asko arratsalde pasa egitera jaisten zirela Iruñera konfiantza osoz. Dena den, bazuten zailtasunik: Nola atera galerietatik eta, hori egin ondoren, nola zulatu bigarren bigilantziaren eraztuna —soldaduen—, inolako armarik gabe, eta kanpoko laguntzarik gabe?

Jarraian datorrena, antzik baduen arren, ez da film bateko gidoia, iheslarien aurkako epaketan erabili, eta orduko leku-koek ontzat eman duten ihesaren kontakizuna baizik:

Arratsaldeko zortziak jo orduko afaria banatzen hasi zirenean, presoek barruko zaintzaile zen Jesus Galar Aguirre heldu zuten. Pistola eta jantziak

Ziega bat barrutik ikusita.

jarri zituen Leopoldo Picok, ihesaren buruzagia izanen zenak. Desarmatu eta bahitu zuten bigarrena, zerbitzio burua, "Mitxelin" deitzen zutena izan zen. Gauza bera egin zuten gainontzeko zain-tzaileekin. Afaria ematera hurbiltzen zire-larik, gune desberdinetan atxilotu eta gorde zituzten Emiliano del Cid, Fernan-do Lekunberri edo Antonio Sacristan zaintzaileak.

Geroxeago Leopoldo Pico bera, zain-tzailez mozzorrotuta, goiko aldean zegoen Guardia-Gorputzera hurbildu zen, solda-duei galerietara jaisteko deituz. Horiek zaintzaile bat zelakoan atea ireki zuten eta barneratzen hasi ziren. Picoren atzean zeuden presoek desarmatu zituzten eta lehen bahiturikoeekin itxita laga zituzten ziega batetan. Eskuratutako armekin eta hartuta-ko giltzekin kanpoko patioan zeuden soldaduen-gana hurbildu ziren, kartzela eta patioa bera lotzen zuen tunela zeharkatuz. Arrapaladan sartu ziren eta tirorik egin gabe, afaltzen ari ziren soldadu guztien jabe egin ziren. Bat, Alejandro Abadia oldartzen saiatu zen, baina pikotx kolpe batek lurreratu zuen odol artean betirako.

Galeriei erreparatuta, eraikitze lanak zein gogorrak izan ziren ikus daiteke.

dadu batek bakarrik alde egin zuen, kanpoko lubakia gaindituz, eta zuzen zuzenean Antzoaingo koar-telera jo zuen ihesaren berri emate-ko. Erabakiorra suertatu zen hori, zeren orduz geroztik, goardia zibi-lek eta militarrek, Iruñea aldekoek zein Gasteiztik etorritakoek, hila-bete luze bat iraungo zuen ihesla-rien aurkako giza ehiza ikaragarria hasi zuten.

Itxaropenik ez

Gaztelu erraldoi horretaz jabetuta, ihesa prestatu zutenak barrura itzuli ziren, ordurako tiroak eta azken iskanbilak entzun zituzten gainontzeko presoei ihesean parte hartzeko bultzatuz. Zalantzak eta eztabaidak azkar sutu ziren. Batzuek gerra amaituta zela-koan, gauzak atondu zituzten Iruñeko tren geltokira jaisteko asmoz. Beste batzuek, ihesa-ren errealitateaz jabeturik, mugaraino iristeko zeuden posibilitate apurrez oso fidakaitz, nahiago izan zuten presondegira itzuli eta zain gelditu. Izan ere, kanpo aldean ez zegoen ez laguntzarik, ez inolako garraio-rik, ezta inolako gida edo mugalariren arrastorik ere. Gainera, gertu zeuden ortze-mugako Pirinioetara iristeko Nafarroako erretagoardia zeharkatu beharra zegoen.

Burutazio guzti horiek izan zituzten hizpide iheslariek eta

Matxinatuen biktima bakarra

Hori izanen zen iheslarien biktima bakarra, geroxeago beraien aurkako epailetan ederki ordainduko zute-na. Garitetan zeuden soldaduekin tiroketa pare bat suertatu ondoren guztiak ere menpean hartu zituzten San Cristobalgo matxinatuek. Sol-

Hildakoen erregistroetan azaltzen
diren datuen arabera, 185 presok,
gutxienez, bere bizitzarekin
ordaindu zuten beraien
askatasun egarria

kartzelan ihesari bizkarra emanez gelditu zirenek. Horren lekuko dugu Leopoldo Picok Salbador Zapiain "Ataño" rekin izan zuen elkarrizketa. Azken honek galdetu zionean ea itxaropenik zuten ihesa burutzeko, ezkertiar bilbotarrak horrela erantzun zion: "Ez, zoritxarrez. Konpainia osoa bertan harrapatu nahi genin. Bertan lotuta edo ondo itxita utzi. Bihar goizeko zortzirak arte, etziteken hauek ihesaren berririk jakingo. Bitarte horretan, asko igaroko giñen frontieraino. (...) Baina konpainiako kornetak ihes egin ziguk, lubakiaren gañetik jauzi eginda. Honuzkero, hemengo berri bazekitek".

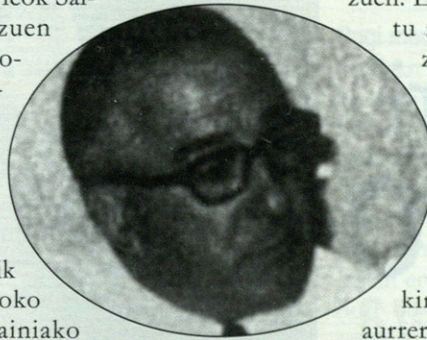
Hala ere, martxan jarritako ekimena aurrera eramanez behar zuten. Presoen erdiak parte hartu zuen ihesean, hurrengo egunean egindako gatibuen kontaktak nabarmendu zuenez. Zeuden 1.796 presoetatik 795 alde eginak zeuden. Horietatik 565 harrapatu zituzten hurrengo egunean, aunitz larri zaurituta. Espainiako "Ley de fugas" ospetsuaren erabilpen azkar bezain zakarra burutu zuten hurrengo egunetan Maldaerrekatik Pirinioetako haranetaraino, bereziki Olagueko eta Ezkabarteko eskualdetan. Zaurituen artean zegoen, esate baterako, Juan Iglesias Garrigos, 1960ko hamarkadaz geroztik, Eusko Jaurlaritzan ordezkari sozialista izango zena. Orain dela gutxi zendu zaigun horrek besoa galdu zuen, ihesean atxilotu zutenean izandako tiroketan.

Patu larriagoa izan zuten beste askok. Hildakoen erregistroetan azaltzen diren datuen arabera, 185 presok, gutxienez, bere bizitzarekin ordaindu zuten beraien askatasun egarrria. Haien artean zegoen hainbeste aldiz aipatu dugun Leopoldo Pico ihesaren bultzatzailea. Dirudienez, gaua iritsi berria zelarik harkaitz

batetik bestera jauzi eginez hanka puskatu zuen. Eta ordu batzuk beranduago hilik agertu zen hortxe bertan, buruan tiro bat zuela.

Militarrek, falangistek, karlistek eta goardia zibilek ondorengo egunetan burutu zituzten hilketek gehitu behar zaizkie, 1938ko irailaren 8an, epaitu ondoren, Iruñean bertan fusilatu zituzten 14 iheslari. Lehen aipatu dugun Leopoldo Picorekin batera ekimen hori prestatzen eta aurrera eramanez nabarmendu zirelako Bautista Alvarezek, Gerardo eta Teodoro Aguado anaiek, Daniel Elorzak, Calixto Carbonek, Baltasar Rabanillok, Ricardo Fernandezek, Rafael Perezek, Antonio Escudero, Miguel Nietok, Antonio Casasek, Francisco Hervasek eta Primitivo Frechillak pairatu zuten itzulirik gabeko zigorrak latzena, heriotza, alegia.

Azken batean ihesaren balantzea San Cristobalen historia bezain larria suertatu zen. Beste hainbat ihesek frogatu duten legez, zailena ez zen kartzelatik ateratzea, mugara iritsiz eta zeharkatuz, martxan jarri zituzten neurri errepresibo guztietatik alde egitea baizik. Gerra garaian, Iruñerria bezalako erretagordia frankistaren muinean egonda, sorpresa faktorea deitzen den hori berehala hondaturik, inolako laguntzarik gabe eta zeuden ahulezi egotzera, hori burutzea zaila zen oso. Baina askatasun grinak gogoetak eta azterketa hotzak baino indar askoz handiagoa izaten du. Horregatik alde egin zuten ilunabar horretan libertatearen egunsentiaren bila ia-ia 800 presok. Horietatik hiruk bakarrik, Jobino Fernandezek, Valentín Lorenzok eta Jose Marinek lortu zuten libre izatearen amets hori errealitate bilakatzea. Ohore eta oroimena batzuei eta besteei. ■

Goitik behera:
Juan Iglesias,
Jacinto Otxoa eta
"Ataño".

UZTARTZA

Alerpetxea • Jateetxea
Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tfnoa: 943 693481

Eguneroko menua 8€-tan. Asteburuetan betiko sukaldaritza

Joxe Mari Bakero

larre motzekoa

Goizuetan pilakoa izatea artista izatea da. Joxe Mari pilotekin zen artista. Artista zen pilota txikia eskuz jotzen, eta artistagoa pilota handia ostikoz jotzen. Orduan txikia ostikoz jo, eta handia hartu zuen eskutan. Normala, hamaikako batean jaiotakoa ezin da futbolari beste ezer izan. Joxe Mari, ordea, futbolari gainera, bada beste zer edo zer. Aita, entrenatzaile, kazetari, enpresa zuzendari... Baina oroz gainera, goizuetarra. Baita Bartzelonan ere.

AMETS ARZALLUS
Débora Tenenbaum

Futbolak ez al du jende gehiegi erotzen?

Bai, lastima da. Prentsan hainbeste minutu, hainbeste orri, hainbeste kontu... Behar lukeen baino garrantzia gehiago du, eta horrek arriskutsua bihurtu du futbola. Batetik arriskua du diruarekin galtzeko. Eta bestetik, ez baldin bada ongi erabiltzen, futbola bonba bat da pertsonentzat. Zenbat jende gelditzen da bidean, zenbat egunetik egunera bere ilusio guztiak galduta. Gure garaian ez bezala, gaur egunean jendeak profesional izatea amestuz jokatzen du futbole, dirua irabaztea amestuz. Bai gurasoek, bai mutikoek, horrela bizi dute. Eta horiegi esan behar zaie. Esan behar zaie arrunt zaila dela kirol profesionalera iristea. Hori esplikatzeko ez bazaie, bonba bat da futbola.

Eta bonba denak bezala lehertu egiten da. Lehertzen da penatan, edo lehertzen da pozetan.

«Futbol nire a

Jendeak barru-barrutik bizi du futbola. Nola liteke? Politikan ezin sinestua, mundu usteldua... Inguruak etsita jotzen du jendeak futbolera poz baten bila? Hor dago Argentinaren adibidea... Nik ez dut horren azalpenik emango, ez dut

Curriculum

- JAIO: Goizuetan, 1963an.
- Bizi: Sitgesen.
- FUTBOLARI OHIA
- ENTRENATZAILE NAZIONALAREN
TITULUA DU

Taldeak

- Futbolari bezala: Añorga (78a arte), Sanse (78-80), Real (80-88), Bartzelona (88-96), Veracruz (96-97).
- Entrenatzaile bezala: Puebla (Mexiko), Van Gaalen eta Serra Ferreren laguntzaile Bartzelonan.

Palmaresa

- Realarekin: bi liga (80-81,81-82), superkopa bat (82-83) eta errege kopa bat (86-87).
- Bartzelonarekin: Europako kopa bat (91-92), Europako superkopa bat (92-93), Europako errege kopa bat (88-89, lau liga (90-91,91-92,92-93,93-94), lau superkopa (90-91,91-92,93-94,95-96) eta errege kopa bat (89-90)

mendira joan? Nire ustez, futbolariek errotzen du horrela tokatu delako. Moda bat da.

Ongi moda luzea horregatik...

Ez dakit ba. Ni oroitzen naiz Espainian munduko kopa izan zenean nola esaten zuten: "Futbola bukatu da". Ni orduantxe Realean hasi berritan, eta taldetik zortzi edo bederatzi joan ziren munduko kopa jokatzera. Izugarritzko desastrea izan zen. Eta oroitzen naiz esaten zutela, "hau bukatu da." Periodikoetan eta hori ateratzen zen, telebistan ere bai. Irabaziak negatiboan zeudela, eta hori bukatu egingo zela, eta ez zeukala jada garrantzirik. Begira orain non gauden.

Orain Ronaldinhok entrenamenduan min hartu duela albisteago da Iraken hamar zibil hil dituztela baino. Zer pentsarazten dizu horrek?

Horrek esan nahi du egia ez diogula begietara begiratu nahi. Garrantzitsuak ez diren gauzak garrantzitsu egin nahi ditugu. Eta horrek esan nahi du pertsonak ez diela gaurko egunean, edo gobernuak, egiazko problemek aurpegira begiratu nahi. Horren ordez hain garrantzitsuak ez diren gauzekin betetzen digute eguna. Hain garrantzitsuak ez direnekin baina garrantzitsu bihurtzen ditugunekin. Nik uste dut hala dela, eta mundu honetan hainbeste gertaera daude bizkarra ematekoak...

Eta hain garrantzitsua ez baldin bada zergatik ordaindu hainbeste mila milioi jokalaria bat fitxatzeagatik?

Gehiegia da bai. Askok esaten du, "futbolariak diru gehiegi irabazten dute". Egia. Hori denek badakite, eta futbolariarekin berekin bakarka hitz egiten baduzu ere baietz esanen dizu. Zuk esaiotzu "zu hau eta hau irabazten ari zara, ez al da gehiegia?". Eta berak esanen dizu: "Bai. Baina begira, lehengo partida 200 milioi pertsonak ikusi zuten, nire argazkia atera dute eta mundu guztira zabaldu da, nik daukat hau, bestea, publizitatea..." eta orduan esaten duzu: "Ezin dut deus esan".

Eman diezaiozun orain buelta txanponari. Mutikotan ez zenuten milioirik usaindu ere egiten?

Ez horixe. Etxean hamaika anai-arreba ginen. Nik hamahiru urte nituela aita hil zen, eta ama gelditu zen denek kargu. Orduan, burutik ez da oso listoa izan behar asmatzeko gure momentuan beharra ezagutu genuela. Faltan ez ginen inoiz izan, ez jateko, ez bizitzeko ere, baina bai nahiko justu. Ez genuen negatiborik, baina positibo askorik ere ez. Hortxe, inguru horretan bizi ginen.

Horrek zaildu zintuen gerorako?

Zaildu ez dakit, baina asko ikasten duzu. Ikasi nuen familia zer zen. Ikusi nuen anaia zaharrak nola ikasketak utzi eta lanean hasi ziren. Lanean

a ez zen netsa»

emango ez diot harrapatzen eta. Logika bat baleuka esanen nuke, baina zer esan behar dugu, denak arrunt nazkatuak gaudela eta orduan horregatik jotzen dugula futbola? Eta zergatik ez saskibaloira? Edo zergatik ez

hasi ziren familia aurrera ateratzeko. Orain askok esango du: "Joxe Mari Bakero izarra...". Baina benetako izarrak haiek ziren, anaia zaharrrak. Nik egin dudana baino zailagoa da haiek momentu hartan egin zutena. Nik beti esan izan dut, azkenean, gu klan bat bezala ginel. Eta klan batek baditu gauza oso onak, eta baditu oso txarrak, baina hori beharrik gabe ez da ezagutzen.

Beraz Realak profesional egin zintuenean etxekoek ere lasaitu ederra hartuko zuten ezta?

Bai, hamabost urterekin egin nuen lehen kontratua profesional bezala Sanserekin. Bi zatitan ordaintzen zidaten; batekin ikasketak pagatzen zizkidaten, eta bestea soldata bezala jasotzen nuen. Orduan soldata hori etxera joaten zen, amarentzat eta beste senideentzat. Azken batean anaia zaharrenen bideari jarraitzea zen. Momentu hartan aukera hori izan nuen eta, egia esateko, niretzat gauza zoragarria izan zen, zoragarria zen aukera hori ematea amari.

Orain berriz amarentzat zoragarria da bere hamar edo hamabi urteko semeak Realean jokatzeko. Ez al da kriba gazteegi pasatzen? Horrek ez al ditu ale on batzuk bereizi gabe uzten?

Horixe da gaur egungo futbolaren arazoa. Hamabi-hamahiru urterekin ez bazaude talde handi baten filialean arrunt zaila da goiko mailara iristea. Aukeraketa gero eta gazteagotan egiten da, eta hori ez da zuzena. Engainatzen ari dira denak. Batez ere gurasoak. Beraz, klubun partetik beste perspektiba bat behar da gauzak ikusterakoan. Mutikoei denbora utzi behar zaie beren bidea egiteko, garatzeko. Gaur egun gurasoek pentsatzen dute beren semea hamabi urterekin onena delako dena egina dagoela. Baina hamabi urterekin nahiz onena izan, ez dago inor munduan firmatuko duenik mutiko hori onena izango dela hamasei urterekin. Horregatik esaten dut futbol profesionala oso erreala ez den egitura batean oinarritzen dela. Baina ez da futbola bakarrik, bizitza da, eta bizitzari buelta bat eman behar diogu.

Nola eman buelta hori?

Egiarekin. Ni entrenatzailea banaiz eta gazteekin banabil, esplikatu behar diet ilusioa gauza bat dela, eta kirola egitea beste bat. Horregatik diot klubun aldetik eta federazioen aldetik orain baino konpromiso handiagoa hartu behar dela,

Goizueta

"Bakerotarrak, Olaizolatarrak, Ameriketako artzaina... Hain herri txikian hainbeste ezagun ateratzea nik uste dut kasualitatea dela. Ez dut beste esplikaziorik bilatzen. Gure garaian ere, nik eta anaia Xantik Realean eta Etxeberriak Osasunan, zortziehun biztanleko herrian hiruk jokatzeko genuen lehen mailan. Ez da normala, baina nik uste dut kasualitatea dela".

eta entrenatzaileak prestatu behar direla. Hortxe dago etorkizuna, eta gero jendeari egia garbi esan behar zaio. Horrela bakoitzak bere mugak ezagutuko ditu. Eta bakoitzak neurtxuko du zein

den bere helmuga. Izan ere, zer da arrakasta? Arrakasta ez da bigarren mailara iristea, edo lehenera. Bat hirugarren mailara iristen da, eta esanen duzu: "Ez nuen sinestuko horraino helduko zenik"; beraz, horrentzat, zoragarria da hori. Beste bat bigarren mailan gelditzen da eta esaten duzu: "Nik uste nuen lehen mailara iristeko bazuela abildadea". Non da arrakasta? Arrakasta da bakoitzak bere limiteak garbi edukitzea buruan,

eta muga non duen haraino iristea.

Bakoitzak bere mugak dituela diozu. Horrek esan nahi du jaiotzatik markatua dagoela kirolariaren bidea. Jaio egiten dela kirolaria.

Bai, hor ez dago miraririk. Ez bazara jaiotzen, ez duzu aukerarik. Kirola egiteko lau bertute daude: fisikoa, teknikoa, taktikoa, eta psikologikoa. Nik gaztetan fisikoa nuen indartsua, baina beste denetan minimo hori ere bai. Zeren eta ez baldin baduzu minimo bat denetan, ezin zara aurrera atera. Gerta liteke taktiko aldetik ez izatea hain ona, baina fisiko indartsua edukitzea, eta psikologikoa terribilea. Kasu horretan zure puntu indartsuetan ahalik eta abantaila handiena hartu behar duzu, eta puntu ahulak ahal bezain gordean eduki. Orduan atera zintezke. Baina minimo bat behar da denetan, gainerakoan alferrik zabiltza.

Kirol kazetariak futbolari indartsu baino gehiago inteligente bezala sailkatu zaituzte. Futboleko zer esan nahi du inteligentziak? Bista? Usaimena?

Gauza asko dira. Zer da inteligentzia? Eta zer da jokalaritza tekniko? Edo da malabarista bat, edo zelaian mugimendu onak egiten dituen, edo toke batean jokatzeko duena. Tira, nik uste dut inteligentzia dela momentu bakoitzean tokatzen dena egiten duena, erabaki on gehien hartzen duena. Eta erabaki ona da momentu horretan eta leku horretan taldeari dagokiona egitea.

Zein dira gaur egun futbolari inteligenteak?

Bartzelonan ez da oso maitatua baina nik uste dut Figo dela horietako bat. Figok, futboletik aparte ere, telebistan ikusten duzu eta nabaritzen da baduela bere pertsonalitatea. Gustatuko zaizu, edo ez, baina jokalaritza inteligentea da.

Edo bestela ikusten duzu Ronaldinho, eta bere aurpegiak esaten dizu disfrutatu egiten duela. Hain ongi pasatzen du zelaian... Adierazpen batzuk egin zituen esanez "futbola nire bizitza da, ez banu futboleak jolas-tuko ez dakit zer egingo nukeen". Hala da. Profesional batentzat, nahiz eta bizitzan ezinezkoa izan, onena litzateke futbola bakarrik egitea. Ezkondu gabe, familiarik gabe, harremanik gabe, futbola bakarrik. Zeren eta zu aste guztian egongo bazina kontzentratua egon behar duzun bezala, deskantsatua behar den bezala, zoragarria litzateke. Baina bizitza bizitza da, eta futbola lan bat da, osagai bat zure bizitzan. Hala ere Ronaldinhoren aurpegiak islatzen du nik esaten dizudana. Gozatu egiten du jokatzu, eta nola hain ongi pasatzen duen, nola lana gustatzen zaion, konpromisoa hartzen du. Eta konpromisoa da garrantzitsua. Izan ere, ateratzen dira izugarriko liburu pila, milaka teoria, baina sinplea da bizitza. Eta orduan eta sinpleagoa orduan eta zailagoa, eta orduan eta sinpleagoa orduan eta zuzenago iristen da pertsona bat nahi duen horretara. Eta futbola ez da ezberdina. =

**Gaur egun jendeak profesional
izatea amestuz jokatzen du
futboleak, dirua irabaztea amestuz.
Eta horiei esan behar zaie arrunt
zaila dela kirol profesionalera
iristea**

Zuri garai onenak tokatu zaizkizu, bai Realean, bai Bartzelonan, ezin esango duzu disfrutatu ez duzunik?

Suerte izan dut, eta asko disfrutatu dut. Egia esan, hasi nintzenean futbola ez zen nire ametsa, tokatzen zitzaidalako egin nuen. Hala ere, nik beti ongi igaro dut kirol hori egiten. Oroitzen naiz behin Bartzelonan, nire andrearekin etxera joan, eta nola esan zidan: "Nik ez dut ulertzen! Argazkitan, telebistan, beti barrez ateratzen zara. Gero etxera etortzen zarenean beti haserre zaude, beti zomorroa bezala". Hori esan zidanean pentsatzen hasi nintzen. Barrez ibili banaiz benetan gustatu zaidalako izan da. Askok esanen du: "Gustatuko ez zaizu ba? Denen ametsa da eta!". Ba badira jokalarik batzuk jokatzen dutenean sufritu egiten dutela iruditzen zaizkidanak. Uste dugun baino jende gehiago dago sufritu egiten duena.

Entrenamenduan bereak eta bi egiten dituzte, baina gero paratu igandetan eta beraiek ez dakit, baina sufritu egiten dute. Eta inportantea ez da entrenamendua. Partidan igaro behar duzu ongi, eta orduan eta jende gehiago egon ikusten orduan eta hobeto, orduan eta inportantzia handiagoa partidak orduan eta hobeto. Horrek markatzen du diferentzia profesionalean. Hori da diferentzia pilotan Retegi, edo ni. Horregatik

**ZUREKIN BENTURAN, ZURE IDEIA ENPRESARIALEAN
LAGUNTZEN ZAITUGU**

Ideia enpresarial bat baduzu eta ez badakizu nondik hasi... ideia garatzen eta martxan jartzen lagunduko dizugu. Proiektu enpresarialentzat, TXEKIN programa. Oinarri teknologikoa edota berritzailea duten industriaren eta industriari loturiko zerbitzuen sektoreko proiektuentzat, TXEKINTEK-EKINTZAILE.

Industriaren eta industriari loturiko zerbitzuen sektoreko proiektuak
Informazioa eta eskaerak:
BIC BERRILAN: 943 000 999 - 943 820 606 - www.bicberrilan.com
SAIOLAN: 943 712 072 - www.saiolan.com

Proiektu enpresarialak
Informazioa eta eskaerak:
www.txekin.net - Tel: 943 48 22 87
www.gipuzkoa.net/ikasmina

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

SPRI

Añorga

"Goizuetan amak lasai uzten zigan kalera ateratzen, kanpoa etxea bezala zen, eta ia kalean bizi ginen. Baina haurra nintzela Añorgara aldatu ginen, eta bizimodua dezente aldatu zitzaigun. Han bidea pasatzen zen, eta hura ez zen etxeko patioa. Aldaketa handia izan zen, bai. Erdaraz ere ez nekien, eta Donostiara joateko autobusa euskaraz eskatu behar izaten nuen".

diot nik futboleak beti disfrutatu izan dudala, bai Realean, bai Bartzelonan. Eta nola disfrutatzun konpromisoa hartzen duzu, eman egiten diozu. Hau da, Reala daukazu zure negozio bezala, ez duzu lana egiten Realentzat, edo ez duzu lana egiten Bartzelonarentzat, baizik eta zu negozio horren parte zara.

Gaur egun ez al da alderantziz gertatzen. Batzuk taldea negozio bezala hartu dutela, baina erabat barrenean sartu gabe. Zer gertatu da Real Madrilekin?

Ni ez naiz pozten beraiei gauzak gaizki doazkielako, baina gertatu zaienak badu irakurketa on bat niretzat: onenak izateak ez du esan nahi arrakasta izango duzunik. Konpromiso falta baino gehiago ekipo falta da. Eta ekipoa da denen artean halako sinkronizazio bat egotea. Defentsek badakite gutxi gorabehera zer behar duten aurrelariak eta aurrelariak badakite gutxi gorabehera zer egingo duten zelai erdikoek. Horregatik esaten da denbora asko behar dela ekipo bat egiteko. Elkar ezagutu behar da, esperientziak igaro, momentu onak eta txarrak igaro, denetik pasa behar da ekipo bat egiteko. Horregatik hamaika izar paratuta denak batean ez da ekipoa egiten, eta ez du esan nahi irabaziko duzunik. Irabazteko egin egin behar da, dakizuna

egin eta daukazuna eman, Valentziak bezala. Azkeneko bost urteotan azkeneko momentuetan ekipo bezala bera izan da onena, eta hori garrantzitsua da. Zeren eta nahiz batzuk galaktikoak izan, hemen bakoitzak bere lekua du eta leku hori harrapatzean dago bizitza honetako borroka.

Jendeak hori guztia jakin gabe hitz egiten du futbolaz.

Gauza horiek arrunt sinpleak dira baina jendeak telebistatik ikusten du futbola eta pentsatzen du marrazki bizidunak direla. Iritzia erraz ematen du, baina ez da hain erraza, egunetik egunera hainbeste gauza gertatzen dira ekipo batean! Futbolaria pertsona da eta gauza asko darabil buruan: jokatzun dudana edo ez, familiako problema bat dudana edo ez, kontratua berritu behar dudana edo ez... Futbolariaren buru barruan zurrunkilo bat dabil, eta hori telebistatik ez da ikusten. Jendea paratzen da telebista aurrean eta gaur Bartzelonan jokatzun dute, hiru egunera Moskun, eta haiek ez dakite igandean jokatu duzula bederatziatan Bartzelonan, astelehen goizean entrenatu duzula, Moskura joan zarela... Hori ez da bere problema. Eta esaten dizute: "Gainera joaten zarete hotel zoragarrietara...". Eskerrak, zeren eta txarretara joango bagina, orduan ezingo genuke ezta jokatu ere.

Zuretzat hotelik onena Bartzelona bera izan da. Etxean bezala bizi zara Sitgesen, katalanez ere hitz egiten duzu. Hizkuntzak garrantzia handia du integrazioan?

Nik uste dut baietz. Ni euskalduna naiz, eta nik badakit zer den euskara Euskal Herrian. Eta hemen Katalunian, berentzat katalana guretzat euskara bezala da. Beraz pentsatzen baldin baduzu hemen bizitzea, nire haurrak hemen jaioak baldin badira, nik uste hori normaltasunez egin beharreko gauza bat dela.

Euskal taldeetan ere aukera jarri behar luke. Behartu ez, baina gutxienez aukera eman euskara ikasteko. Jokalari bat fitxatzen duzunean paratu aukera, berak jakiteko nora heldu den. Ez euskaraz hitz egin behar dutelako, baizik eta etxean bezala sentitu behar dutelako.

Baina gaur egun etxekoak dira ardi beltzak, askotan gehiengo atzeritarra da. Harrobiari kalte handia egin dio horrek, talde sentimendua ere galtzen doa, ez al litzateke gehiago mugatu behar atzeritarren lekua?

Zaila da oreka aurkitzea. Bizitzan, gauza batzuk ongi heldu dira eta beste batzuk ez hain ongi. Beraz, hori orekatzea taldearen esku dago. Alde horretatik, egia esaten dizut, Athleticen meritu izugarria dauka, eta Realak berriz oreka bat aurkitu beharko du. Gainerakoan, egun batean, susto batekin hor geldituko da. Eta nahi duenak botako dio errua entrenatzaileari edo ez dakit

zeini, baina hori errazena da. Benetan barrenean gauzak nola egingen diren begiratu behar da.

Selekzioarena ezingo dugu aipatu gabe utzi. Katalunian azken aldian aurrera egiten ari dela dirudi...

Niretzat orain dela hogeitertetik hona ez da deus aurreratu. Esaten den guztia ongi dago, aditzen dut, baina ez da deus aurreratu. Orain patinajeko Kataluniako horiekin zerbait lortu ote den esperantza ere zabaldu da, baina uste dut gehiago egin dutela erlazio pertsonal baten bidez bestela baino. Nik zaila ikusten dut. Futboleak zer diferentzia dago orain dela hogeitertetik edo orain? Euskal selekzioak urtean partida bat jokatzen du orain, eta orain dela hogeitertetik ere bai. Ez da deus aldatu.

Orain bi haurren aita zara. Seme txikiak futboleak jolasten du, bideoan aitaren golak ikusten dituenen nola esplikatu diozu futbolekin ez dela itsutu behar?

Adibide erraz bat jarriko dut. Partida jokatu eta etxera datorrenean, ez diot sekula galdetzen: "Zer egin duzu?". Lehenik, beti: "Zer moduz gaur? Ongi? Eta zerbait ikasi al duzu berria?". Geroago galdetzen diot: "Zer egin duzu?", baina behin ere ez lehendabizikotik. Horrekin ez dut esan nahi irabazteak garrantzirik ez duenik, zeren bada jendea esaten duena garrantzitsuen parte hartzea dela. Hori ez da egia. Ni txikia nintzenean nire anaiarekin herrian hasten nintzenean lasterka, nik berak baino lehenago iritsi nahi nuen. Jolasa zen, baina lehenago iritsi nahi nuen. Orduan orain nik nola esan behar diet besteei ez dela inportanteena irabaztea? Ez, ez da inportanteena, eta ez diot hasieratik irabazi al duen galdetu behar, baina momentu batean bai. Jakin dezan nik ere garrantzia ematen diodala, bizitzan ere garrantzia baitu.

Bertsoa

DOINUA:
MUTIL KOXKOR BAT

Zure hitzetan nabari dira
izanaren eraginak
baina bistara uzten du gauzak
nola barezi dakinak.

Antza badute, biak baitaude
forma berean eginak,
eta jokoa kontrolatzeko
dira denen ahaleginak
baina baloia eta mundua
ez dira berdin-berdinak.

Aitor Mendiluze

Zuk behintzat badakizu zer den irabaztea. Sei liga irabaziak dituzu, Europako kopa bat... Nolako oroitzapen bilduma duzu buruan?

Ongi oroitzen naiz Realekin irabazitako lehendabiziko txapelketaz, baina egia esan nik buruan ditudan argazkiak nik sartutako gol batzuenak dira. Oroitzen naiz esate baterako Valladoliden kontrako partidaz. Bat eta hutsa irabazten gindoazen, eta minutu bat falta zela haiek banakoa egin zuten. Luzapenean nik gol bat sartu nuen eta bi eta bat irabazi genuen. Oroitzapen hori dut nik, eta horren bidez nire bihotzean daukat liga txapelketaren ospakizuna. Bartzelonan, berriz, jende asko oroituko da Kaiserlaurtengo golaz. Baina nik beste gol bat dut gogoan.

Europako kopatik eliminatu gintuen Dinamo de Kievek, eta hurrengo igandean Athleticen kontra jokatu genuen eta bat eta hutsa irabazi. Goikoetxeak erdiraketa bat egin zuen eta nik buruarekin sartu nuen gola. Momentu hartan gol hura garrantzitsua izan zen guretzat, izugarria. Horrekin esan nahi dut zure oroitzapenak ez direla jendearen oroitzapenak. Jendearenak dira batzuk, eta zureak besteak.

Bukatu da zure futbolari karrera. Esan liteke ia nahi zenuen dena lortu duzula, zure barruan halako satisfazio handi batek bizi behar du.

Bai, egia da. Betea gelditzen zara. Hemen jendeak maite nau, egin behar dudana egin dut, eta sentsazio horrekin bizi naiz. Nik behinik behin gehiago ezin nuen egin. Uste dut berez nik nituen aukerak baino gehiago egin dudala. Ez nuen behin ere pentsatuko iritsiko nintzenik maila horretara. Askotan begiratzen dut atzera eta esaten dut: "Ez dut sinesten nik egin ditudanik". Orduan, bete bezala gelditu naiz, eta pentsatzen dut nirekiko: "In diet. Tokatzen zen ta in diet". ■

Baserritarren denda, zuretzat ere zabalik

Errota Industrialdea • 5A eta 5B nabeak • Anoeta - Gipuzkoa
☎ 943 655 880

GORO PRO DOBIS

Arisko Urmeneta

AEB Ameriketako Estatu Batuetan gero eta gehiago dira *Silver Ring Thing* (SRT) —zilarrezko eraztunaren auzia— izeneko kanpainarekin bat egiten duten gazteak. Kanpaina horren bitartez, ezkondu arte sexu harremanik ez izatera bultzatzen dituzte gazteak. Haietako bakoitzari zilarrezko eraztun bat eta Biblia bat ematen diete, kanpainarekin bat egiten dutenean. Denny Pattyn apaiza da programa horren arduraduna. Berak dio zailantzak sortzen zaizkienean eraztunari begiratuz gogoratzen dutela gazteek «zein den jarraitu beharreko bidea».

ZILARREZKO
ERAZTUNA?

DUKERAN,
LATEXEZKO
Nahiago!!!

SK

Euskal politikagintzaren bide berriak

Goazemazue dena berdez margotzera. Jo dezagun gure herriko politikagintzan —potentzia moduan— agertzen diren zenbait elementu baikor erabat garatzen direla, eta gurean, korapiloak askatzen hasten garela. Egia da ezkor iza-teko motiborik ez zaigula falta, azken urteetan behin eta berriro gure herrian sortu ziren hainbat eta hainbat esperantza zapuztuta ikusi dugu eta. Baina baikor izateko arrazoirik ere ez zaigu falta, eta horietan zentratuko naiz.

Munduan zehar arazoak konpontzeko hobesten diren metodologiak joerek eragin zuzena dute euskal politikagintzan. Irailaren 11ko atentatuaren ondoren Bush-Blair-Aznar hirukoak markatu zuen estrategiak gerra zuen tresna nagusi, eta ikuspegi horrek ez zuen "epelik" onartzen: gerraren kontra zegoena, susmagarrien multzoan kokatzen zen automatikoki. Euskal Herrian eta mundu osoan. Israelgo kasuan ikusten den bezala, gainera, gerraren dinamikek, "akzio-erreakzio" espirala elikatzen dutelarik, gizarte oinarrien joera primarioenak —beldurra, gorrotoa...— askatzen dituzte, eta egoera horretan belatzek irabazten dituzte hauteskundeak, ez usoek.

Baina euskaldunok larrutik ikasi dugu prozedura horiek ibilbide laburra dutela. Ez dutela balio arazoak konpontzeko eta, oso bestalde, hasierako ispiatzeko fenomenoaren ondoren, gatazkak sakondu egiten direla. Arazoa sakontzen ari da Israelen, Iraken eta beste hainbat lekutan, eta mende-baldeko gizarteak iruzurraren eraginetik askatzen ari direla dirudi. Nik hor kokatzen ditut, bai Aznarren porrotaren arrazoi nagusia, baita Bushen onarpen-mailak Estatu Batuetako gizartearen baitan bizi duen gain-beherakada ere.

Eta Zapatero iritsi da Moncloara, eta berekin forma nahiz "soinu" berriak. Iraken zeuden espainiar tropen etxeratzearekin frogatu du nazioarte mailako gatazken konponbideari era desberdinean eusten diola, baina euskal arazoari begira

ALBERTO ELOSEGI

oraindik ez du urrats esanguratsurik eman. Hala ere, nire ustez, bere diskurtsoaren koherentzia eta sinesgarritasuna guztiz pitzatuko lituzkeela gurean Aznarrek ezarri zituen metodoei eutsiko balie. Horregatik iruditzen zait, epe laburrera begira erabaki okerrak hartzen baditu ere, euskal arazoari konponbide politiko eta demokratikoa emateko ahalegin sendoa egingo duela.

Ezker abertzalearen ikuspegitik, berriz, nik uste, geroz eta garbiago ikusten dute gerra estrategiek mugimendu beraren disolbatzaile moduan jokatzeko dutela. Alegia, borroka armatuaren existentziak gizarte mailan erreferentzialtasuna lapurtzen diola ezker abertzaleari eta Estatuak atentatuak bumeran modura erabili dituela, mugimenduaren ardatz politikoa itotzeko. Irtenbide posible bakarra apustu politikoan datza.

Urrats horiek benetan ematen baldin badira, argi dago politikak protagonismo berria hartuko duela gure herrian. EAJren ikuspegitik, azken urte luzeetan gure alderdiak bere buruari ezarri dion lehentasun nagusia bideratzen hasiko litzateke, eta horrek izugarri poztuko gintuzke. Baina horrek ez du esan nahi egoera berriak guretzat zailtasunik sortuko ez duenik. Alderdi Sozialistak, adibidez, gizartearen erdigunea disputatu nahi izango dio Jaurlaritzari eusten dion hirukoari, eta, gure partetik, Estatutu Politikoaren eztabaida berrindartzeko obligazioa sortuko zaigu, gizartearen gehiengoa egitasmoarekin identifikatzea nahi baldin badugu behintzat. Bestalde, ezker abertzalearen apustu politikoak ere dezente mugituko liguke aulkia, izan ere, 1999ko udal hauteskundeetan ikusi genuen bezala, distentsio egoerak eraldatu egin baitezake boto-emile abertzalearen iritzia.

Inork ez dezala pentsa, ordea, erronka berri horien beldur garenik edo geure erresponsabilitateei ihes egingo diegunik. Guk ez diogu beldurrik lehia politikoari; guk, lehia politikoa ezinezkoa den egoerari diogu beldurra. ■

Ezker abertzalearen apustu politikoak ere dezente mugituko liguke aulkia, izan ere, 1999ko udal hauteskundeetan ikusi genuen bezala, distentsio egoerak eraldatu egin baitezake boto-emile abertzalearen iritzia. Inork ez dezala pentsa, ordea, erronka berri horien beldur garenik edo geure erresponsabilitateei ihes egingo diegunik. Guk ez diogu beldurrik lehia politikoari; guk, lehia politikoa ezinezkoa den egoerari diogu beldurra

Joxemari Iturralde

IDAZLEA

Irakurleen kontuak

Gutxi irakurtzen omen da euskaraz. Ez dela euskaraz asko irakurtzen? Nola irakurriko dut, bada, euskaraz dauka-gun egunkari bakarra ere ez badago herriko liburutegian? Horixe esango luke Portugaleteko batek bere jaioterrian izandako istilua ezagutu ondoren. Anekdotista bat besterik ez da Portugaleten gertaturikoa, baina egia da, literatura eta literatura-zaletasunaz mintzatzen bagara, falta zaigula behar bezalako hezkuntza proiektu bat liburutegietarako. Literaturzaletasuna piztu eta sustatuko duen hezkuntza proiektu bat liburutegietan, eta ez bakarrik ikastetxeetan.

Liburutegiko langile eta liburuzainez gain guztietan egon behar luke literatura-zaletasuna bultzatzeko, liburuekin eta liburuengandako ekintzak antolatzeke, idazle eta irakurleen artean zubi lanak egiteko, herrian eta auzoetan propaganda egiteko jendea, bertara etorritik, irakurle bihurtu ledu... Eta horrelako lan gutxi egiten da oraingoz biblioteketan.

Herri askotako liburutegiak babesleku besterik ez dira, babesleku jendearentzat eguraldi txarra, hotz eta euria ari duenean atertuko duen arte; babesleku ama askorentzat seme-alaba txikiak bertan pila-tuz liburutegia haurtxokotzat hartzen dutenean; babesleku gazte askorentzat eskola eta ikastetxe lanak egiteko gelatzat baitaukate biblioteka arratsaldero. Jakina, liburutegi guztietan soilik literatura-zaletasuna pizten saiatuko den pertsona bat izateko dirua behar da —gutxienez lanpostu bat eta soldata bat gehiago— eta diru aipamenak tartean sartzen direnean... malo. Dirutza behar baita, baita ere, aste-bukaeretan, goiz eta arratsalde, liburutegiak zabalik izateko —eta kasu honetan lanpostuak eta soldata bat baino gehiago lirateke—. Bestela nola eta noiz joan daiteke langile arrunt bat liburutegira, aste egun txepel batean, patxadaz eta lasaitasunez nobela bat irakurtzera, entziklopedia bat kontsultatzera? Joan daitekeen ordea itxita aurkitzen ditu liburutegiko ateak... aste bukaera delako! Nik ikusi izan

ALBERTO ELOEGI

ditut bada atzerri aldean beti zabalik, berdin larunbat arratsalde zein igande izan. Eta badakigu hiri handi-handietan zabalik mantentzeko ohitura dutela... gauez ere! Ez genuke hainbeste eskatuko herri honetarako, baina bai esan, ordea, egiten dena baino zertxobait gehiago egitea posible dela eta egin egin behar dela.

Garbi dago irakurtzeko grina hori ahalik eta lehenen ziztatu behar zaiola haurrari eta hori edukazio kontua da. Ikastetxean ikasi behar du hori umeak eta, bereziki, etxean. Etxeko giroan ikusi beharko du haurrak irakurtzeko ohitura hori egunerokoa dela, arazorik eta nekerik gabe egiten den zerbait dela eta beti ere zeregin hori onerako dela.

Gurasoek, anai-arreba zaharrek irakurtzeko ohitura badute, ezer esan gabe ikasiko du seme-alaba txikiak liburutara inguratzeko bidea. Nagusien eguneroko praktika da hemen funtsezkoa. Eta gauza bera ikastetxeetan. Ikasleak beti ikusi beharko du maisu-maistrari, irakasleari benetan gustatzen zaiola irakurtzea, eta klasetik kanpo ere benetan irakurri egiten duela, ez dela soilik ikasgaiak beharturiko zerbait... askotan eta askotan gertatzen den modura. Horregatik nik ez dut sinesten batere gai honi buruz egiten diren zenbait inkestatan. Azken inkestek diote —eta gauza bera azkenak ez direnek ere— 10-14 urte bitarteko ikasleek irakurtzen dutela gehien. Badirudi jendea ez dela ohartzen ikasle horiek behartuta, derrigortuta irakurtzen dutela. Oso ondo dago hori, baina beste ezer gehiago ez baldin badago tartean alferrik ari gara. Jakina baita urte batzuen ostean, gazte horiek

beraiek jadanik galdu egin dutela irakurtzeko ohitura. Aitzakiak betikoak izan ohi dira: lana, ezkontza eta familia, goi mailako ikasketak...

Hor zera gertatu da: irakasleak ez duela jakin ikasle horren txertatzen behar den grina, irakurtzeko gogo berezi hori... Zergatik? Ba, oso erraza, irakasleak berak ere ez duelako benetako irakurzaletasun hori beregan sustraituta. Eta hortxe dago koxka. ■

«
Etxeko giroan ikusi beharko du
haurrak irakurtzeko ohitura hori
egunerokoa dela, arazorik eta
nekerik gabe egiten den zerbait
dela eta beti ere zeregin hori
onerako dela. Gurasoek,
anai-arreba zaharrek irakurtzeko
ohitura badute, ezer esan gabe
ikasiko du seme-alaba txikiak
liburutara inguratzeko bidea.
Nagusien eguneroko praktika da
hemen funtsezkoa
»

Iñaki Berezibar

TABERNARIA

O, Enriqueta!

JOSEBA OLALDE

Irabazia genuen

dema galtzeko

arriskuan

ikusten dut.

Bostehun urte

ondoren ia

irabazirik genuen

gudan atzera egin

dugunaren

susmoa dut.

Enriqueta maitia, agur eta ohore. Umiltasunaren jantzi espartanoek apenas estali ahal duten jakinduriarik amaiezina, argitasunik distiratsuen eta edertasunik miresgarrienak barru-barruan gordetzen dituzun andereño herabeor horri, agur t'erdia.

Oraingoan ere, zure miresle saskar honen ahakar gupidatxoa baina zorrotzari so egitera deitu nahi dizut.

Ez pentsa, arren, Enriqueta bihotzekoa, andurrieriak irabazi duenik zure dizipulu honen bihotz hunkikor zein noraezean galdutakoa. Jakin badaki zure jarraitzailearik maitekorrena izan nahi duen eskribano xume honek ez duela inondik inora haidor jokatzeko eskubiderik, ez behintzat zurekin, Enriqueta maitia.

Baina barrena erabat urratuta bada ere, bihotza goibel, aitortu behar dizut kezkatutik nabilela, urduri, egonezinean, hikaturik. Umearen negar mingarriak astindua bezala sentitzen dut arima; gaixotutako agurearen aien larriak sortarazten duen ikara berak jotzen dit bihotza; hiltze dagoen zerriaren txilio latzak entzutean beste oilo-ipurditzen zait azala.

Eta esango dizut zergatik Enriqueta laztana.

Irabazia genuen dema galtzeko arriskuan ikusten dut. Bostehun urte ondoren ia irabazirik genuen gudan atzera egin dugunaren susmoa dut. Abade, fraide, soldadu eta errege askoren laguntzaz jorratutako garaipena atzamar puntetan genuenean atzera pauso larria eman dugulakoan nago. Behingo, behin eta betirako, gure Araba, inguruetak baskoen atzapar maltzurretatik at kokatzeko parada sekula baino gertuago genuenean, porrot larria izan dugu berriro ere.

Eta nire etsipena areagotzeko, Enriqueta, zure ingurune asko akain politiko gisara jotzen ari ote den zalantza desorekagarria ere badut. Zure

izaeraz baliaturik, zure nortasunaz aprobetxaturik, zure jakinduria paregabeen babesturik, Españaren defentsa suharraren izenean ez ote diren beste gauzaren baten defentsan ari. Begiratu bestela, Enriqueta, gurea ei zen Javierren azken honetako jarrera. Erreparatu bestela, Enriqueta maitia, hain gureak ematen zuten kazetari askoren portaera. Ikusi bestela, Enriqueta, "Bastaya-noquieromás-estoyhastaloshuevos-forodelos espíritus"ekoen arineketa beldurtia.

Eta hori guzti hori Enriqueta, zure ingurune hurbilenean. Akaso basamortuko eta lurralde ezezagunetako esploratzaileei legez, pausua besteok baino aurrerago ematen duzuenoi agertzen zaiuzen arriskua baino ez da izango. Esploratzaileei gisa, zuoi ere, gizaki arrunton aurretik zoaztenoi, arrabiorik maltzurrenak zitz egiteko arriskuak begiratzen dizue.

Baina kontua zuk uste baino larriagoa da. Arabarren babeserako aukeratutako Prudentzio deunaren eguneko barraskilo usaina sudurrean eta tronpeten zarata belarrian dugun honetan, jakin berri ditudan beste hiru gauza esatera ausartuko naiz. Kalek kale dabilzan hiru berri. Inork, inoiz, zuri—eta urte askotan inori—esateko ausardia nahikorik izan ez duen hiru zurrumurru:

Bat. Urtarrilaren 6an zapata ondo garbitu duten umeei opariak ekartzen dizkieten errege magoak ez dira diru txanponetan agertzen direnak.

Bi. Araban gero eta euskaldun gehiago dago eta gero eta gehiago dira Araba berreuskaldun baten aldeko apustua egiten dutenak.

Hiru. Arabak izango duen etorkizun politikoa arabarren eskutan egon beharreko kontua dela aldarrikatzen dutenak ere ugalten ari dira.

Malkoek apenas uzten didate jarraitzen, tristurak ez dit bakerik ematen, etsipenak jotzen nau. Zaindu zaitetz, Enriqueta maitia. ■

harpide dūn egin zaitez

urte osoko harpidetza, hamabi ale
(bat hilabete bakoitzeko) **BEZ** barne,
28€atik bakarrik!!!
(Iparralden/Europen 65€)

elizburu kalea 3 • 48230 elorrio
www.artezblai.com • artez@artezblai.com
tel. 946 583 082 • fax. 946 231 886

arte
eszenikoen
aldizkaria

ARTEZ

antzerkia
musika
dantza
audiobisualak
zirkoa
zabalgunea

Xabier Barandiaran Irastortza

IRITZI PUBLIKOKO IRAKASLEA DEUSTUKO UNIBERTSITATEAN

Trenak aurrera egin behar luke

Hego Euskal Herriko politikagintzak korapilotsu jarraitzen du, ageriko eta isileko harremanetan, herritar gehienok bakearen eta normalkuntza politikoa ere egarri jarraitzen dugun bitartean. Martxoaren 11k garai politiko berri bat ireki du. Espainiako Zapatero Presidenteak, kargua hartzeko denborarik gabe, PSOEren lidergoa sendotze asmotan erabaki jakin batzuk hartu ditu: Iraketik ejertzitza erretiratu, nazioarteko politikaren norabide aldaketa eta, barne politikan, PPK Iritzi Publikoaren kontra harturiko zenbait lege gelditu ditu. Baina, batez ere, ageriko elkarrizketaren estetika lagun-tzaz etsai politikoak kontrolpean jartzen saiatzen ari da Zapatero. Estrategia honen azkena, hitzarmen antiterroristaren kudeaketan ikusi dugu: helburua PP kontrolpean edukitzea duelarik. Nola aldatu diren gauzak. PSOEek, Europako hauteskundeetan, Espainian duen lidergoa baieztatu nahi du eta, epe laburrean, estrategia politiko guztia helburu horretara baldintzaturik egongo da. Elkarrizketaren estetika berriarekin batek baino gehiagok kontuz ibili beharko du gure artean ere.

Euskal arazoaz, berriz, PSOEek jarrera ezberdinak erakusten ditu. Orain arte, ez du Ibarretxe Lehendakariaren egitasmoaren eztabaidan sartzeko asmorik erakutsi. Urtebete barru, EAEn hauteskundeak izango ditugu eta Madriletik zuzentzen den PSOEek ez dio arnasarik hartzen utziko Lehendakariari. Bada EAJn alderdi sozialistarekiko hitzarmenaren bila dabilenik baina, gauzak daudden bezala, epe laburrean ezinezko hipotesia dirudi. EAEko PSE-EEn euskal abertzaleasunarengandik gertuen egon daitekeen sektoreak —momentuz boteretik eta erabakitze gaitasunik gabe— esplorazio lanetan dihardu Ezker Abertzalearekiko adierazpen atseginen gurtzaketan. Segur aski jarrera hori, epe laburrera, EAJri presioa egiteko modu bat da baina, epe ertainera, post-ETA garaian eraiki litekeen lankidetzara iraunkorrako baten ideia, asmoa eta gogoia dago. Edozein kasutan,

ALBERTO ELOSEGI

Alderdi Sozialistaren jarrera politikoen kudeaketa Madrilen kokatzen da eta, momentuz, hitzarmen antiterroristaren tresna erabiltzen jarraituko du alderdi sozialistak. Momentuz, PSOEek, HZ lege kanpoko Batasuna ordezkatzera datorrela adierazi du. Ikusiko dugu.

Post-ETA garaia behin eta berriro agertzen da hipotesi politikoetan, han-hemenka. Baina, momentuz, ETak ez du ezer esan. Hala ere, epe laburrean gauzak aldatu egingo diren sinesmena geroz eta hedatuago dago eta proiektu politiko bakoitzak, bereari amore eman gabe, indar metaketan jarraitzen du. Blokeo egoera hau Post-ETAren baieztapenak askatuko luke, baina inork ez du nahi oraingo mugimenduekin norberaren etorkizuna ito; ezta ETak ere.

Ibarretxe ere aurrera dihardu bere egitasmoarekin baina gauzak ez zaizkio errazak gertatuko. Gainontzeko proiektuak muturretan ziharduten unean Ibarretxe herritarren babesa jaso zuen; egoera honetan babes horren kudeaketa askoz ere zailagoa da. Alde batetik, Eusko Legebiltzarrean gehiengorik ez du. Baina, zentralitate hori zutabetzen duen iritzi publikoaren gorpila geroz eta zabalagoa eta indartsuagoa denaren kontentzimenduaz bere proiektua herritarren onespeneraren probara eramateko ideia mugiezinarekin jarraitzen du Lehendakariak. Baina zentralitate horren kudeaketak, trenaren jarraipenak, muga garrantzizko eta zailak ditu. Bat: hiruko gobernuan dauden arazoak. Bi: EAJn badira Alderdi Sozialistarekin estatutu berri baten bila joango liratekeenak. Hiru: EAJk bizi dituen barne hauteskunde borrokatuak alderdiari sendotasunik ez diote erantsten. Lau: gizarte organizatuen zentralitate hori eraikitzeak babesak ez dira ugariak; enpresarien ordezkariak beste apustu batzu erakusten ditu eta ELA bezalako sindikatu bat zentralitate horretatik geroz eta urrutiago agertzen da Nazio Ertabidaguneko posizioetan eroso sentituz. Bost: mugaketa gogorra izango du bai Alderdi Sozialistatik eta bai Nazio Ertabidagunetik eta ahalegin guztiak

ETak ez du ezer esan.

Hala ere, epe laburrean gauzak aldatu egingo diren

sinesmena geroz eta hedatuago dago eta proiektu politiko bakoitzak,

bereari amore eman gabe, indar metaketan jarraitzen du. Blokeo

egoera hau Post-ETAren baieztapenak askatuko luke, baina inork ez du

nahi oraingo mugimenduekin norberaren

etorkizuna ito; ezta ETak ere

egingo dituzte Eusko Jaurilaritzak inizatiba politikoa hartu ez dezan. Sei: ETaren arazoa. Post-ETAz asko hitz egiten da baina zentralitatea zutabetzeko herritarren babesaz gain ETaren biolentzia desagertzearen baldintza beharrezko egin du Lehendakariak. Herritarrek ETA desagertzeko duten gogoa nahikoa ote da horretarako? Luzaroan atentaturik ez egoteak esperantza hori handiagotzen duen arren, ETAk zer erabakiko duen ez dago garbi. Baina, hartzen dituen erabakiak hartzen dituela, euskal abertzaletasunaren lidergoa Ibarretxeren eskutian eror ez dadin ahalegin guztiak egingo dituela begi bistakoa da. Sistema barruan ala kanpoan Ezker Abertzalea euskal abertzaletasunaren lidergoa bere inguruan metatzen saiatuko da. Helburu hau izan liteke Ezker Abertzalearen transformazioa baldintzatzen duen elementuetako bat.

Ezker Abertzalean barne hausnarketa bizi da eta une historiko garrantzizkoa. Ezker Abertzaleak ez du lortu —eta ez du lortuko— EAJ bere lidergopera ekarri Espainiako Estatuarekin negoziatuko duen erreferentzia bat osatzea. Bergarako Proposamenak ez du inolako erantzunik izan eta Nazio Etabaidaguneak ere ez. Baina, etorkizun laburrean Ezker Abertzalearen lan politikoa sistema barruan gehiago dago sistemaz kanpo baino; biak eraman eta uztartu ezinak dira. Nola antolatu trantsizio hori? Euskal Herriak Ezker Abertzale bat behar du eta trantsizio hori aurrera eramatea Ezker Abertzaleari badagokio ere gainontzeko alderdien jarrerek ere zeresan handia izan dezakete. Epe laburrean Ezker Abertzaleak bere egoera konpondu beharko du baina bada, post-ETAREN egoera horretan Kataluniako hitzarmen ereduaren pentsatzen duenik. ETARIk gabe baina euskal abertzaletasunaren lidergoa hartuz. Geroz eta gertuago ageri da bi alderdi abertzale nagusien arteko lehia eta konpetentzia normalizatu. Apenas lekuri ikusten zaion EAJ EAJrekin lankidetzatik kanpo eta, gauza bera gertatzen zaio Aralarri Ezker Abertzalearekin. EAJko zuzendaritzak Ezker Abertzalearen aldeko apustu estrategikoa egin dezake baina, oro har, alderdi honen botoemaileen kultura politikoak zerikusi gutxi du Ezker Abertzalearen tradizioarekin.

Dagoeneko urruti dira Ajuria-Enea eta Lizarra. Alderdiek garai politiko berri batetara egokitzeko ahaleginetan dihardute; bakea eta normalizazioa helburu garrantzitsuak dira baina bakoitzak indarrak galdu gabe nahi luke aurrera egin. Alderdien lehia legitimoaz gain, etorkizuneko gure herria eraikitzeke funtsezkoak diren bi oinarri nagusitzen dira, ordeak: bakea eta euskal herritarren hitzarekiko errespetua. Etxe horretatik kanpo hotz egingo du etorkizunean. ■

TXANDAN
Joxe Mari Irazu

Urdazi eta inzineradorak

Dagoeneko historia da TVEko informatiboetako pertsonaia harrigarri haren irudia. Ari zela batzuk barre egiten zioten, eta joandakoan, denek. Une batez, gainera, bazirudien martxoaren 11 edo 14az geroztik gure pantailatan ez zela gehiago Urdazirik izango ere. Zer egingo zuten, *birziklatu* edo *erre*. Agintariek ez zuten zalantzarik izango: "Onena eta garbiena erretzea da eta gainera energia sortzen du".

Beste plataforma eta ahots batzuk diote 230 estudio zientifikotik gora daudela —eta gaur egungoak— erakusten dutenak erraustegiek zer arrisku dituzten osasunarentzat: minbiziak... Askok ez dela Gipuzkoako 500 mediku eta osasungintzako jendea —inzineradora jartzekoa duten ingurukoak gehienak— atera zen publikoki inzineradorearen arriskuen berri eman eta agintariek proiektua berriz planteatzea eskatzeko. 500 medikuk horrelako adierazpen publikoa egitea eguneroko kontua da eta egun hartako gaueko informatiboetan euskarazko berrietan segundo batzuetako aipamena egin zuten telebista publiko batean. Eta erdarazkoan aitatu ere ez.

Ez dakit Urdazirekin zer egingo zuten. Baina, alferrik da, hemen erreta ere beti gelditzen da zerbait. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Etxerat-ek

Salatu du. Nork bestela? Martxoaren hamaikan euskal preso zenbait erasotuak izan zirela preso sozialen aldetik, funtzionario zaintzaileen aurrean, hauen babesarekin. Labanak eta makilak erabili omen zituzten politikoak jipoitzeko. Eta *bakien* babesaz diodanean, badakit zertaz ari naizen, holako erremintak ezkutuan eduki beharrekoak izaten baitira karteletan, sozialek autodefentsarako baino boterea lortzeko egin eta erabiltzen baitituzte. Eta ez dugu argazkirik ikusiko, bideo kamerek ez baitzituzten jasoko, itsu edukiko baitzituzten propio. Eta baleude, dagoeneko desagerraraziko zituzten. Espainia ez dela Irak. Berriz ere, nahiz eta lekukoak izan prentsari adierazi izan diotenak eta kazetariak bertan izan, berria soilki emateaz konformatu dira, gogoz aurka ariko balira bezala. Ez zaizkie gustukoak hurrekoak, zipriztindu ere igual eta inkomodatu. Berriz ere, zanpatuak izateaz gain, zigortuak izan dira gure presoak, eta ondorioz Etxerat-eko beren senideak, bestalde sozialki isolatuak dauzkagunak. Eta hori da astakirten oro horien indarra, inpunitatea. Gure ahulezia. Gure presoekiko urruntasuna eta hotza dute aitzo eta makila. Justizia eta bakea. Bortxaz eta torturaz lortua, gurtu Europa horretan. On dagiela. ■

IVAP

Xose Mammel Beirasi
elkarrizketa

“(Alderdi Popularra-
ren gobernuak Euskadiri
buruz duen estrategiari
buruz)... Estrategia eroa
da, betidanik ezkutuan
bizirik dauden espānolis-
moaren akuilu zaharkit-
tuak erabiliz hautesleak
alienazioan elikatu eta
Españian botoak ematen
dizkiona. Mekanismoa
bakarra da: fobia bat azal-
tzea, gorrotoa. Hasieran
ETAren indarkeriaren
aurkako fobia izan zen,
baina gero euskal aber-
tzaletasunaren aurkako
gorroto bilakatu zen, eta
bere nortasun eta auto-
gobernuaren adierazpen
politikoa ukatzera iritsi
zen (...). Jokabide horren
ondorio, alde batetik,
inola ere konpondu gabe
utzi da indarkeriaren ara-
zoa, are gehiago, zolitu
egin da; eta bestetik, eus-
kal gizartean dagoen
haustura larriago bilakatu
da. Inori ezer aurpegira-
tzekotan, gehien bat
Batasunaren inguruari
ekingo nioke, 98. urtean
Lizarrako Akordioarekin
eta ETAren menia muga-

gabearekin irekitako kon-
promisoa aurrera erama-
teko gai izan ez zelako.
Jakina da Estatuko
gobernua izan zela hasie-
ratik boikot egin zuena
—bereziki Mayor Orejak,
hain zuzen bake-bidearen
aldeko ziren ETako
kideak atxilotu zitue-
nean—; baina ETak
menia hautsi zuenean,
Batasunak beharrezko
zuen autonomia politikoa
lortzeko gaitasuna eraku-
tsi behar zuen”.

berria

Dionisio Amundarain
Idazlea

(...) “Gehienbat, beste
hau azpimarratu nahi
nuke: euskarari ematen
zaion tratamendua.
Entzun izan da, besteak
beste, aski euskal katekis-
tarik ez dagoela. Honek
bi gogoeta iradokitzen
dizkit. Bat: egia baldin
bada hori, ez dagoela ale-
gia aski euskal katekista,
zergatik gertatzen da? Ez
ote da honengatik: hori
gertatzen den parrokie-
tan euskaraz bizi nahi
duen jendeari erantzun
egokirik ematen ez zaio-
lako? Honek, nik uste,

re Mwampembwa, Kenyako *The Daily Nation*
egunkarian.

—Ezkerrekoan: Zerbait adierazi al du nazioarte-
ko komunitateak gure eskubideei buruz...?

—Erdikoan: Sekula ez gehiago!

—Eskubikoan: Darfur, Sudan Hegoaldea.

arazo larria planteatuko
lioke, hobeto esan, plan-
teatzen dio; oro har,
harrotu dudana ez baita
hipotesi mailakoa, errea-
litate bizi-bizia —ez du
merezi ostrukarena egi-
teak— baizik: Euskal
Herriko elizak ez dio
ematen erantzun egokirik
euskaraz bizi nahi duen
jendeari, delako parroki-
ari. Bi: lehen puntuan
aipatu dudana arazoa,
badakit, ezin konpondu
ahal izango da gauetik
goizera. Bitartean,
ordean, aski euskal kate-
kistatik ez duten parro-
kiek zergatik ez lukete jo

beharko inguruko parro-
kietara, euskal katekisten
bila. Beste puntu askon
“parrokia=ghetto” dela-
ko ikusmoldea, kasu
askotan bederen, aski
gainditua ote dagoen
errezeloa dut. Dena den,
lehen puntua ez litzateke
kendu behar begi-bista-
tik. Badago horretan
zereginik: adibidez,
Donostian teologi ikas-
ketak egiten ari diren lai-
koek beren ikasketa guz-
tiak erdara hutsean
aritzeak eta beste eliz jar-
duera askok iraultza
handi samarra jasan
beharko lukete”. (...)

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Robotika
Oinez ibiltzen
erakusten duen
makina sortu dute

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*
▣ *Sukaldean*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Ihesi*
▣ *Makina bat kontu*

Ihesi
Leitza: mugako
kondairak, trikuharriak
eta naturguneak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Juan Ramon Madariaga

Oharkabeko
poeta eta
mendizalea

Juan Ramon Madariaga (Bilbo, 1962). Poeta eta mendizalea. Interneteko Nontzeberri kultura atariko arduraduna. Euskaraz nahiz gaztelaniaz idatzi du poesia. Poesian hainbat sari jaso baditu ere –Bizkaiko Foru Aldundiko Olerki Saria, Imajina Euskadi Saria, Kritika Saria, Felipe Arrese Beitia Saria...–, poeta legez ez da ezagutua. Goi-mailako mendizaleekin ibiltzen da, eta ez da mendizale ezagutua.

«Bizitzea gertakarien erantzunak deskubritzea da»

JUANITO OIARZABAL, Eneko Pou eta Alberto Zerainekin batera *Ama Dablam* 2004 espedizioa burutu berri du Juanrak. Tontorra poltsikoan ekarri duela esan digu. Hirian (Bilbo) bildu arren, mendia gure imajinarioan gurela solastatu gara Madariagarekin. Mendiaz, literaturaz, poesiaz eta *Izozmendiak* liburuaz aritu gara oharkabe pasatzen den poeta eta mendizale honekin.

Mendira joatea –poesia idaztea legez– ihes egitea ote da?

Niretzat bai. Egunekotasunak ito egiten nau, eta asteburu oro mendira joatea, kirola egitea eta aire freskoa hartzea bizitzea eta aireratzeko da niretzat. Horrelako espedizioetara joaten naizenean energiak kargatuta etortzen naiz, bizimodu petral honi aurre egiteko gogoz. Orainsu Nepal aldetik ibili naiz berriro, dagoen mendirik ederrerenetako baten magalean eta gailurrean gozatzen. Hango bizipenek aldatzen dute nire barrua.

MIKEL ASURMENDI
Argazkiak: Iñigo Azkona

"Artista askok desoreka bat du bere baitan. Nik ez dakit desorekatuta nabilen mundu honetan, baina zer edo zerengatik izango da poesia paratzeko dudana grina hau"

Mendiz mendi, paisaiak paisaia. Har dezagun literatura koadro baten gisara. Nola ikusten duzu euskal literaturak osatzen duen paisaia?

Zabala ikusten dut. Paisaiaren muinoetan eta ordokietan gauza asko kabitzen dira, paisaia honetan ertz eta bazter asko antzeman dezakegu. Euskal literaturaren paisaia ere horrelakoa da. Irudi berezi asko gordetzen duen paisaia zabala da. Berean begiak kokatzen badituzu, koadrora hurbildu ahala, *collage* antzeko bat badagoela begitantzen zait. Ahots asko eta esateko modu asko entzuten dut paisaia horretan.

Eta zure burua paisaia horretan?

Nik paisaia bazterretatik ikusteko ohitura izaten dut, ez naiz bidearen erditik –erakusten– joaten den horietakoa. Paisaia, agian, hobekiago ikusten da erdigunetik begiratuta. Orduan, besteek esan beharko lukete ni non nagoen, ba ote nagoen ere. Nik paisaia zabala ikusten dut eta horretan nire burua, txiki.

Beste paisaia batean ere zure arrastoak utzi dituzu, gaztelaniazko poesia paratu baituzu. Zer dela-eta?

Nire ama hizkuntza gaztelania da. Euskaldun bihurtu nintzen nire familian euskaldun peto-petoak nituelako, baina ez zidaten irakatsi, ahalegin bortitza barrutik sortu zitzaidan. Katea ez zela eten behar pentsatu nuen eta horretan ahalegindu nintzen. Harro sentitze-ko moduko lehia izan zen. Euskararekin izan dudana harreman horretatik euskara irakurtze-ko grina handia izan dut, pilo bat irakurri dut euskaraz, eta irakurtzeko zaletasunak gaztelaniazko poesia irakurtzera ere eramana nau. Asko irakurri dut bi hizkuntzetan, baina idatzi dudana gaztelaniazko poesia ariketa linguistikoa izan da niretzat, ea hizkuntza horretan nituen kezak garatzeko gai nintzen argitzeko.

Bilbokoa zara –Gabriel Aresti bezala– euskara nahiz gaztelaniazko poesia paratu duzu dagoneko. Zer da zuretzat poesia?

Ez dakit poesia mailu bat ote den! Wallace Stevens-ek esaten zuen "sasitzetan sartzen den indioilarra dela poesia". Poesia gure inguruarekin eta munduarekin, oro har, harreman mota bat gauzatzeko modua dela esango nuke. Ezagutzen ez dudanaren kontra egiteko antidoto gisa hartzen dut nik. Bizitzen ez jakitearen ondorioa izan daiteke poesia. Artista askok desoreka bat du bere baitan. Nik ez dakit desorekatuta nabilen mundu honetan, baina zer edo zerengatik izango da poesia paratzeko dudana grina hau.

Poeta gisara zure ibilbidea aintzat hartzekoa da, alabaina, esango nuke ez zarela poeten "ohorezko" klubean agertzen.

Ez dut inoiz nire burua poeta handien artean ikusi ezta kokatu nahi izan ere. Poeta apala naizelako, agian. Nik egiten ditudan ekarpenak txikiak dira. Honezkero, adindunen artean izaki, poesia ibilbide horretan gazte sentitzen naizen arren, ikasteko gogoarekin

Mundua goi-mailako tontorretatik

"Espedizioetan une zirraragarri eta goxoak pasatzen ditut. Cho Oyura igo nintzenean, ordu bete eman nuen tontorrean bakarrik. Ikaragarria zen nire inguruan ikusten nuen mundu zabala. Everesten tontorretik munduaren kurbatura ikusten omen da, eta nire kezka bakarra hori zen, nolabait, mundu biribil baten barnean nabilela ikustekoa, ez nuen kurbatura deskubritu baina inguruan zegoenak erabat bete eta poztu ninduen".

segitzen dut. Ez dut uste nahikoa jakinduria dudarik "ohorezko" poeten artean kokatzeko.

Izozmendiak da zure azken liburua. Zer da berau zure ibilbidean?

Orain bi urte, koaderno berri bat hartu eta zerbait sakonagoa egitea erabaki nuen. Honen aurreko koadernoaren bukaera *novo rumo* hitzak jarri nituen, beste norabide bat hasi nahi nuela adierazteko-edo. *Izozmendiak* liburuaren poemak hausnarketa baten ondorio dira. Bizitzan nork bere hautua egiten du eta bere bidea hartu. Hala ere, nahiz eta ibilbide zehatza aukeratu, batzuetan izozmendiak bezala ibiltzen gara munduan. Noraezean, itsas korronteek bultzatuta.

Izozmendien xedeak eta izozmendien noraezak definitzen dute liburua.

Hor nonbait! Gizon-emakumeok zeregin zehatz bat bete behar dugulakoan munduratzten gara. Xede baten bila joaten gara, auskalo zer dela-eta. Gehienetan noraezean gabil-tza. Batzuetan alderrai ibiltzen gara, zertarako etorri garen eta zein den gure egin-beharra jakin barik. Guzti honi erantzuteko mila arrazoi aurki dezakegu, baina ez dira nahiko, aurrera segitu beharrean gaude.

Izozmendiak edo icebergak pertsona lakoak gara. Metafora polita.

Bai. Normalean icebergairen punta ikusten dugu, ez dugu urpean dagoen beste aldea edo zatia ikusten. Icebergak sorrarazten duen bel-durra ez da azaltzen den aldearengatik, barruan gordeta daukanarengatik baizik. Izozmendiaren metafora oso egokia iruditzen zait ere pertsonentzako: pertsona bat ikusten dugunean ez dakigu zer daukan barruan. Nik neronek ere zer daukadan ez dakit-eta. Adibidez, folio baten aurrean esertzen garenean eta gure barrua hustean harrituta gera gaitezke gure baitan daramagunarekin. Orduan, eguneroko gertakarien aurrean ez dakigu zer-nolako

MEMESA
INDUSTRIA
HORNIDURAK

Santa Kutz, 25

☎ 943 71 24 11 - Faxe: 943 71 20 04
20550 ARETXABALETA

Etxagibel Notari deuna, 1

☎ 943 71 24 25 - Faxe: 943 71 22 98
20500 ARRASATE

Kale Zaharra, 62

☎ 943 71 80 80 - Faxe: 943 71 80 45
20560 OÑATI

www.memesa.com
saldu@memesa.com

erantzuna eman dezakegun. Erantzun hori deskubritzea da bizitzea, nolabait.

Nola moldatzen zara folio horren aurrean?

Normalean uholdeka idazten dut, folio aurrean sentimenduek bor-bor egiten didate, bihotzean, tripan, buruan, eztarrian edo hortzen artean. Hitz batzuk ez dira hortzen artean geldirik egotekoak. Boligrafoaren puntara pasatzen dira eta hortik foliora. Nolanahi ere, uneari ematen diot garrantzia, espontaneitatea eta naturaltasuna oso garrantzizkoak dira niretzat. Poema ez dut egiten gogoeta sakon baten ondoren, poemen hausnarketak beste plano batean gauzatu ohi ditut.

Erantzunen bila joate horretan, Bitoriano Gandiaga, Roger Wolfe, Roque Dalton, Horacio Quiroga edota Yukio Mishima... agertzen dira liburuan edo zure ibilbidean.

Bidelagunak dira eta nire kode partikularrekoak. Horietako batzuk bere buruaz beste eginiko poetak dira. Beste batzuk gaztetatik ezagutu ditudan poetak dira. Poemek poeta horien mezu ezkuturen bat gordetzen dute.

Poemak eguneroko esperientzien ondorioak dira. Norena dira poemak? Zu zara beraietan beti?

Ez zait ni neu poemetan bakarrik agertzea eta biluztea gustatzen. Batzuetan besteen larruetan sartzen naiz, pertsonaia askoren ahotsak entzuten ditut. Hori da literaturak ematen digun ahalbidea. Norberaren inguruan bizi direnen esperientzien islak eta keinuak paratzea arrunta da. Ezinbestekoak dira, zu eta zure ingurua gauza bera izaten dira sarritan.

Zentzu horretan ez dituzu hitzak baztertzen, zuretzat denak dira baliagarriak.

Poesian edozein hitzek balio dezake. Hitzen esanahia baloratu behar dugu. Ditugun altxor bakarrak dira. Hitz guztiek badute bere funtsa. Adibidez, haikuak edota poesia minimalista gustatzen zaizkit hitz batek dena azal dezakeelako. Halaber, hitz kopurua tamainan gustatzen zait. Hitz asko baldin badago poema ez da esanguratsua. Hitz gutxiarekin gauza asko eta indarra agertu ahal baduzu poemak balio handiagoa dauka, nire aburuz.

Poesia defentsan eta erasoan idatz daiteke.

Baietz uste dut. Irakurle asko gure poemen aurrean modu defentsiboan jarriko dira seguru, eta beste batzuk erasoan. Poetak ere askotan sentitzen gara erasanak eta defentsiban. Agian, hau dela-eta, erasoan idazteko modua aukeratzen dugu.

Munduan barrena ibili ohi zara. Munduko egoera eta noraeza ere islatzen dituzu zure poesian.

Izozmendiaren urdinkara

"Izozmendiak liburuaren azal kolorea urdina izan behar zela erabaki genuen Gorka Arrese editoreak eta biok. Zerua izozmendiaren isla izaten da, distira beltza edo urdinkara. Liburuaren azalean izozmendi baten urdinkara islatu nahi izan dugu nagusiki. Urdina eta zuria dira preziatzen ditudan koloreak".

Zorionez edo zoritxarrez, munduaren alde askotan ibilia naiz. Asia aldean nola Ameriketara. Denetarik ikusi dut. Nire begiek ezin dute ikusten dutena ahaztu. Egoera tristeak ikustean bihotza apurtzen zait eta egoera pozgarriekin, ostera, puztu. Hori ere ageri da poesian, jakina.

Hitz gutxiko poesia eta denetaz berba egitea hobesten duzu.

Guztiaren gainean egin behar dugu berba. Askoren ustez, ezin da poesia idatzi lur jota ez bazaude. Alegia, holako egoera sentikorrak batean nekez idatziko duzu poema alairik. Bizitza honek, tamalez, arrazoi asko ematen dizkigu eroria eta goibel ibiltzeko, triste, eta ez zoriontasunean murgildurik egoteko behintzat.

Zer da zalantza zure ibilbidean edota poesian? Bizitzan dena da zalantza. Nik pauso bat eman orduko aurrekoa ondo eman dudana zalantza daukat. Ez ote dudana...

Hala ere, ezin bizitzari desertzioa egin.

Eta era berean, badakigu ihes egin behar dugula *-Izozmendiak* liburuaren izenaren poemek esaten duen bezala-, baina ez dakigu nondik ihes egin, zergatik ihes egin, eta batzuetan desertzio bat egiten dugunean ere, desertzio horretan erabat galduta ibiltzen gara, ez dakigu benetako erabaki ona hartu ote dugun.

Suizidioaren gaia ere aipatu duzu, Terminal I eta II poemetan.

Esperientziak sorrarazten dizkizuten sentsazioak eta ondorioak dira poema horiek. Poetok errealtatea islatu behar dugu paperean. Errealtatea krudela da, baina ez dago modu hobeagorik krudeltasun horretaz jabetzeko idaztea baino. Errealtatea krudela eta erabiltzen dituzun hitzak gogorak izan arren.

Zer ondorio ateratu duzu azken ibilbide poetiko honen ostean.

Liburuaren amaitutakoan oso gustura gelditu nintzen, hori ez ezik hustuta ere bai. Liburuaren plazaratu nuenetik esan dezaket ez dudala ia poema berririk idatzi, ez dudalako horrelako behar handirik izan. Ideiak pasatzen zaizkit, baina boligrafoa hartzeko betarik ez dut. Beharbada, hustuta sentitzen naizelako.

Isiltasuna ere paregabea da.

Bai. Isiltasunean ere, bolada batean behintzat, oso ondo sentitzen naiz. Presiorik gabe bestelako hausnarketak egiten dituzu. Isiltasunak ez du nolabaiteko presio hori sakatzen. ■

GALAXIEN UNIBERTSOAN

(Unibertsoaren hedapenetik, galaxia kanibaletaraino)

GALAXIEN UNIBERTSOAN

(Unibertsoaren hedapenetik, galaxia kanibaletaraino)

Nola da unibertsoa eskala handian? Nondik dator unibertsoa? Zergatik hedatzen ari da? Espazioaren zentroa badago? Denborak badu hasiera? Eta bukaera? Izugarritzko galdera horiek erantzungo dizkizu liburu erakargarri honek.

Zer dira galaxia kanibalak? Eta quasar misterioitsuak, galaxia baten energia igortzen duten izarren tamainako objektu kosmikoak? Zer dira zulo beltzak?

Ezinbesteko liburua puntako pentsamendu kosmologikoaren mugetaraino bidaia egiteko eta geure burua XXI. mendean egoki kokatzeko. Gainera, euskara errezean idatzita eta argazki ederrez osaturik.

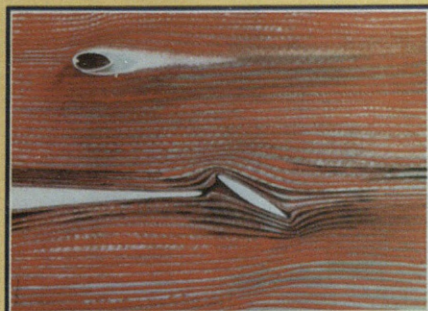

GAIK

ARGITALDARIA

ZER DA PSIKOANALISIA?

(Inkontzientea, Super-nia, Libidoa, Terapiak)

ZER DA PSIKOANALISIA?

(Inkontzientea, Super-nia, Libidoa, Terapiak)

Inkontzientea existitzen al da? Non dago kokaturik? Nola da bere hizkuntza? Badaude inkontziente mota desberdinak?

Psikoanalisi sortu zenetik gaur arte egindako galdera sakon horiek erantzuteko bidea dugu liburu honetan.

Inkontzientearen egituretan (Supernian, adibidez) errudun-sentimendua zibilizazioaren sorreran edota eskola-porrota eta depresioaren izkutukoak azter daitezke. Libidoan sexualitatearen ur sakonetan murgildu eta edipo-komplexuarekin edota neurosiekin topo egin. Horiek eta gehiago dira liburu honek ahalbideratzen dituen irakurketak.

Baina, liburu honek sendabide psikoanalitikoak ere arakutzen ditu. Zer da gaixo-osasuntsu izatea? Zeinek dira Freud eta Lacanen aportazioak bide horretan? Nola burutu tratamendua psikiatrikoak? ... Geure beste zati ezezagun hori ezagutzeko liburu bikaina, beraz.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

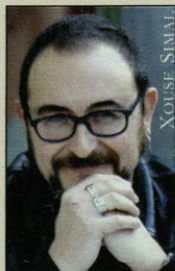
Tel. / Faxe 943 47 13 04 • iiak@facilnet.es

Ezpalak

KATIXA GARATE

Paddy Rekalde

idazle deustuarrak *Bilbo Dub Kronikak* poesia liburua plazaratuko du Susaren eskutik hil honetan. Poesia moldean emandako kontakizun laburrak Bilbon girtuta daude.

Brigada Criminal eta Stupenda Jones

taldeek *Osti bi* disko partekatua kaleratu dute Gor diskoetxearekin. Lehena Lazkao (Gipuzkoa) dator eta bigarrena Olazti (Nafarroa). Rock & roll, punk eta garage doinueta murgiltzen dira taldeok.

Pablo Sarasate eta Paco Suarez

konpositore eta biolontxelo jotzailea eta Europako Orkestra Ijitoaren zuzendaria omendu ditu Nafarroako Ijito elkartearen Federazioak Gaz Kalo nazioarteko sariarekin, ijito kultura zabal-tzen egindako lanarengatik.

Ricardo Ugarte

De proas y grafica erakusketa paratu du Madrilgo Angeles Penche galerian.

Maddi Oihenart Nabarran: «Batzuetan erraten didate: 'Baina zuk, gizonak bezala duzu kantatzen'. Eta hori ez dut onartzen».

Eduardo Bajo Ulloak zera adierazi zion Garari: «Esan daiteke zinema esker txarrekoa dela eta, jendeak pentsatzen duena alde batera utzita, ez dela batere errentagarria. Are gehiago, gu lanean hasi ginetik ez dugu oparoaldi ekonomikoko gararik ezagutu».

Akauzazte taldeko Rogek esanak Berrian: «Gaur egun, kristoren zaborra kontsumitzaera ohituta gaude. Egungo pop musika gehiena lau gezurren gainean oinarriturik dago. Dena komertzio hutsa da, eta horrek ez du musikarekin zerikusirik».

XXXII. Musika Astea Erreterian

AURTENGOAN ERE ez die hutsik egingo musikazaleei Musikastek. Erretererako Andra Mari Abesbatzak eta Eresbilek antolatzen duten aste honek sorrerako xedeei eusten die, euskal konpositoreen obrak gordetzeaz gain haiek jendarte zabaltzeko alegia. Aurten gainera zinemarako musikari eta jazzari tartea eskainiko dio. Maiatzaren 22tik 29ra bitartean hainbat musika motaz gozatzeko parada izango da: musika garaikidea, zinema musika, kamara musika, antzinako musika... Besteak beste, Jesus Guridi taldea, Iturriaga laukotea, The Silent Band, Pirineos Jazz Orchestra eta Andra Mari abesbatza izango dira taula gainean.

Arrakastatsua izan da Nontzeflash

NONTZEBERRI ATARIAK abenduan abiatutako Nazioarteko I. Nontzeflash Animazio Lehiaketako sariak banatu berri dituzte. Guztira, 221 film aurkeztu dira lehiaketara munduko hogeita hamairu herrialdeetatik, horietatik 16 Euskal Herriatik. Lehen saria Ignacio de Diego Pagola madrildarrak jaso du *La novia de Reanimatorekin* eta bigarrena Steve Whitehouse kanadiarrak *Fishing* lanarekin. Euskarazko animazio Onena saria desertu utzi dute eta hirugarren sari bat ematea erabaki dute Begoña Vicariok, Ernesto del Rio eta Pernan Goñik osatutako epaimahaiak: Kol Belov errusiarrak jaso du *Self Destructing Organism. Vol. 6* lanarekin. Internauten saria Peruko Mauricio eta Luis Angel Esparza anaiei egokitu zaie.

Zirku eta antzerkia Lapurdiko kostan

ANTZERKIZ LEPO izango da Hendaia maiatzaren 20tik 23ra. Aurten 20 urte betetzen ditu Maiatzaren Antzerkia jaialdiak eta hori ospatzeko Compagnie des Hommes konpainiak ikuskizun berezia prestatu du okasiorako. Hilabete batez Hendaia hiritar batzuekin lanean aritu da haien oroimenari buruzko *Dale Recuerdos XI* lana prestatzen eta maiatzaren 21ean aurkeztuko du. Adosek, Tabula Rassak, Alligatorrek, Mutinek eta Theatre des Chimeresek ere euren lanak taularatu dituzte. Bestalde, zirkua izango da protagonista Biarritzen hilaren 25etik 29ra bitartean. Biarritzko Zirkua Jaialdiaren hirugarren urtea da honakoa eta talde ugariaren lanak hartuko ditu: Archaos, KiliKolo zirkua, Moralles familia, Anomalie... Bai Hendaian, bai Biarritzen, aretoko ikuskizunetaz gain, kale agerraldiak izango dira.

MID_E lehiaketa zabalik

MODA INDEPENDENTEAN, irudi elektronikoa eta DJ musika sorkuntzan aritzen diren gazteek ez dute aukera handirik izaten euren lanak plazaratzeko. Hutsune horixe betetzeko abiatu zuten iaz *Nazioarteko Erakustaldia Euskaditik* izeneko lehiaketa (MID_E). Maiatzaren 31 arte euren lanak aurkezteko aukera izango dute 1973tik aurrera jaioetako artistek. Bi sail ditu lehiaketak: Eurarte eta Euskarte. Lehena Europako artistentzat dago zabalik eta bigarrena Euskal Herrikoentzat. Lehiatu ahal izateko, hautatutako artistek Artelekun, egingo diren bi tailerretan parte hartzeko konpromisoa hartu behar dute. Lehiaketaren oinarriak www.mid-e.com helbidean daude.

Zinemaldia eraikitzen.

Donostiako Zinemaldirako lau hilabete geratzen badira ere, dagoeneko hainbat atal zehaztuta dituzte antolatzaileek. Aurten egun bat gutxiago iraungo du, irailaren 17tik 25era, zinemaren industriak pairatzen duen krisia dela kausa. Inbertsio eta film gutxiago dagoenez, egun batez murriztea erabaki dute jaialdiaren arduradunek, kalitateari eustearren. Dena den, datozen edizioetan betiko iraupenera bueltatzeko asmoa adierazi dute. Salvador Dali jaio zela ehun urte betetzen direla-eta, hark *Spellbound* filmeko egindako dekoratuetan oinarritu dira kartela egiteko. Bi atzera begirako izango dira aurten, bata Anthony Manni eskainiko diote eta bestea zehaztu gabe dago. Sail ofizialean hamasei pelikula eskainiko dituzte.

Jazarpena ez da eten

Euskal Herriko musika taldeen aurkako jazarpinak ez du etenik. Berri Txarrak, Fermin Muguruza, Su Ta Gar, Sociedad Alkoholika... taldeen aurka jo du Espainiako Terrorismoaren Biktimen Elkartek (AVT) azken bi urteotan, eta kontzertu pilo bat galdu dute horren ondorioz. Oraingoan Sociedad Alkoholika taldearen aurkako kereila jarri du, hiru abestitan *—Stop Criminalización, Explota Zerdo eta Síndrome del Norte—* terrorismoaren apologia egiten dutela argudiatuta. Sociedad Alkoholikak, plazaratutako prentsurrekoan, adierazi duenez, "AVTk gure taldea eta gure letrak kritikatzeo eta zabaltzeko eskubide osoa du. Baina ez dugu onartzen gurea ez den ideologia bat egozte". Zoritarrez, talde hau ez da azken biktima izango.

kulturagenda

Maiatzaren 17tik 30era

arteleku

Avid ikastaroak
Hastapena. Maiatzaren 27-28.
Koordinatzailea:
Gabriel Corbella Eguluz.

Audiolab
workshop - lantegia.
Ekainaren 1, 2 eta 3.
Izena emateko epea:
maiatzak 28.
Koordinatzailea: Xabier Erkizia.
www.arteleku.net

Erakusketa **Laura Esteve**. Maiatzak 22arte.

Arte Garaikidearen Topalekuak.

Maiatzak 18, 20, 27.

(Veneziako Biurteko, Documenta, Manifesta 5.)

Areto nagusia. 19:30etan.

Untzi Museoa

Untzi Museoa.
Maiatzak 18.
Ate Irekien Eguna
ospatuko dugu.
Tf: 943 43 00 51.

Agorregiko Burdinola eta Errotak

Bisitak igande eta jai egunetan.
Tf: 943 83 53 89.

Zumalakarregi Museoa

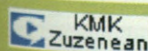
Tirabira Ormaiztegin
jokoa antolatu du.
Maiatzak 18, 16:30etan.
Tf: 943 88 99 00.

Igartubeiti Museoa

Maiatzak 23an, ateak doainik irekiko ditu.
Bisitaldi gidatuak, 11:00etan, 12:30etan
eta 17:30etan.
Tf: 943 88 99 00.

Maiatzak 18. Museoen Nazioarteko Eguna. **Museoak eta Ondare Materiagabea.**

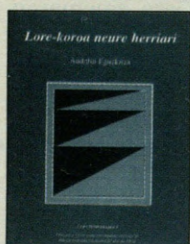
www.gipuzkoa.net/kultura

Gipuzkoako Foru Aldundia

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

**Lore-korua
neuru herriari**
Andolin Eguzkitza
SANTURTZIKO UDALA
39 orrialde

Andolin Eguzkitza- tzaren olerkiak

Santurtziko udal liburutegi sareak Liburuaren Eguna ospatzeko kale-ratutako liburuxka dugu *Lore-korua neuru herriari*, pasa den martxoaren 24an zendu zen Andolin Eguzkitza bertako semearen zenbait poema euskaraz eta gaztelaniaz eskaintzen dituen argitalpena. Andolin Eguzkitzak mundu zabaletik ibili zenean ikusitako tokien eta pertsonen gaineko poesia hauek Xabier Kintanaren hitzurrea daramate. Olerkaria irakurlea gertaeren leku eta giroan kokatzen saiatzen den arren, berak ezagututako pertsonak ditu bereziki poesiagai, eta gizakiaren eta giza sentimenduen presentzia guztiz nabarmena da poemetan: maitasuna bezala dolua, hermina bezala ahanztura eta are haustura, eta guztien gainetik adiskidetasuna islatzen dute. ■

Hegaztien migrazioak

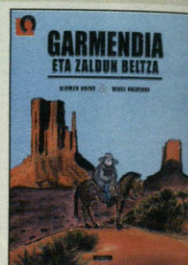
Jon Larrañaga
ELHUYAR
175 orrialde
13,52 euro

CAF-Elhuyar zientzia dibulgazio saria jasotako ikerketa

CAF enpresak eta Elhuyar Fundazioak antolatutako zientzia dibulgazio saria eskuratu zuen Jon Larrañagak 1996an, hegaztien urteroko migrazioen zergatiak bere konplexutasunean aztertzen dituen lan honekin. 9.000 hegazti espezie inguru bizi omen dira munduan, eta horien erdiak migratu egiten du. Zein ote da horretara bultzatzen dituen arrazoi indartsua? Migrazioak ikertzeko dauden metodoak, migrazio motak, migrazio norabideak eta migrazio bideak, nola migratu, migrazioaren presatutako gorputza, bidaiarako prestakizunak, orientazioa eta nabigazioa, hegaztien sentimenak eta hegazti migrazioaileen kontserbazio arazoak dauzka, zentzu zabalean eduki, Jon Larrañagaren ikerketa interesgarri honek. ■

Garmendia izeneko pistolaria

Sekula inor tirokatu zuenik seguru ez bada ere, dozenaka hildako egotzen zizkioten behintzat Billy mutikoa eta Jesse James pistolariak bezain ezaguna izan zen Garmendia ondarrutarrari, XIX. mendean hondarretan, Ipar Ameriketako Mendebal Urru-nean. Hala kontatzen du Kirmen Uribek, Mikel Valverdek eginiko marrazkien laguntzaz, *Garmendia eta zaldun beltza* liburuan. Artzain gisa ibilitako gizon kankailua zen Garmendia, ehun eta hogeikilotik gorakoa, lotsatia izateaz gain ingelesez ia ez zekiena, eta jendeak mesfidati begiratzen zion. Halako batean, artzain odolzalea zela zabaldu zen. Zorionez, lagun onak ere bazituen Garmendiak, eskuineko sorbal-dan zeraman txepetxa, kasu, eta baita Amalio mexikarra eta urkabetik salbatu zuen Fanny ere. ■

**Garmendia eta
zaldun beltza**
**Kirmen Uribe,
Mikel Valverde**
ELKAR
96 orrialde
9,35 euro

BATek dagoeneko 15 urte

Hizkuntza normalkuntza eta glotopolitika lantzen dituen BAT aldizkariak dagoeneko 15 urte bete ditu, eta jakina, pozik ageri dira bere arduradunak. Zenbaki honetan, *Euskararen egoera unibertsitateetan* hartu dute dosieraren gaitzat, EHUK, Mondragon Unibertsitateak, Deustukoak, Nafarroako unibertsitate publikoak eta pribatuak, Baionako unibertsitate publikoak eta Udako Euskal Unibertsitateak dauzkaten hizkuntza politikak aztertuz. Euskal unibertsitate legeaz ere badihardute, unibertsitario euskaldunen egoera zailaz bezala, eta STEE-EILAS, LAB eta ELA sindikatuetako ordezkariak egiten zaie gaiak elkarriketa. Gainera, *Irakasle-antolakuntza propioa Euskal Unibertsitatean* daukate hizpide J. Zalakain, J. R. Etxeberria eta N. Xamardo irakasle kaleratuek. ■

BAT
Soziolinguistika aldizkaria
Batzuen arari
EUSKAL
SOZIOLINGUISTIKA
INSTITUTUA SORTZEN
186 orrialde
10 euro

Lazkao Txikiren azken bertso afaria

Mungiaiko Udala, Mungia Euskaldunduz eta Taket Mungiaiko Bertsolari Alkartea lagun, Asier Legarretak *Lazkao Txikiren* heriotzaren hamargarren urteurrenean plazaratutako lan honen izenburu zehatza *Joxe Miel Iztueta Lazkao Txiki'rekin. Azken afaria*. (1993-I-15 Mungian) da, eta gau gogoangarri hartan Mungian tabernaz taberna eta Batakian txokoan antolatutako bertso afarian *Lazkao Txiki*k, Mañu-kortak eta Lopategik kantatutako bertsoak jasotzen ditu, bertsolarien eta entzuleen arteko giroa erakusten duten argazkiez lagundurik.

Gau ahaztezina benetan, handik astebetara

Lazkao Txiki ospitaleratu baitzuten eta, beraz, hau izan zen bere azken bertso afaria. **!**

Joxe Miel Iztueta
Lazkao Txiki'rekin
Asier Legarreta
MUNGIKO UDALA
64 orrialde
5 euro

Edebé haur literatura sariko irabazlea euskaraz

Idoia Gilleneak euskaratu eta Francesc Rovirak irudiztatu duen Paloma Bordonsen *Mi abuelo el Presunto* idazlan umoratsu bezain samurrak irabazi zuen Edebé haur literatura saria. Bederatzitik gora urte daukaten irakurleei zuzenduta dago, eta bere bizitza osoan ezagutu ez duen aitona etxera bizitzera datorkionean neskatala baten burutik pasatzen diren susmo txar guztien berri ematen du. Neskak ukitzerik ez duen maleta beltz bat ere badu, gainera, agureak. Han ezkutatuko ote du metraileta? **!**

Ustez aitona

Paloma B

GILTA
118 orrialde
6,30 euro

XABIER MENDIGUREN ELIZEGI

“Partikularitasuna da un ibertsaltasuna lortzeko bide naturala”

Nori dago zuzendua zure azken liburu hau?

Baliteke liburu honek Itsasondokoentzat gertuko irakurketa bat izatea, baina nire ustez badu Itsasondotik kanpora ulertzeko moduko hainbat gako ere. *Errekarteko Koaderno*a atera nuen izan nuen txokokeriatzat hartua izan zitekeen beldurra, baina orain jada ez daukat horrelakorik. Itsasondokoak izan ala ez, irakurriko dute irakurriko dutenek. Bestalde, ni konbentzituta nago partikularitasuna dela unibertsaltasuna lortzeko bide natural eta berezkoa.

Idazle asko ageri da lanean, baita Txikiaren poesia ere. Idazleen herria al da Itsasondo?

Ez dakit hala den. Askotxo atera zaizkit niri.

Ama Birjina ikusitako bat ere izan duzu senide...

Jexux Leteren anaietako bat izan zen hori, Kruz Lete, Ezkion Ama Birjina ikusi zutenetako bat. William A. Christian ikerlari iparramerikarra da hortaz gehien dakiena. Fenomeno erlijiosoetan espezializatua da eta bere bizitzako urte mordoxka Ezkioko agerpen eta ikusteak aztertzen eman ditu. Ikerketa horien emaitza *Visionaries. The Spanish Republic and the Reign of Christ* izan zen, eta han agertzen denez, Kruz Lete hau izan omen zen sinesgarritasun handieneko begitazioduna, besteak herriko jende xumea zirelako –eskola gutxiko haurrak eta baserritarrak–, eta Lete hau, berriaz, Irakasle Ikasketak egiten ari zen garai hartan eta familia onekoa zen gainera. Kruz honi, beste mezu askoren artean, ikasketak bertan behera uzteko agindu zion. Ama Birjinak, eta haren ahotsei-edo segituz apaiztu egin zen, handik gutxira hiltzeko.

DANI BLANCO

egileari galdezka

Mendiguren Elizegiren amaren aldekoak

Bere aitaren familia eta Beasain Errekarteko koadernoan bezala, amaren aldekoak eta

Itsasondo ditu Xabier Mendiguren Elizegik bere gogoeten eta oroimenen iturri *Arbelaren gainean* deituriko lanean, XX. mende osoan zehar egiten duen ibilbidean. Jexux Lete Sarasola *Ibai-Ertz* idazletik hasiz, bere buruaz beste egindako *Lotsati* olerkari gaztearekin segituz, Itsasondok meatze leku gisa izandako iraganean murgilduz aurkezten digu egileak bere amaren familia. Izan ere, arbelzkoa zen Itsasondoko lurpe gehiena, eta arbela ateratzeari ekin zitzaienez Sarasola familiaren esku zegoen hortik irabaziak ateratzen zituzten bi enpresetatik handiena. Sarasola horietakoa zen Xabier Mendiguren Elizegiren amona Maria, familiako aberastasunetik usaina baino jaso ez zuen arren.

Arbelaren
gainean

Xabier
Mendiguren
Elizegi

ELKAR

158 or. / 11,80 euro

Bere senarrak silikosisa harrapatu zuen besteen-tzat lan eginez, eta alaba ere –alegia, Mendiguren Elizegiren ama– arbelgintzan ibili zen hamalau urtetik ezkondu arte, soldata miseriazkoa kobratuz. Nolanahi ere, lehengusu asko zituen amona Mariak, haien artean 1931n Ezkion Ama Birjina ikusi zutenetako bat, askoren ustez ikuslerik sinesgarriena zena. **■**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

			IRUDIKO ERAIKINA	▼	Hoberenak	▼	Gauza	▼	Hurritzaren fruitu	▼	Nitrogenoa
			Dinatasun		Gipuzkoa-ko hiria		Euskal fonema		Arma zuria		
			►		▼		▼		▼		▼
			Greziako	►							Irango
			Gabezia								
Kasik, ia	▼	Gaur	► ▼				Artsenikoa	►		Iodoa	► ▼
Deiturak		Zezen zikiratuak					Buru babesgarria			Aurizki ekologikoa	
►		▼					▼	Gironako ibaia	►	▼	
								Abantzu			
Bibliako pertsonaia	►				Uretarako ontzi mota	►		▼			
Niri					Idi, hitz elkarketan						
►			Haizen hori	►	▼	Hondo handiko	►				
			Nasa			Azido ezaguna					
Hesolak	►		▼			▼		Bokala	►	500	►
Zuhaixka mota								1000		Naizen hau	
►					Olinpiadetako saria	►	▼		▼		
					Bokala						
Uranioa	►	Metalen erakarlea	►		▼			Frantziako hegazkinetan	►		

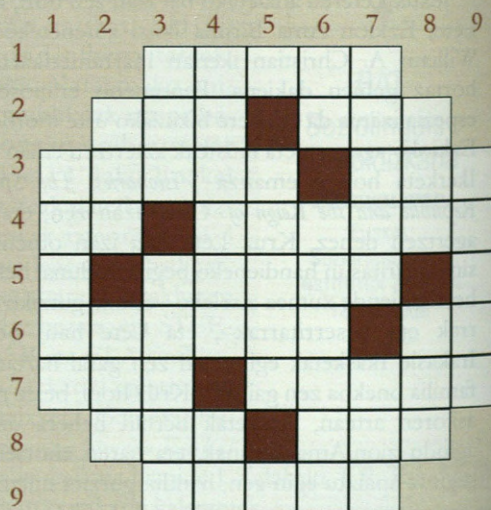
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gipuzkoako udalerria. 2.- Euskal sindikatua. Denbora tarte. 3.- Lurralde, esparru. Jardun. 4.- Nori atzizkia. Iliadako pertsonaia nagusia. 5.- Lehenengoa. Errenkada. Uranioaren ikur kimikoa. 6.- Apaizen jantzia. Zintzo. 7.- Bururatu. Trebea, iaioa. 8.- Nire. Areagotzeko atzizkia. 9.- Auzi.

GOITIK BEHERA

1.- Oldar, jazarpen. 2.- Gaixo. Duda partikula. 3.- Bihi, garau. Hitzarmena. 4.- Palestinako hiria. Erbioaren ikur kimikoa. 5.- Bokala. Izana, edukia. Bokala. 6.- Mezaren hasieran. Irabazi aditzaren infinitiboa. 7.- Xumea. Gora egin. 8.- Baita. Ale landare. 9.- Diruzko zigorra.

Hizki zopa

Aurki itzazu Ozeano Atlantikoak bustitzen dituen zortzi estaturen izenak. Hitzak, norabide guztietan.

M	A	D	N	A	L	R	I	A
A	S	K	I	L	E	H	S	I
U	R	O	R	D	I	E	L	A
R	O	G	I	S	N	K	A	I
I	R	P	E	E	O	I	N	N
T	O	I	G	N	G	O	D	A
A	O	A	S	E	T	N	I	L
N	L	E	V	I	K	I	A	R
I	B	R	A	S	I	L	N	O
A	O	V	E	E	B	I	V	A
N	D	K	A	N	A	D	A	R

Soluzioak

N	D	K	A	N	A	D	A	R
A	O	V	E	E	B	I	V	A
O	I	G	N	G	O	D	A	
I	R	P	E	E	O	I	N	N
N	L	E	V	I	K	I	A	R
A	O	A	S	E	T	N	I	L
R	O	G	I	S	N	K	A	I
U	R	O	R	D	I	E	L	A
A	S	K	I	L	E	H	S	I
M	A	D	N	A	L	R	I	A

Hizki zopa

Hizkier eskutik: 1. Arama, 2. ELA, Epc, 3. Eremu, 4. Ri, Akiles, 5. A. Ilara, 6. Sorana, 7. On, 8. Abila, 8. Ene, Ago, 9. Arzo, 10. Gortik behera, 1. Eraso, 2. Eri, 3. Ale, Irua, 4. Ramala, Er, 5. Oie, 6. Uka, 7. M, 8. Irabaz, 7. A. Uka, 8. Ene, Oie, 9. Irua, 10. Apala, Igo, 8. Ene, Oie, 9. Irua.

I	R	A	V	A	N	A	M	I	U
N	I	M	O	D	I	A	K	Z	E
D	A	K	T	A	K	E	T	A	
N	O	S	A	K	I	H	I	E	N
A	K	A	I	A	K	N	A	D	A
R	E	T	K	A	N	E	Z	B	I
I	A	S	A	N	G	E	A		
A	R	Z	I	E	G	R	G		
N	U	A	S	T	I	U	D		
H	G	O	G	O	G				

Kike Amonarritzen umorea

Arraiokeriak

Historiako 10 "arraioa!" garrantzitsuenak:

1. "Noiz arraio geratu behar du euri jaso honek?". (Noe, K.a. 4314. urtea)
2. "Nola arraio nahi dute abereak leizearen sabaian margotzea?". (Santimamiñe, K.a. 3200. urtea)
3. "Nola arraio bururatu zaizu hori?". (Bere amak Pitagorasi, K.a. 126. urtea)
4. "Arraioa! Hau beroa!". (Joana Ark-ekoa, 1431. urtea)
5. "Noiz arraio heldu behar dugu?". (Cristobal Colon, 1492. urtea)
6. "Maritxu, nora arraio zoaz?". (Bartolo, 1678. urtea)
7. "Arraioa! Hau ez du inork ulertuko!". (Einstein, 1938. urtea)
8. "Zer arraio egin behar dugu Prestigerekin?". (Aznar, 2002. urtea)
9. "¿Qué cojones quiere decir arraioa?". (Enrique Villar, 2003. urtea)
10. "Arraioa!". (ZP, 2004. urtea)

Bikote zaharra

Ander Fuentesek txiste hau bidali digu, Zubietako euskaraz idatzia. Bejondeiola! Bikote zahar bat ohera juaten duk.

- Benga Roxari, arrunt beroto naiz ta imarko dugu.

- Uiiii Joxe, bihar goiz jeiki beharra naiz ta eztakit, eh...

Ta azkenin jo ta ke bi xarrak, gau guzia litxarreritan pasatzen ditek. Hurrengo goizin ordin, bai Joxe ta bai Roxari guztetik ezin altxato ta, halako batin Roxari gaixua behiak jeiztera abitzen da bere buruari sanaz:

- Ai Roxari, gehiotan ez, eh? Gehiotan ez! Hau dun hau "viagramuna"!!

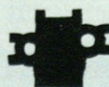

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

gizarte ekintza

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:

IÑIGO TXINTXURRETA

Leitza: historia e
kondaira lanbro

Leitza baso sakonez estaliriko muinoek inguratuta dago. Haran leun batean eta erreka emaritsu ugariz bustita. Herri hau egokia da antzineko usaiek bizirik irauteko, menderik mende, ekialdetik etorri omen zen Orantzaro (Olenzero) misteriotso haren garai ilunetatik. Lehenengo trikuharriak lur magiko hone-tan altxatu zituztenetik, arbasoen iraganaz harro diren gizon-emakumez bete ziren haran eder hau eta haren babesa

diren muinoak. Hori baita Leitza, harana, mendia, karrikak eta zenbait etxe, baina garrantzitsuena leitzarrak, iraganari beha geroaren itxaropenez.

Eta bost axola zein garaitan egingo diozuen herri maitakor honi bisita. Egun zohardiz distira bereziz liluratuko bazaituzte ere, utz iezaiozue haren magiaz inguratzen lainoak harana estaltzen duenean eta hodeiek mendi gailurrak igurzten dituzten egunetan.

eta arteana

Leitzak monumentu ikusgarriak ez badu ere, eraikin xumeen sorpresa ugari eskainiko digu gure bisitan. Ordenarik gabeko kaleetan zehar ñabardurez konturatzea izango da gure xedea. Elbarrengo etxeetatik San Migeleko elizara. Lerro hauen ondoan aldiz, Elbarrengo etxeak eta plazako etxe baten aldaba.

Leitzako lur eremuen historia ñabarduraz beteta dago. Behiala, Leitzako lurrak Goizuetako etxe bertaraino iristen zirenez, herriko mugak auzitara eraman ziren eta konponbidea emakumeen esku utzi zen. Herri bateko edo besteko lehenengo emakumea iritsiko zen tokian kokatuko zela muga deliberatu zen. Leitzako emakumea, bere herriaren lurrak mantendu nahian, ziztu bizian hasi zen lasterka mendian gora. Goizuetakoak, aldiz, neska irtirina izanik, denbora eman zuen bere burua apaintzen, jende ospetsua bertan egongo zelakoan. Horrela, abiatu zenean leitzarra aurkitu zuen izerdi patsetan, baina herriaren mugarrian oina jarrita.

Leitzako sorreraz ezer gutxi dakigu, ez bada inguruko mendietan ugari

diren trikuharriek utzitako lekukotasu-nagatik. Historiako aipamen zaharretariko batek 1192 urtera arte eramaten gaitu, Santxo Azkarra erregek herriari zenbait pribilegio eman zizkionean, txerriak edozein lekutan alatze-ko baimena, esaterako. Badakigu baita ere, gaztelu bat izan zuela, gaur egun desagerturik dagoena, 1471. urtean

gipuzkoarren artilleriak suntsiturik. XIV. eta XV. mendeetan leitzarren eta gipuzkoarren arteko liskarrak hain ugari eta gogorrak izan ziren, zonalde honi "bidelapurren muga" deitu baitzitzaien. Lapur gipuzkoarrak lasai arraio ibiltzen ziren muga inguruko herri nafarretan, bizimodua aztoratzen. Hargatik, 1321. urtean gudaroste bat eratu zen, bidelapurak eta muga-borrokak hein handi batean ezabatu zituen. Hala ere, gipuzkoarrek Nafarroa eta Gaztela arteko guda baliatu zuten Areso eta Leitzako herriak erre eta suntsitzeko.

Hurrengo mendetan, Leitzak frantses gudarosteen joan-etorria ezagutu zuen, Konbentzio gudan eta Frantzesadan. Gero gerrate karlistak etorriko ziren, leitzarrek argi eta garbi karlisten alde jarri zirelarik.

Leitzar ospetsuen artean, Jose

LEITZAKO UDALA

IDAZKARITZA	948510009	HAURTZAINDEGIA	948510961
FAXA	948510310	UDAL LIBURUTEGIA	948510379
UDAL POLIKIROLDEGIA	948510816	GIZARTE ZERBITZUA	948510840
OKILE EZINDUEN ZENTROA	948510719	EUSKERA ZERBITZUA	948510814
KARRAPE UDAL IRRATIA	948610901	SU HILTAILEAK	948610033
BAKE EPAITEGIA	948610914	CEDERNA-GARALUR	948610676
	948610866		

Natur ondare paregabeaz gozatzeko bi leku nabarmentzen dira Leitzan: Plazaola-ko Natur Bidea eta Leitzalarrea. Lehenak Donostia eta Iruñea lotzen zituen antzina-ko trenaren bidea aprobetxatzen du oinez, haur-aulkitxo, gupil-aulkiz, bizikletaz edo baldiz ibili ahal izateko. Edertasun handiko

Naturaz gozatzeko bi ibilbide

ibilbide lasaia da. Uitziko tunelaren iparre-ko ahotik Gipuzkoarekin muga egiten zuen geltokiraino doazen 12 kilometroak moldatu dira, zenbait tunel zeharkatuz. Gainera, ibilbidea herri bertatik hasten da, oso txango lasaia eta eroso bihurtuz.

Leitzalarrea, aldiz, baztertuagoa gelditzen bada ere, zoko izkutu bezain zoragarria deskubritzeko bisitak merezi du. Hortarako, herritik sortzen den bidea hartuko dugu Iruso aldera. Erreka, zelaia, baso sakonak eta paisaia ederren ondoan atsedendaldirako zonalde bat prestatu da. Pista apur bat aurrera jarraituz, Izaieta

izeneko basoa topatuko dugu, leitzarren basoak zaintzeko arduraren lekuko. 1763an eta 1830ean izeiak sartzeko ahal-legina egin zen, baina saioak huts egin zuten, gaur egun ale bakan batzuk geldituz. 40 metrotik gora luze dira, zuzen-

Miguel Sagastibeltza nabarmentzen da, koronel karlista izan zena. Pastain-bordan jaioa, mendia bikain ezagutzen zuen eta horrela leitzarrek zaindu zituen liberalen erasoengandik, Irun eta Orreaga arteko bailarak menperatuz.

Historia alde batera utzirik, Leitzan

hiru auzo nagusitan banaturik dago: Elgoien, Elbarren eta San Migel. Bertako etxe zaharrenek ez zuten kalerik sortzen, simetriarik gabe kokaturik zeudelarik. Hau dela eta, Gipuzkoa aldean ezkongaiak eztabaidatzen zuten "haserre daude, Leitzako etxeak bezala" egiten omen zen iseka. Trufak

Errolan, mairuak eta sorginak

Kondairen lurralde aberatsa da Leitzan, dudarik gabe. Okabio mendi magaleko kobazuloetan jentilak bizi zirelako izango da nonbait. Errolan ere handik pasa zen, harri itzela burdinazko abaila batez jaurtikiz Baztarla menditik, Aralar-ko San Miguel suntsitzeko asmoz. Baina burdinazko katebegiak puskatu eta harria Aritz aldera erori zen, gaur egun Errolan Harrie izenez ezagutzen dena. Mairuek ere harri bat erabili zuten urrezko altxorra leku sekretuan gordetzeko, lehen eguzki-printzak jotzen duen

tokian, hain zuzen ere. Mairuen altxor hura aitzaki ederra izan zen urre bilatzailerentzat, inguruko trikuharriak hondatzeko. Hargatik, gaur egunera arte iritsi zaizkigunak egoera penagarrian daude. Hala ere, beste berri batzuk aurkitzen ari dira oraindik ere, duela bi aste Iruso aldean 4 trikuharri eta iruinari berri agertu direlarik. Biuztain, Mendibil eta Errole gainean kokatzen dira Leitzako trikuharriak. Berriagoak baina bereziki interesgarriak dira Burdin Aroko harrespilak. Leitzalarrea aldeko Urdola eta

Sarasainen aurkitu dira eta Euskal Herriko mendebaldeenean izan daitezkeenak, Leitzaran gaindiezinezko muga izango bazen bezala ehorzketa monumentu hauentzako.

1334.ean sutan erre zutena Arnalda izeneko Leitzako sorgina izan zen, eda-beak erabiliz Isabako Santxo Aurraberatsa hiltzeagatik salatua. 1575.ean ere bailaran egin zen sorginkeria salaketan nahasirik 12 leitzar agertu ziren baina, zorionez, ez zuten Arnaldaren zorigaitzoko halabeharra pairatu.

zuzenak izaki, oso ikusgarriak. Izei hauek eta jaiotzen diren berriak zaintzeko 2,5 hektareako azalera hesiz inguratu da eta bertan, Leitzako zuhaitz-espezie autoktono guztiak erakusgai jarri dira, bakoitza bere izenarekin. Guztira 37 espezie izei daude.

aparte, udaletxeko XII. mendeko armari itzela ikusi ondoren, Leitzako kaleetan barrena presarik gabe galtzea merezi du, arkitektura bikaineko etheen artean paseatu eta xehetasunez ohartzeko asmoz. San Migel elizaraino igo gaitzek, bertatik Leitzako ikusmira hurbilaz gozatzeko. Barruan San Tiburtzio gurtzen da, hemengo patroia, herriko jaiak bere omenez ospatzen direlarik abuztuaren 11n.

Leitzak aisialdirako aukera ugari ere eskaintzen du. Herrian bertan pizina eta futbol zelaia egoteaz gain, Leitzaran ibaian arrantza egin daiteke arrain preziatuen bila, edota inguruko mendiak zeharkatzen dituzten pistetatik mendiko bizikletaz ibilbide interesgarriak egin,

Kornietako parke colikoraino igo-tzen den bidetik, adibidez.

Mendi ibilaldiak nahiago dituenak, Aritz aldeko muinoak edota Leitzalarrea aldean kokatzen diren Leitzako mendirik altuenak aukeratu dituzte, Eguzkizko muinoa edo Urepel. Denek ikusmira zoragarria eskaintzen dute, bai bailara aldera baita Aralar eta inguruko mendilerroen aldera ere. ■

Informazio praktikoa

Non lo egin:

- Musunzar. Elbarren, 14. 948 51 04 75
- Basakabi. Lekunberri-Hernanirako errepidean, 17. Km. 948 51 01 25
- Ozparrun. 948 51 00 19
- Azeitia. 948 51 03 57
- Landa. Landa industrialdea. 948 510 735

Non Jan:

- Arakindegia. Elbarren, 42. 948 51 00 52
- Oialde. Obispo Uharte z/g. 948 51 00 77
- Basakabi. Lekunberri-Hernanirako errepidean, 17. Km. 948 51 01 25
- Landa. Landa industrialdea. 948 51 07 35
- Bihotz. Elbarren, 16. 948 51 00 72
- Gaztañaga taberna. Elbarren, 55. 948 61 07 08
- Torrea Herriko Taberna. Mikel Deuna, 1. 948 61 09 09
- Txoko taberna. Elbarren, 22. 948 51 02 27

Basurdea ugari da Leitzako baso sakonetan eta askotan haren kontrako uxaldiak antolatzen dira. Herriko zenbait tokitan ere ikus daiteke, Erasote auzoko Losa ola zaharrean, esaterako.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

ROBOTIKA

Oinez ikasteko laguntzailea

LEPOTIK BEHERA ELBARRI

geratutako gizon bat robotaren laguntzaz oinez ikasten ari da. Orain urtebete izan zuen istripua eta 11 egun koman eman ondoren, medikuek bizkarrezur-muina kaltetua zuela adierazi zioten. Sendatzeko itxaropenik gabeko kaltea zuela onartu ondoren, Dallasko UT Southwestern Medicalen dagoen Lokomat robotari buruzko berriak ailegatu zitzaizkion. Ikerlariak gaitxoari galdetu zioten robotarekin probak egiteko prest zegoen ala ez, eta gaixoak berehala baietz erantzun zuen.

Robota gaixoaren hezurdura da, oinarrian: bere

pisua uhal amaigabe baten bidez jasateko gai dena. Pixkanaka, robotak erakutsi egiten die garunari eta bizkarrezur-muinari informazio sentsoriala ulertzen, eta ahal bada, urrats bat bestearen atzetik emanarazi. Ordenadore batek higidurak detektatu eta grafiko batean irudika-

tzen ditu, medikuak denbora errealean aurrerapenak ikusi ahal izateko.

Ohiko tratamenduetan ere gaixoak amaigabeko uhal batean zintzilikatzen dira, baina terapeuta da zangoak eta gainerakoak eskuz higitzen dituenak. Robotak, aldiz, entrenamendu-parametro bereziak eskaintzen ditu eta behar den indarra egiten du,

Osasuna

JABIER AGIRRE

Zaharrak ospitaletik egoera kaxkarrean ateratzen dira

HORIXE DA Espainiako Medikuntza Geriatrikoko Elkarteak (SEMEG izenekoak) kaleratutako txosten batek salatzen duena. Adineko pertsonak ospitaletik irteten direnean, zein osasun-egoerarekin joaten dira etxera? Gezurra dirudien arren, "hirutik bitan ospitalera sartzean ez zuen ezintasun edo arazoren bat eramango du zaharrak etxera" eta arazo horietatik erdia baino gehiago saihesteko modukoak izaten omen dira, gainera.

Baina hitz gogorragoak ere jaurti dituzte SEMEG elkarteok. Jesus Lopez Arrieta geriatra elkarte horretako idazkaria da eta bere hitzetan, "sistema sanitarioak adineko pertsona diskriminatu egiten du". Hiru defizit edo akats nagusi azpimarratzen ditu Madrilgo Gregorio Marañón ospitaleko medikuak: zaharrek diagnostiko frogetarako eta tratamenduetarako sarbide gutxiago dituzte; sistema sanitarioak "soluzio sozial" desegokiak eskaintzen dizkie adine-

ko pertsonen osasun arazoei, eta azkenik, zaintza espezializatua eta integrala eskatzen du adin-talde berezi horrentzat.

SEMEGeko presidentea den Rodríguez Mañas ere ez zen isilik geratu eta gauzak gordin azaldu zituen. Bere ustez, gure gizartean lortu da muga biologikora iristea (83-84 urte batez beste), eta adin aurreratuenean "gaixotasunak ez du bizi-itxaropena aldatzen". Eta

horrela, 75 urte bete arren, gizonezko batek oraindik bederatzi urteko bizi-itxaropena dauka, eta emakume batek, berriz, hamabi urtekoa, beren bizitzaren seiren bat. Baina, zoritxarrez, denboraldi horretan kontzentratzen dira gehiena patologia kroniko gaiztoak eta adin horretan eragiten dute. Ondorioa: gehiago bizi bai, alegia, urte gehiago, baina hobeto bizi? Hori beste kontu bat da, itxuraz oso modu airosoan betetzen ez dena.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Historietarako

NOIZ GEROZTIK gara euskaldunak nekazariak? Galdera potoloz janzten ditugu egungo ezinak, baserri modernoaren panoramako ezin metak ikusita, euskaldunak noiz arte izango gara nekazariak? galdetu beharrean... Baserria irtenbide "berriz" betetzeko, orde, esku artean darabilgunaren historia eta mitoak ezagutzeak aurrera begiratzera lagunduko digula pentsatzen duten horietakoa naiz.

Baserria irtenbide "berriz" betetzeko, esku artean darabilgunaren historia eta mitoak ezagutu behar dira.

Noiz hasi ginen aleak ereiten? Garagar-irina ezkur-irina baino lehenago erabiltzen genuen, ala ez? Arbia, aza eta baba izan al dira gaztainaren lagun bakarrak duela bi mila urteko dietan? Gaztainondoa erromatarrek ekarri al zuten? Artoaren iraultza ez al da industriarena baino garrantzitsuagoa gure historian? Egia al da gaztaren eta sagardoaren paisaia kulturala dela gure hau? Zer zor dio gure nekazaritzak urtetan eta urtetan etxekoneko izan ditugun arabeei? Egia da, gure lurretan, gure paisaietan historia hori dena idatzita dugu. Baserri autarkiko itxi buruaski bukoliko gozo horren mitoa beste upeleko sagardoa da, are gehiago beste sagardotegiko upela.

Lurrari lotua dena etengabeko krisi batean bizi da. Garai bakoitzean landare berriak ekarri, lehengoei etekin berriak aurkituz gehienetan iraun eta batzuetan bizi ahal izan da. Artoa, babarruna, piperra, gerezia, garia, mahatsa, tomate, muxika, arana, patata, kiwia... mundu zabaletako bazter eta zoko guztietatik ekarri eta aukeratze eta egokitze etengabeko baten lekuko dira. Eta etorkizuna ikuskizun: babakoa, kiwaia, soja... nahi duguna, itxaropena, alegia.

beraz, terapeutak behatu baino ez du egin behar. Emaitzak, orain arte, oso onak izan dira, gaixoak eskuak mugitzeko gaitasun zati bat eskuratu baitu jada, eta zangoak sentitzen hasi baita.

Dena den, ez dugu ahaztu behar teknologia hau proba gisan dagoela eta ezin dela gaixo guztiekin erabili. Adibidez, pisu astunekoek, hezurak maiz hautsi diuztenek, odol-presioan arazoak dituztenek edo zauriak dituztenek ezin izango dute teknologia hau erabili gaurkoz. ■

1974. urtetik gaurdaino erdira jaitsi dira banbu-basoak. Edo neurriak hartu, edo...

INGURUMENA

Banbuak desagertzeko arriskuan

BASOAK SOILTZEAREN eraginez, banbuen 1.200 espezieen erdia baino gehiago galtzear dago, Nazio Batuen Ingurumen Programaren (PNUE) arabera. Banbu-basoak galtzeak hainbat animalia klase kaltetzeaz gain, gizakiari ere eragiten dio, eraikuntzan eta elikaduran, batez ere.

PNUEko eta INBAReko -Banburako Nazioarteko Sarea- ikerlariek ehunka datu landu dituzte Asia, Afrika eta Hego Amerikako banbu-basoen kartografia ahalik eta zehatzek garatzeko. Hainbat espeziek 20.000 kilometro koadro baino espazio gutxiago du garatzeko, baina arrisku handiena duten 250 espeziek 2.000 kilometro koadro baino gutxiago dute bizitzeko.

Pandak, Madagaskarreko lemurrak, Andeetako tapirrak edo Hego Amerikako hainbat txorik banbu-basoak behar dituzte bizi ahal izateko. Adibidez, Txinan bizi den Pandak egunero 38 kilo banbu jaten ditu, eta Afrikako Ekialdean bizi den gorila, ekaina eta azaro bitartean banbuarekin baino ez da elikatzen. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Txokolate tarta erraza

MARIA BAINUAN urtuko ditugu lehenik gurina eta txokolatea, zurezko zali batez lan eginenez. Azukrea, irina eta arrautzak nahasiko ditugu beste ontzi batean, eta erantsi egingo dugu txokolate eta gurinez eginiko orea. Ondoren, landu egingo dugu guztia, 10 bat minutuan, eragiteari utzi gabe. Tartak egiteko molde batean irauliko dugu orea, gurina igurtzi eta irin pixar batez gaintetik hautsezta-tu ondoan, moldetik erraz atera ahal izateko.

Osagaiak

- 95 gramo txokolate beltz
- 90 gramo gurin, biguna, pomada baten antzera
- 45 gramo irin
- 150 gr. azukre
- 3 arrautza oso

Tarta labean erreko dugu ondoren, 180 graduko tenperaturan, 20 bat minutuan. Horren ostean, labetik aterako dugu tarta. Moldetik atera eta sareta baten gainean ipiniko dugu ondoren hozten. Txokolate beltz tableta bat mikrouhin labean urtuko dugu gero, eta erantsi egingo ditugu gurin xorta bat eta esnegain urtu pixar bat. Tarta plater batean ipini, eta estaliko dugu txokolatezko nahastura horrekin. Benetan erraza da egiten eta oso hezea gelditzen da tarta, ore hautsia edo hostorea erabiltzeko beharrik gabe. ■

Oinarrizko kontuak

Ahate gibela nola moztu

AHATE GIBELA edo foie-grasa garestia da, oso. Luxua da taula baten gainean izan eta jan ahal izatea. Horregatik, pena da nolanahi moztea edo xerra itsusiak egitea.

Hauxe duzue mozteko modu onena: lehenbizi, hotz-hotza eduki foie-grasa, hozkailuan, moztean puskatu ez dadin, eta zanpa-zanpa egina gelditu ez dadin; bigarrenik, erabil ezazu xafra estuko labana luze bat, ongi zorrotzia; eta hirugarrenik, ur beroa izan, iturrian edo eltze batean.

Labanaren xafra ur berotan eduki 10 bat segundoz, gero atera, zapi batekin idortu eta ebakia egin foie-gras puskarri, xerra loditan. Foie-gras puska erretilu batean edo plateretan kokatu, eta sukaldeko tenperaturan utziko ditugu jan baino lehenago, hoztasuna kendu eta krematsuago, gurintsuago egon daitezen. Gehientsuenetan foie-grasak bere gatz-puntua du, baina maiz gertatzen da gatz pixka baten falta izatea. Itsasoko gatz ale batzuk edo piperbeltz xehatu pixka bat ematen badiogu, hainbat hobe. Foie-grasarekin batera ogi xigortua jarri edo piko pasak, aran pasak edo hur xigortuak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**

ZERBITZU OPTIKOETAN 1^a

Hernani, 4 - DONOSTIA

G A R A N T I A

Aurtengo Ibilaldiaren
gakoa elkarlana da,
zalantzarik gabe.

Leioako Betiko eta
Sopelako Ander Deuna
ikastolek indarrak batu
dituzte, erdara erabat
nagusi den eskualdea
egun batez euskararen
gotorleku bihurtzeko.
Biek daukate, gainera,
eskarmentua honelako
eginkizunetan, 90eko
hamarkadan Ibilaldia
bana antolatu zuten-
eta. Orain, erdibana
egitea erabaki dute
Alkarregaz heldu leloa
edukiko duen hau, eta
dagoeneko iragarri
dutenez, urte batzuk
barru saioa
errepikatzen
ahaleginduko dira,
Sopelan.

Ikastola bi elkarren eskutik helduta

BETIKO ETA ANDER DEUNA ikastolek gero eta harreman sendoagoa gauzatu dute azken urteotan. Maiatzaren 30ean ospatuko den Ibilaldia bide horretan egindako urratsik garrantzitsuena izango da, baina ez azkena. Hori bai, Bizkaiko ikastolen jaia elkarlanean antolatzeak berez estua zen adiskidetasuna are estuago

UNAI BREA
Argazkiak: Iñigo
Azkona

bihurtzeko balioko die, diotenez. Adibide bat: Betiko ikastolak DBHra arteko ikasketak eskaintzen ditu; Ander Deunak, berriz, Batxilergora artekoak. Tradizioz, Betikoko ikasleen erdiak baino dezente gehiagok Ander Deunara jo ohi du unibertsitatera bitarteko ikasturte bi horiek burutzera, hala bultzatzen duelako Leioako ikas-

tetxeak: “Hemen Ander Deunak baino ezin du egin Batxilergoaren publizitatea, hala dugu hitzartuta”, azaldu digu Koldo Tellitu Betikoko presidentek.

Izen berriaren zama

Lagun minak izan arren, Ander Deuna eta Betiko zeharo egoera desberdinean daude, euren ibilbideak ere arraz desberdinak izan direlako. Betikok hamar urte besterik ez ditu, izen horrekin behinik behin. Denbora tarte hori da, izan ere, Gobela ikastola zatitu zela. Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak ikastolak publiko bihurtzeko botatako ordagoa mahai gainean zegoen, eta Gobelaren baitan ez zen akordioarik izan. Sare publikoan txertatzearen aldekoek izena atxiki zuten, eta ikastola moduan jarraitzea nahiago zutenek Betiko sortu zuten.

Garai latzak izan ziren ikastetxe bientzat, Koldo Tellitu Betikoko presidentek ondo gogoan duenez: “Gatazkak bi urte iraun zuen eta, ulertzekoa denez, oso jende gutxik sartu nahi zituen umeak hemen. Ez hemen eta ez Gobelan”. Kinka hartan zegoela, 1997ko Ibilal-

tzea lortu genuen”. Orain, etengabe haziz jarraitzen du Betikok. Pilotalekua altxatu berri dute, eraikinen jabegoa lortu dute luze iraun duen borrokaren ostean eta bi lerro osatu dituzte estraineko aldiz. “Hiru mugarri garrantzitsu dira guretzat, Ibilaldia berriro antolatuko dugun urtean hain justu”, onartzen du Tellituk. Orain zazpi urte ez bezala, Betiko ikastola etorkizunari baikor begiratzeko moduan da.

Ander Deuna, ondo errotutako ikastola

Ander Deuna aurten 35 urte bete dituen proiektu sendoa da. Sopelako erdigunetik pare bat kilometrorra dagoen ingurune zoragarri batean egoiteagatik ezagun da eskualde osoan, eta herrian ikasle gehien daukan ikastetxea da, hain zuzen (ia 700). Eragin-eremu zabala dauka gainera: Erandio eta Lemoiz bitarteko herri guztietatik hartzen ditu ikasleak.

Frankismo garaiko zailtasunei aurre eginez jaio zen, beste hamaika ikastola bezala, Ander Deuna. Sopelan, jendeak utzitako etxebizitzetan, jardun zuten hainbat urtez, ume gutxiarekin eta ilusio askorekin, 70eko hamarkadaren erdian-

edo oraingo egoitza eskuratu arte. Harrezkeroztik, haziz joan zen, eta Lehen Hezkuntzako eraikinari BBB eta UBIkoak jarraitu zion urte batzuren ostean. Hezkuntza-sisteman gertatutako aldaketek barne-egitura egokitzera behartu zuten ikastola. Aurten lortu dute, azkenik, DBHko gela guztiak eraikin berean paratzea, lau ikasturtetarako lekua zena seirako egokitzuz.

1996an –Ibilaldia antolatu eta sei urtera–, ikastola guraso eta langileen kooperatiba elkarte bihurtu zen. Horretarako, langileek kapital bat ipini behar izan zuten, eta harrezkeroztik guraso eta langileak erdibana agertzen dira zuzendaritza-organo guztietan. Beste berezitasun bati ere eutsi dio Ander Deunak: guraso guztiek lanen bat egin behar

dute ikastolarako. Dena dela, arau hori garai berrietara moldatu behar izan dute bertako arduradunek, eta urte batzutatik hona, lanik egiteko aukerarik (edo gogorik) ez duenak diru-kopuru bat ematea dauka, haren orde.

Mozkinekin zer?

Betikok eta Ander Deunak Ibilaldia elkarrekin antolatzea erabaki zuten, eta horrek lanak zertxobait arintzea ekarri die hein batean. Baina indarrak batzeak irabaziak banatzea dakar ezinbestean. Biek hala biek, badute zertan erabili dagokien uztaren zatia. Leioakoen

dia bere gain hartu zuen Betikok. “Guretzat hil ala bizikoa zen”, dio Tellituk; “dirua lortzea baino, izena ezagutaraztea genuen erronka nagusia. Hezkuntza munduan izen berri bat sartzea oso zaila da, are gehiago hainbeste ikastetxe dagoen eskualde honetan, eta guk, laster 40 urte beteko dituen proiektuaren jarraitzaileak izaki, izen berriaren zama geneukan”.

Desagertzeko zorian zegoen Betikorentzat, itxaropen guztiak Ibilaldia hartan zeuden, eta apustua irabazi zuten. “Urte hartara arte hamar ume geneuzkan gela bakoitzeko, eta Ibilaldia izan eta hurrengo ikasturtetik, hogeiko gelak era-

Irakaskuntzaren alorrean, alde ederra dago Leioa eta Sopela artean. Leioan A ereduak indar handia dauka eta Sopelan D ereduak erabat gailentzen da.

whatever you say, Basque
esanak esan Euskara
Dígas lo que digas Euskera
Egal was du sagst sag es auf baskisch
Quoi que tu dises Euskara

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

HADE

Euskarazko ziklo formatiboak erditu ezinik

Ander Deuna eta Betikoren arteko elkarlanak ez ditu beti bilatutako fruituak eman. Uribe Kostako beste ikastolarekin batera —orain bi urteko Ibilaldia antolatu zuen Algortako San Nikolas—, euskarazko ziklo formatiboak sortzeko ahaleginean jardun zuten duela pare bat urte, baina saioa antzua suertatu zitzaion. “Oraingo bertan behera dago egitasmoa, tamalez”, azaldu digu Tellituk, “oso zaila baita eskualde honetan halakorik sortzea”. Hiru ikastoletako arduradunei ikerketa batek aditzera eman zienez, hirurak batuta ere ezin zuten proiektu berria abian jartzeko adina ikasle ziurtatu.

Porrotaren zergatien artean, Uribe Kostaren ezaugarri soziologikoak aipatu dizkigu Tellituk: “Eskualde honek badu elitismo kutsua; gurasoek Batxilergora bidali nahi dituzte seme-alabak, horixe da joera nagusia”. Bizkaia osoan Lanbide Heziketak indar gutxien daukan eskualdea da Uribe Kosta; zerbaitengatik izango da. Bestetik, unibertsitatea bertan dago, eta horrek badu eraginik. “Inguru honetan, unibertsitatera joatea oso gauza normalizat daukagu. Ikasketa-prozesuaren ondorio logiko eta ia ezinbestekotzat, esan genezake”, gaineratu du Betikoko presidenteak. Uribe Kostari dagokionez, Lanbide Heziketak ohi bezain erdaldun jarraitu beharko du, hortaz.

Eskualde erdalduna, apurka-apurka euskalduntzen

Sopela eta Leioa ingurune erdaldunean daude, bigarrena batik bat. Irakaskuntzari —eta ez hainbeste, euskalduntzeari— esker, euskaldun kopuruak urtez urte gora egiten duen arren, gorakada horrek ez du islarik eguneroko jardunean, eta erabilera oso baxua da ezagutzarekiko. Gainera, irakaskuntzan indar handia dauka, oraindik ere, A ereduak, Leioan batez ere.

Herri horretako euskara teknikariak, Josu Esnaolak, adierazi digunez, “euskaldun kopurua ia bikoiztu egin da Leioan 1986tik hona, baina hazkunde hori 1991tik 1996ra eman zen batez ere. Orduz geroztik, gauzak moteldu egin dira. Hori bai, erdaldun kopurua etengabe motelduz joan da, apurka-apurka bada ere”. 2001ean, datuak azkenekoz bildu ziren urtean, 5.990 euskaldun zeuden Leioan (biztanleen %22), beste 8.262 inguru (%30) ia euskaldunak ziren, eta 13.227 (%48,2) lagun erdaldun hutsak ziren.

Erabilera, neurtzeko zaila beti ere, kopuru horien oso azpitik dago guztiz. Zergatietako bat izan daiteke Leioako euskaldun gehienak euskaldunberriak izatea, hori galga izaten baita euskara erabili nahi duenarentzat, ohiturari nahiz erraztasunari dagokienez. Ondoko datua adierazgarria da oso: 24.615 leioaztarrek gaztelania zuten ama-hizkuntza 2001ean (biztanleen %87 kasik).

A ereduak indar handia hezkuntzan

Aurreko erradiografia ezkorra irakaskuntzaren egoerak biribiltzen du. Josu Esnaolak

kasuan, lan handi bik xurgatuko dituzte sosak. Bata, azaroan inauguratutako pilotalekua. Bestea, asmoa da oraindik: “Dauzkagun bi eraikinetatik bati solairu bat erantsiko diogu udan”, dio Tellituk. Gero eta ume gehiago sartzen da, urterik urte, Betikon, eta lekua egokitu behar da non edo non.

Ander Deunak, berriz, lan ugari ditu ordaintzeko —batzuk burutuak, besteak egiteke—. Xabier Ugalde zuzendariak argitu digunez, “dagoeneko eginda dagoen DBHko eraikinaren egokitzapena ordaindu behar dugu batetik; bestetik, konponketak egin behar ditugu teknologia gelan eta pilotalekuan, liburutegia handitu behar dugu, Haur Hezkuntzan gela berri bat sortu behar da eta dau-denak konpondu...”.

2001ean, datuak azkenekoz bildu ziren urtean, 5.990 euskaldun zeuden Leioan (biztanleen %22), beste 8.262 inguru (%30) ia euskaldunak ziren, eta 13.227 (%48,2) lagun erdaldun hutsak ziren.

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Bizkaiko Foru Aldundia

tipi-tapa euskararen alde 2004ko Ibilaldian ere

maiatzaren 30ean, Leioan

gogora dakarrenez, "Leioan ikastetxe pribatu asko dago, eta horrek eragiten du A ereduak indar handia edukitzea". A ereduaren nagusitasuna, hain zuen, handiago da adinean gora egin ahala. Izan ere, haur hezkuntzan D ereduak da nagusi; Lehen Hezkuntzan biak, A eta D, parekatuak azaltzen dira, eta DBH eta Batxilergoan A ereduak gailentzen da ez bairik gabe. Esnaolaren ustez, une honetan ezin da esan Leioan hurrengo belaunaldiak irakaskuntzaren bitartez euskaldunduko direnik.

Sopela euskaldunagoa da Leioa baino, arrazoi birengatik batez ere: batetik, txikiagoa da, eta bestetik, inguru euskaldunagoa dago. Sopeloztarren %36 baino ez da erdal-dun elebakarra -2001eko datuei so eginez, beti ere-, hots, 3.762 biztanle. Euskaldunak %33 dira (3.451 lagun), eta ia euskaldunak %30 (3.163). Leioan bezala, hala ere, horrek ez du eraginik herriaren bizimoduari.

Irakaskuntzaren alorrean, alde ederra dago Leioa eta Sopela artean, D ereduak erabat nagusi da eta bigarrenen. Horretan badu

Sopela
euskaldunagoa
da Leioa
baino, arrazoi
birengatik:
txikiagoa da,
eta inguru
euskaldunago-
an dago

eraginik Ander Deuna izatea ikasle gehien daukan ikastetxea -ia herrian matrikulatuta dauden erdia-; lau ikasle hiru euskaraz ikasten du Sopelan, eta urtez urte portzentajeak gero eta gehiago egiten du D eredurantz, baina horrek ez du euskara gehiago erabiltzea eragiten.

Leioak eta Sopelak bina euskaltegi dauzkate, udalekoa eta AEK-koa. Euren ere igarri dute azken urteotan euskalduntzeari eragin dion krisialdi orokorra, eta apur bat gehiago, AEKren kasuan behinik behin. Iratxe Marta Uribe Kostako AEK-ko arduradunaren berbetan, "Leioa eta batez ere Sopela dira, hain zuzen ere, gure euskaltegiak okerrera dabil-tzan eskualdeko herri biak". Esan behar da, hala ere, eskualdeko herri askok euskaltegirik ere ez daukatela. Bestetik, bai Leioan bai Sopelan AEK eta EHE (ez indar handiegiz) dira instituzioetatik aparte euskararen alorrean lan egiten duten talde bakarrak. Gauzak horrela, maiatzeko ura bezala eskertuko du Uribe Kostak Ibilaldia. Maiatzaren 30ean urik ez botatzea bezainbat. ■

Eñaut Elorrieta, Ken Zazpi taldeko kidea «Gitarra joletzat baino, abeslaritzat daukat neure burua»

Ken Zazpi talde bizkaitarrak Ibilaldian jotzea patuak ezarrita zeukala esan daiteke, Eñaut Elorrieta abeslari eta kantuen egileak Betiko ikastolarekin daukan lotura estua kontuan izanda. Gernikarra izanagatik, ikasketaz fisikari eta lanbidez irakasle den Elorrietak Algortan egin ditu bizitzako urte asko, eta hamahiru urtez Betikoko ikaslea izan zen -ikastolak artean Gobela izena zeukala, hori bai-. Are gehiago, gurasoak bertan dabilta irakasle gaur egun ere. "Aita 25 urtez izan zen ikastolako zuzendaria", diosku, "beraz pentsa zenbat ordu eman ditudan han, gelan eta gelatik kanpo, gurasoen zain eta abar. Nire bizitza Betikori oso lotuta dago, batzutan gehiegi", gaineratu du barre algara artean. Ez da harritzekoa, beraz, Eñaut Elorrietak aurtengo Ibilaldiako kantuan parte hartu izana, ez eta bera-ren taldeak jaialdian bertan kontzertua eskaintzea.

Umetatik musikari

Eñaut Elorrieta oso gazterik hasi zen musikan. "Zazpi edo zortzi urteaz hasi ginen Luggarrin, han zebilen gure izeko eta han sartu nintzen lehengusu-lehengusinakaz batera". Elorrieta, urteen poderioz, taldeko abeslari eta gitarra

jole bihurtu zen. Ken Zazpi erdietsitako ospera iritsi gabe ere, Luggarrin nolabaiteko sona eman zion baladaren batek edo bestek. Hura desagertuta, hainbat musikariren laguntzaile jardun zuen Eñaut Elorrietak: "Mikel Urdangarinen lehen disko bietan parte hartu nuen. Nik gitarra jotzen nuen, eta musikaren ikuspegi desberdin bat edukitzea lortu nuen". Luggarrirekin eta Ken Zazpirekin ez bezala, Mikel Urdangarinekin antzez-tokiko atzealdean egoten zen gernikar musikaria, protagonismotik urrun. Bien artean, zein nahiago? "Gitarra joletzat baino, abeslaritzat daukat neure burua -niretzat, gitarra ahotsari laguntzeko da, ez dut beste modu batera ulertzen-, eta orduko hura aberasgarria izan bazen ere, gurago dut oraingoa".

Oztopo ugari gaindituta, Ken Zazpi proiektua sendo dabil orain. "1997an sortu genuen taldea, baina hainbat arrazoi zirela eta, ezin izan genuen bost urtetan taldea aurrera eraman. Exkixuko Kepa Arronategi eta biok hor ibili ginen buru-belarri, eta azkenan diskoa grabatzea lortu genuen 2001ean, eta beste bat urte bi geroago". Orain, lanbi-deak uzten dion heinean, musikaz gozatzeko ahaleginduko dela aldarrikatzen du Elorrietak.

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-Oria

Latinezko euskal hitzak

Juan Manuel Etxebarriak eta Santiago Segura Mungia latinen eta euskararen arteko loturak aztertu dituzte eta eta horren adibide da *Latinetik euskarara* liburua.

MARIA GONZALEZ

PROTOEUSKARAK beharrian jakin batzuk betetzeko balio zuen. Euskaldunon beharrak ugaltzeko, asmatzeko edota mailegatzeko premia izan dugu. Ingu-ruotako hizkuntzak baliatu izan ditugu hitzok asmatzeko edo mailegu gisa hartzeko; hizkuntza horietako bat da latina. Juan Manuel Etxebarriak euskal filologiako doktoreak eta Santiago Segura Mungia filologia klasikoko doktoreak euskarak latinetik hartutako maileguen azterketa egin zuten duela urte batzuk eta baita *Latinetik euskarara* liburua argitaratu ere. Etxebarriak, latinetik euskararako hitzen bideari buruz hitz egin dugu.

Erromatarrek kultura klasiko hedatu zuten Europan. Euskal Herrian ere euren eragina zabaldu zuten. Horren lekuko dira gaur egun, oraindik ere, erabiltzen ditugun

Europako hizkuntzarik zaharrenetarikoa da euskara. Mendez mende iraun izana sarritan euskaldunon buru-gogorkeriari egotzi zaio. Mendeetan aurrera egiteak, baina, hizkuntzaren beraren eboluzioa eta inguratu gaituzten herriengandik ikasitakoa barneratzea eskatzen dio euskarari. Bidean topatu duen hizkuntzetako bat latina izan da.

hitzak. Are gehiago, erromatarrek orduko euskaldunek ezagutzen ez zituzten ohitura berriak ekarri eta euskaldunek bertako beharrianen arabera moldatu zituzten. Hor ditugu *agur* edota *aio*. Lehenengoa *augurium* –seinale, zantzu– hitzetik eratorri zen; eta bigarrenak, aldiz, "Jainkoari esker berriz ikusiko dugu elkar" adierazi nahi du. Euskaratik eratorri ez diren terminoak ditugu horiek, ziurrenik euskaldunek ez zutelako horretarako beharrik izan ordura arte.

Gogoratu behar dugu euskaldun eta erromatarren ohituren arteko alde izugarria. Bizimodu ezberdinek kultura ezberdinak sortu zituzten.

Latinak mundua ikusi eta interpretatzeko bestelako pistak eman zizkigun. Horri esker, ordura arte, izena zuten hainbat elementu, hitz kontzeptual bakar baten inguruan sailkatu ahal izan genuen. Kategorizazioa adierazi nahi zuen termino hori latinen mailegua zen: *arbola* hitzak barneratu zuen sagarrondo, intxaurrendoa, hurrondo eta besteen esentzia; *abere* terminoak behia, ardia, txakurra eta besteak biltzen zituen moduan. Are gehiago, hartutako hitz berri horietatik euskarazko terminoak sortu genituen. Hala nola, *aberats* –abereak dituen–. Juan Manuel Etxebarriak azaldu duenez, errealitate horretara egokitzean, euskaldunok nortasunari heldu genion. Horrela uler daiteke premia ezezagunei aurre egiteko gaitasuna.

Erromatarren hizkerak hainbat aukera eman zion orduko euskarari. Berrogeita hamar bat aditz izatetik, mugarik gabe ugaltzeko metodoa aurkitu zuen euskarak: latinezko *-tus* aditz marka onartu zuten euskaldunek. *Joan, etorri, ekarri, eraman/eroan* eta beste aditz gutxi batzuk baino ez zirenean, euskal hitzetatik eratorritako aditzak moldatu ahal izan zituzten *-tu* marka berriari esker. Horrela

Hor ditugu *agur* eta *aio*.

Lehenengoa *augurium*

hitzetik eratorri zen eta

bigarrenak, aldiz, "Jainkoari

esker berriz ikusiko dugu

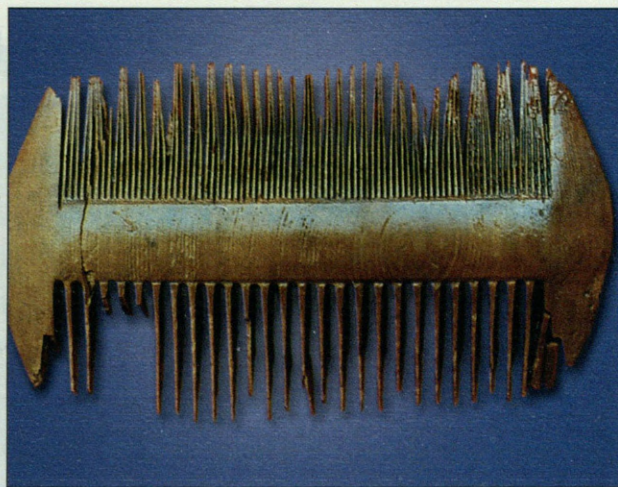
elkar" adierazi nahi du

sortu zituzten *txikitu, banditu, sortu* eta abar; euskal erroarekin eta latinezko aditz markarekin. Horri esker, gaur egun ere, premia berriei erantzuteko baliagarria den formula daukagu.

Gauza bera gertatu zen hainbat atzizkirekin. Ezagunena, agian, *-ari* da: *pilotari, erroari, agintari*. Latinak *-aris* atzizkia utzi zigan eta horrela euskal hizkera aberastu ahal izan dugu. Horrela, gaurko maileguak onartzeko ere egokia suertatu zaigu *-ari* atzizkia, adibidez, *futbolari* hitza sortzeko.

Euskalkietan ere, eragina

Euskalkiek euren aldetik ere latinen hainbat mailegu hartu zituzten. Sarri

Erromatarrek beraien ohiturak ekarri zituzten Euskal Herrira. Beraien arrastoak hainbat modutara heldu dira guregana: brontzeko bustoen bidez, anforen bidez, orrazien bidez eta baita hizkuntzaren bidez ere. Euskarak latinari erreparatu zion eta, esate baterako, hainbat hitz maileguan hartu zituen.

askotan, baina, elkarri ulergaitz egiten zaizkion terminoak bereganatu zituzten euskalkiek. Esaterako, bizkaieraz zabaldua dagoen *atrebidua* adjektiboa ez dator bat Iparraldean hedatutako *ausarta* bertsioarekin. Bi hitzok latinetik hartutakoak izanda, eta esanahi berekoak, euskalki bakoitzak bere eremuan aplikatu zituen. *Atrebiduaren* jatorria begi bistakoa da; *ausarta*, latinezko *ausus*etik dator.

Beste batzuetan, aldiz, euskalki bati egozten zaizkion latinezko hitzak ez dira gauza bakar bat adierazteko erabiliak. Adibidez, Bizkaian leihoari *bentanea* esaten zaiola uste izan arren, onartu behar da *leibo* terminoa ere erabiltzen dela. Hau da, latinezko hitza ezaugarri jakin batzuk dituen *leibo* berria izendatzeko erabiltzen da. *Leiboa* kortan edo ukuiluan zegoenari esaten zaio, markorik gabekoari, hain zuzen. Markoa duen leihoa izendatzeko, *bentanea* hartu zen.

Astegunak ere, bere modura izendatu zituen bizkaierak. Euskal asteak, hasiera batean, hiru egun baino ez zituen: *astelebena*, *asteartea* eta *asteazkena*. Geroago, *larunbat* gehitu zitzaizen,

lauren bat adierazi nahi duena hain zuzen, erromatarrek egiten zuten astean behineko etenaldia barneratu guran. Kristautasuna zabaltzeagatik batera, "Jaungoikoaren eguna" zabaldu zen: *dominiko* izenekoa. Azkenean,

Latinak mundua ikusi eta
interpretatzeko bestelako pistak
eman zizkigun. Horri esker, ordura
arte, izena zuten hainbat elementu
hitz kontzeptual bakar baten
inguruan sailkatu ahal izan genuen:
arbola hitzak barneratu zuen
sagarrondoa, intxaurrondoa...

zazpi eguneko astea sortu zuten euskaldunek, ondoko kulturen moduan. *Astelebena*, *asteartea*, *asteazkena*, *ortzeguna* –gero, *osteguna*–, *ortzirala* –gero, *ostirala*–, *larunbata* eta *igandea*. Bizkaian, berriro ere, latinaren ordena jarraitu zuten, egun batzuen izenak mailegu bidez hartuz eta beste batzuk asmatuz, *egun* argi-hitza bitarteko –*egua*ztena, *eguna*–. Kristautasunaren eragina begi bistakoa da, *ostirala bari-*

ku izendatu zutelako, hots, "abari bagako eguna" –baraua egitearena, hain zuzen–.

Euskararen nortasuna

Azterketa filologikoak agerian uzten ditu euskaldunon eta gainontzeko herrien arteko ohitura ezberdintasunak. Azken batean, hizkuntzak bizitza ulertzeko modua azaltzen du. Esate baterako, euskaraz baino ez dira gosea eta egarria adierazteko aditzak trantsitiboak. Gurean, gorputzak sentitutakoak ez dagozkie ondareari, eta horregatik esateko molde berezia. Aditzaren aglutinazioa bera "oso sistema landua" dela azpimarratu du Juan Manuel Etxebarriak. Subjektua, objektua –bere plurala– eta aldia hitz trinko bakar batean esaten dugu. Gainontzeko hizkuntzek ere ez dute emakumezkoentzako hitanorik sortu. Horrek agerian utz ditzake orduko euskaldunon arteko harremanak. Izan ere, hainbat kulturarekin topo egin arren eta eurengandik maileguak hartu, gure sustraiak mantendu ditugu, mundua interpretatzeko gure ikuspegia aldatu ez dugulako. ■

Babeslea: Bergarako Euskara Zerbitzua

Bergarako Udala

Bergarako Udala,
euskarazko komunikabideen alde

Euskadiko Comisiones Obreras CCOO sindikatuen konfederazioak, Hego Euskal Herriko sindikalistak barne hartzen dituenak, 8. Kongresua egingo du ekainaren 21 eta 22an, Bilbon. Ziurrenik, herriz ere, Josu Onaindi aukeratu dute idazkari nagusi. Kongresuko txostenen artean aipatzeko modukoa da euskara eta hizkuntza normalkuntzaren aldekoa.

CC.OO

Comisiones Obreras euskararen normalkuntza bultzatu nahian

DANIEL UDALAITZ

"SINDIKALISMO ANITZ eta solidarioa" lelopeko kongresuan bozkatu beharreko txostenen artean, bada bat euskararen gizarte garapenaren eta hizkuntza normalizazioaren alde egiten duena. Kongresuan parte hartuko duten ordezkariak Hego Euskal Herriko lau lurraldeetatik joango dira, eta sindikatu historiko horretako 65.000tik gora kideren ordezkari lanak egingo dituzte. Gaur egun sindikatu idazkari nagusia den Josu Onaindi hautatuko dute ziurrenik beste lau urtetan lan horretan jarrai dezan, izan ere, ez baitirudi itzal egin diezaioken beste hautagairik dagoenik. Bere agindupeko azken lau urteak oso lasaiak izan dira sindikatuaren barruko ikuspegitik begiratuta, eta sindikatuaren zuzendaritzan aldaketak egin behar direla eskatzen duen aho-tsik ere ez da entzun.

Euskadiko CCOO erakunde sindikal anitza eta demokratikoa da eta gainontzeko erkidegoetako ordezkariarekin kidetuta dago. CCOO da Estatuko konfederazio sindikal handiena, bai kide kopuruari dagokionez eta bai ordezkari kopurua kontuan hartuta. Bestalde, Konfederazio Sindikal Europarreko (CES) eta Sindikatu Librean Nazioarteko (CIOLS) partaide ere bada.

Joan den maiatzaren 1ean Bilboko kaleetan CCOOko kide bat manifestazioan.

Euskararekiko konpromisoa

Militanteen ordezkariak azken hilabeteetan eztabaidatzen ari diren zortzi txostenen inguruko erabakiak hartuko dira kongresuan. Hauexek dira txosten horiek: Negoziazio kolektiboa, Autogobernuaren eragina gizartean, Datorren aldirako proposamenak, Eredu sindikala, Gizarte babesa Euskadin, Berdintasunerako ekintza

positiboa, Nazioarteko ekintza sindikala eta Globalizazio alternatiboa, eta Antolakuntza. Aldizkari honetan azken txosten horretako zati bati erreparatu nahi diogu, euskararen eta hizkuntza normalkuntzaren ingurukoari, hain zuzen ere.

Txostenak dio sindikatuarentzat "ezinbestekoa dela euskararen gizarte garapena sustatzea, jakin eta erabiltzen dutenen kultur ondarea baita euskara, baina baita jakin eta erabiltzeko gai ez direnena ere". Txostenak adierazten du, "sindikatuak badakiela urritasunak dituela eta gure gizartean badirela alde bateko eta besteko indarrak CCOO euskararen aldeko gizarte dinamikatik aldentzeko interesa dutenak". Horregatik, "lan harremanetan, gizartean eta erakundearen barruan euskara garatzeko erabiliko diren espazioak sustatzeko konpromisoa" hartzearen alde dago. Horri dagokionez, asmoa du "egoitzetan errotulu, ohar-orri eta material elebidunak erabiltzen, pixkanaka Biltzarrean euskara sartzen eta eskualde eta federazio mailan euskarari dagokionez hobetzen joateko. Sortu den Euskara Zerbitzuan pertsona bat aritzeak onura nabarmena ekarri du eta bide horretatik jarraitu beharra dago".

Konfederazioko Batzorde Exekutiboak kideen artean pertsona bat auke-

ratuko du Euskalduntze Planaren jarraipena egiteaz eta CCOOko euskaldunen proposamenak jasoko dituen Euskara Batzordea dinamizatzeaz arduratzeko. Aipatutako Planaren bidez, antolakuntzako eta administrazioako agiriak itzultzea eta organo informatzaileetan -Biltzar, web orria,

Txostenak dio: "Gure gizartean alde bateko eta besteko indarrak daude CCOO euskararen aldeko gizarte dinamikatik aldentzeko interesa dutenak"

Lanberriak, panfletoak, barruko euskalduntzea- euskararen presentzia areagotzea lortuko da. Urtero Plan bat egingo da sindikalistek eta administrazioako langileek euskaraz hitz egiten ikas dezaten edo ahazko ezagutza

65.000 kidezik gora Hego Euskal Herrian

CCOOk gaur egun guztira 65.307 kide ditu Hego Euskal Herriko lau lurraldeetan. Horietatik 52.339 EAEkoak dira eta gainontzekoak Nafarroakoak. Lurraldeka, Bizkaia da kide kopururik handiena daukana: 29.297; bere atzetik Gipuzkoa dago, 14.178 pertsonarekin; Nafarroa gero, 13.968 pertsonarekin, eta azkenik Araba, 7.864 pertsonarekin.

Sindikatuaren ordezkariak dago-kionez, azken datu ofizialen arabera 2003. urtearen bukaeran 5.031 ordezkari zituen hainbat enpresa eta

sektoretan. EAEn 3.625 ordezkari ditu eta 1.406 ordezkari Nafarroan. Azken hamarkadan sindikatuaren ordezkariak handituz joan da, eta 1990ean 4.014 ordezkari izatetik gaur egun 5.031 izatera iritsi da. Azken hamar urteetan Nafarroan hazi da gehien ordezkariak, izan ere, 1990ean lurralde horretan 850 ordezkari baitzituen eta gaur egun 1.406 baitauzka. EAEn dagokionez, 1990ean guztira 3.164 ordezkari izatetik gaur egun 3.625 ordezkari izatera pasa da.

hobetu dezaten. Planean parte hartzea borondatezkoa izango da, eta lehentasuna izango dute pertsonen etorkizuneko zereginak eta jardura esparruek.

Kontratazio berriak egiterakoan eta erantzukizuneko karguak proposatzerakoan kontuan hartuko da hautagaiek euskaraz jakitea. Konfederazioko zuzendaritza exekutibo

eta euskal federazio guztiek euskaldunen bat izan behar dute, eta sindikatuaren ordezkariak euskaraz hitz egiten jakin beharko du. Azkenik, txosten horrek dio enpresetako negozioz kolektibotik hizkuntza normalkuntzako planak egitearen alde azaltzen dela Euskadiko CCOO. ■

USURBILGO XXIII. SAGARDO EGUNA

MAIATZAK 23, IGANDEA

Usurbilgo Udala

USURBIL, SAGARDOAREN LURRALDEA

Bero-beroan

Espainian torturatzea zailago ote da aurrerantzean? M-

11koaren ondoren ETaren jarduera armatua zailagoa dela entzun eta irakurri da behin baino gehiagotan, eta izan ere hala izango da seguruenik. Hala ere, eta egun bizi diren esperantza printzak deseginez gero, ETak bere jarduerarekin jarraituko duela pentsatzeko nahiko arrazoi badago, batez ere erakunde armatuaren ibilbide historikoan oinarrituta. AEBek Iraken erabilitako tortura sistematikoaren azaleratzearen ondorioz, torturaren aurkako sentsibilitatea loratu da han-hemenka. Eta M-11 eta jarduera armatuarekin bezala, galdera berez dator: aurrerantzean, Espainian ere, torturatzailak horren erraza izango du torturatzea? Eta, esperientzian oinarrituta, zaila da ezetz erantzutea, batez ere tortura ahalbideratzen duten bitarteko eta testuinguruak berdintsu jarraitzen duten bitartean.

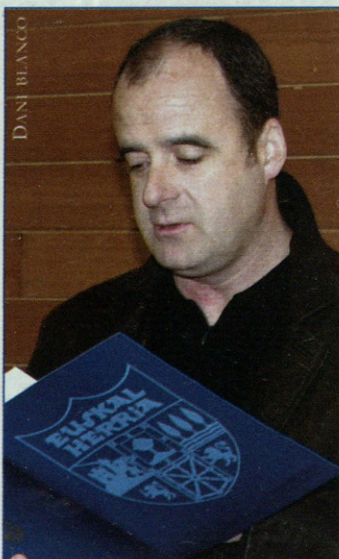
Zapatero-Sanz bilera

Miguel Sanz Nafarroako Gobernuako lehendakaria maiztaren 25ean bilduko da Jose Luis Rodriguez Zapaterorekin. Pentsatzekoa da balizko Konstituzio aldaketez mintzatuko direla, Sanzek iragarria baitu, aldaketak egotekotan UPNk Nafarroako Foru Komunitatea EAN integratzea ahalbideratzen duen xedapena indargabetu nahiko lukeela. Sanzek, halaber, gobernu nafarrak bultzatu nahi dituen hiru proiektu berrientzat laguntza eskatuko dio: nazioarte mailako aireportu berri bat eraikitzea; ura eta aisialdian oinarrituko den Parke Tematikoa eta nekazal elikagaiei buruzko Hiri Teknologikoa Erriberan.

Lehenengoan hutsegitea

HZrekiko PSOEk zer jarrera hartuko zuen argitu da prozesuaren lehenengo fasean eta izandako jarrerak etsipena sortu du Alderdien Legearen aurka agertu ziren sektore guztietan. Terrorismoaren Aurkako Itunaren bileraren aurretik PSE-EEko zenbait kidek egindako adierazpenak kontuan hartuta, halaber, alderdi honetako zenbait pertsonak ere berria etsipenez hartu dutela esan liteke. PSOEk ere bere lurreratze pista behar duela azpimarratu dute PSE-EEko kide batek baino gehiagok. Epaile espainiarrek zer dioten ikusi beharko da orain, baina esperientziak dio hauek egiten zaien presioaren arabera ere jokatzeko dutela halakoetan. Iritzi publikora iragaten denaz gain, zein nolako presio mailarekin eta zein norabidetan bultzatuko dituzte epaileak? Garai berrien lehenbiziko urrats garrantzitsuan PSOEk huts egin dio esperantzari, baina hutsegitea zuzendu dezakeen esperantzak bizirik dirau oraindik.

Joseba Egibar berriz EAJren Euskadi Buru Batzarrean.

Urtarrilean Josu Jon Imazekin izandako lehia galdu ondoren, EBBn partehartzeko aukera galdu zuen Joseba Egibarrek, ordura arte organo horren bozeramaile lanak egiten zituen buruzagiak. Aurreikusi bezala, bueltan dator orain, Gipuzkoako gehiengoak ahalbideratuta, baina sei hilabete ko hautaketa prozesuak alderdiaren baitan zauriak utzi dituela aitortu du, eztabaida mailak eta ika-miken doinuek aditzera ematen zuten bezala. Ezaguna zen EAJn Bizkaia zuen indarra, baina oraingoan guztiz argi geratu da. Indar horren kudeaketa dago orain ikusgai. Bai BBBko lehendakari Iñigo Urkulluk bai Egibarrek, adierazia dute barne hautaketa prozesua aldatu beharra dagoela, baina horretarako badute denborarik.

Munduko Hizkuntzen Amarauna

MAIATZAREN 20TIK 23RA

Bartzelonako Forum 2004ko kongresuan, besteren artean, *Hizkuntza aniztasuna, euskortasuna eta bakea* izeneko ekimena egingo da. Hor Munduko Hizkuntzen Amarauna egitasmoa aurkeztuko du Jaurilaritzako

<http://amarauna-languages.com>

Kultura Sailak. Amarauna Kultura Sailak Unesco Etxearekin batera egindako egitasmoa da. Munduko 700 hizkuntzari buruzko ikerketa egin dute lau urtez eta horietako 641 hizkuntzen informazioa sarean jarri dute.

MIDASen Urteko Bilkura eta Batzar Nagusia Donostian

MIDAS Eremu Urriko eta Eskualdeko Hizkuntzetan Argitaratzen diren Egunkarien Europako Elkarteak da eta Urteko Bilkura eta Batzar Nagusia Donostiako Kursaalera egingo ditu ekainaren 3tik 6ra. Hitzaldiak eta mahai-inguruak MIDAS elkarteak antolatu ditu *Berria* egunkariaren laguntzarekin. MIDASeko kide ez direnontzat ere irekiak dira hitzaldi eta solasaldiak.

BAHEA

Joseba Goikoetxea Arandia 22 urte espetxean daramatzen preso tolosarrari minbizia aurkitu diote eta aste honetan ziren ebakuntza egitekotan hesteetan dituen bi tumore txarrak kentzeko. Etxeraterik salatu duenez, Goikoetxea odol jarioekin hasi zen abenduan eta orduan bertan medikuak ikusi zezan eskatu ondoren, otsailaren.

Iparraldeko Batera plataforma erreferendumaren aldeko kanpainarekin ari da aste honetan. Balizko erreferendum honetan lau gai jorratuko litateke: euskal departamendua, euskararen ofizialtasun eskaera, berezko unibertsitatea eta laborantza Ganbara.

Ekainaren 25ean egingo dira Nafarroako Unibertsitate Publikoko (NUP) errektorea aukeratzeko hauteskundeak. Pedro Burillo eta Patricio Hernandez dira erriaren errektorordea da.

Ekainaren 5erako manifestazioa deitu du Kontseiluak

HIZKUNTZ ESKUBIDEAK! DENON KONPROMISOA lelopean egingo da manifestazioa Iruñean, arratsaldeko 17:30ean Golem zinema aretoetatik abiatuta. Euskararen normalizazioaren eta hizkuntza eskubideen konpromisoaren aldeko deia da ekaineko hau. *Hizkuntza eskubideak! Denon Konpromisoa* dinamika abian jarri du Kontseiluak bi arrazoi kontuan hartuta: batetik, euskararen normalizazio bidea makaltzen ari dela ikusi duelako eta bestetik, euskararen gizarte erakundeek jazarpen larria pairatu dutelako.

Larreko Saria euskarazko irakaskuntzarentzat

EUSKALERRIA IRRATIA ELKARTEAK sortutako Larreko Sariak hamargarren edizioa izango du ekainekoa eta dagoeneko sariaren hartzaileak ezagunak dira. Aurten euskarazko irakaskuntzaren alde egindako lanagatik eta egiten ari direnagatik Nafarroako Ikastolen Elkarteari eta Sortzen Ikasbatuaz-i emango diote saria. Sari banaketa Atarrabian egingo duen afarian izango da ekainaren 11n. Nafarroatik Bizkaira jauzia eginez, Deustuko Ikastolari ez diote saririk eman, baina ikastolak 40 urteak bete dituela eta ospakizunetan ari dira. Dozena bat haurrekin hasi zen ikastola sare publikoan dago orain eta 755 ikasle ditu.

2004ko UDA kanpina euskaraz Nafarroako Auritzberri herrian

Igerileku naturala zein artifiziala, tenis pistak, bungalowak, soropilak eta zerbitzu guztiak euskaraz (taberna, jantokia...)

Haurrentzako kirol eta jolas aktibitateak: goizez bi ordu eta arratsaldeaz bi ordu eta erdi.

Ekitaldiak kanpinean zein inguruko herrietan.

Uztailaren 12tik Abuztuaren 7ra bitartean
(gubxieneko egonaldia 4 egunekoa da)

Prezioa: Pertsonen egonaldia, kotxea eta denda ipintzeko saila eta umeen jarduerak.
(4 eguneko egonaldia erreferentzia gisa)

2 nagusi eta umea - 105 €
2 nagusi eta 2 ume - 138 €
3 nagusi eta 3 ume - 185 €

beste konbinaketa
batzuk kontsultatu.

☎ 94 423 75 91

**zenbat
gara**
elkartea
San Bizente 2
48001 - Bilbo
tel: 94 423 75 91
builegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

**URROBI
KANPINA**

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Putin da Sharon, Txetxenia Palestina eta europarrok...

Sophie Shihab-ek *Le Monde* egunkarian idatzi du 13 urteotan Txetxeniako gerraz, baina beste kazetariak ez bezala bera Kaukasoraino joan egiten da. Gatazka hura kontatzeko, datu nagusiak eta lekuko herritarren artean sumatu dituen iritziak bitzen ditu. Eta itxaropen gutxi bere hitzetan.

IHESA da gaur Txetxeniako gazteei geratzen zaien irtenbide bakarra. Txetxeniarrak asko dabilta Europar lan eta bizileku bila, sorterrian heriotza ez den etorkizunik ez dutelako. Baina horientzako ere gero eta estuagoa da Shengen espazioan sartzeko galbahea. Ez dira asko Espainiaraino iritsi direnak; txetxeniarrak Alemania, Frantzia edo Britainia Handian dabilta gehiago. Kaukasoko eta Kaspiar itsasoaren ondoko herriak europartzat jotzen baditugu, Europakoak dira haiek ere. Baina geopolitikak genozidio hotz batera kondenatu ditu.

Ezagutzen duzue Grozni?

Vacarme aldizkari frantsesak apirileko zenbakian plazaratu zuen Shophie Shihab kazetariari egindako elkarrizketa. 2003an Irakeko gerraz galdetu zioten, eta argitaratu aurretik Shihabi irakurtzeko utzi nahi izan ziotenean... Txetxeniara joana zela ohartu ziren. Handik itzulitakoan, gerra horretaz ere galdetu zioten. Eta bi zatiko elkarrizketa luzea argitaratu dute. Irakeko gerrak hainbat gorabehera ezagutu ditu hilabeteotan, eta Txetxenia egun batzuetarako etorri da berriro aktualitatera, errusiarrek ipinitako Kadirov lehendakaria hil duelako erresistentziak. Eta Sophie Shihaben analisiek indar handiagoa hartu dute, irakurleari une bakoitzeko anekdoten gainetik azpian dauden indar eta mugimen-

duak ulertzeko balio diotelako.

Grozni hiri eder bat omen zen... errusiarren eraso baina lehen. *Le Monde*ko kazetariak Dudaev lehendakaria bizirik zen garaian ezagutu zuen hiriburua. Berari orduan erakargarriago egiten zitzaizkion oposizio nazionalista moderatuaren iritziak, errusiarrekin akordio batera iritsi behar zela uste zuen burgesia hiritar eta intelektualaren ideiak baino. "1994-96ko lehen gerraren aurretik zen hori. Eta nire lagun hauek ez zuten pentsatzen Errusiako armada bere bortizkerian noraino iritsi zitekeen".

Lehen gerra hura errusiarrek galdu zuten, jakina denez, eta Dudaev txetxeniarraren eta Lebed jeneral errusiarren arteko bakearekin finitu. Baina Moskun jada erabakia zen Txetxenia eta bere herritarrak lehertu egin behar zirela. "Geroago Lebedek berak esan zuen esku batekin bakea sinatu eta bestearekin hurrengo gerra prestatzen zutela errusiarrek". Badaezpada, "kasualitatez", bakearen bi sinatzaileak hil ziren istripu banatan.

Kazetariaren hitzetan, Moskuko jeneralek aitortu zuten galdu zuten gerra nagusia informazioarena izan zela, eta hortik ekin zioten hurrengoari.

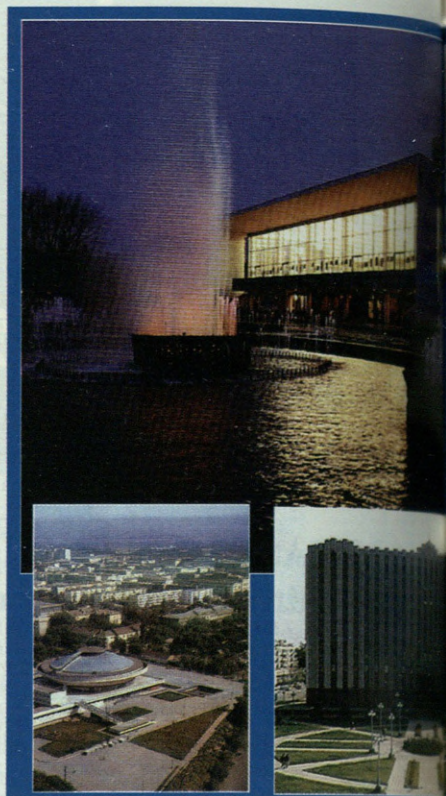
Bakearen ondorengo urteak benetan nahasiak izan ziren Txetxeniaren, eta Masjadov lehendakariak ezin izan

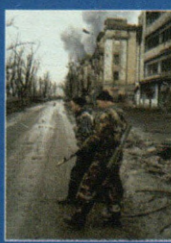
zuen egoera kontrolatu.

Betidanik txetxeniarrak hiltzaile eta lapur fama ezarri bazitzairen -euskaldunok badakigu horretaz zerbait-, bahiketa, atentatu, hilketa eta mota guztietako bortizkeria hedatu ziren Txetxenian eta inguruetan. Horien atzetik, jauntxo txetxeniarrak gain, Moskuko zerbitzu sekretuen probokazioak, herrialde aberatsetako dirua -islamista erradikalei makineria oloztatuz- eta gaur Londresko atzerriatik Errusian eskua sartzen segitzen duen Berezovski dirudunaren jukutriak ikusten ditu oso garbi Shihabek.

Horrela iritsi zen 1999an Basaev buru zuten txetxeniarrak Dagestanen egindako eraso handia. Harrezkero, gerra eta sarraskia. "Gerra hasi zenean -dio kazetariak- ez nuen uste errusiarrek erabateko txikizioaren bila joango zirenik. Berezovskiren asmoa edozein oligarkak nahi izaten duen 'gerra txiki' horietako bat piztea izango zela uste nuen, interes ekonomiko eta politikoei. Baina Eltsinek Putin jarri zuen lehen ministro, Txetxeniakoa 'behin betiko' bukatu zezan".

Kadiroven hilketaren ondoren Grozni helikopterotik ikusi omen du joan den astean Putinek, eta harrituta

Grozni oso hiri polita zen duela zortzi urte arte, ezkerreko argazkietan ageri denez. Gaur hango eraikuntzetatik betoi eta harri puskek baizik ez dira geratzen. Txetxenia hondamendia da gaur: tropa errusiarren etengabeko sarraskiak, gazteek ihes joan beharra... eta geratzen direnzentzako ameskaiztoa.

geratu omen zen hiria zein txirtxilatuta dagoen ikusita. 'Behin betiko' soluzioak horrelakoak dira.

Interesak asko, errukirik batere ez

KGBko "aparatchik" gogorra izana den Putinek, primeran baliatu zuen 2001eko irailaren 11n New Yorken gertatu zena. George Bush lehendakari amerikarrari terrorismoaren kontrako borrokan laguntzeko Putinek Txetxenia are gogorrago egurtu zuen geroztik. Eta Europako herrialdeak kontentur: ordura arte Errusiaren barne arazoa zena orain terrorismo islamiarraren kontrako borroka omen delako.

Geroztik, Sophie Shihabek beste bidaia bi egin ditu Grozni eta inguruetara, batean inkognitoz eta bestean militar errusiarrez inguratua. Hauekin bisitatu zituen Txetxeniako kasernak, eta ohartu zen horietan Putinen erre-

tratuarekin batera XIX. mendean Txetxenia odoletan ito eta errusiartu nahi izan zuen Ermolov jeneralarena ere bazegoela. Azpian, esaldi hau: "Oraingoan hemen geratzeko etorri gara". Armada errusiarreko komunikazio arduradunari galdetu zion kazetariak ea beren helburuetako bat "bertako herritarren bihotzak eta arimak berenganatzea" ote zen, diplomazia osoz baietz erantzungo ziolakoan. Baina militarrek: "Bai zera! Lehen gerran ordenu konstituzionala ezartzea genuen helburu. Gaur berriz nazioarteko terrorismoaren kontra ari gara".

Eta makineria horren kontra, txetxeniarrak ez dute inoren ez errukirik eta ez laguntzarik. Errusiako barne oposizioa isildu zen aspaldi. Europar inork ez dio begiratu nahi Palestinako gatazkak baino heriotz eta tortura

gehiago eta latzagoak -honetan ranking bat egitea zilegi bada- eragiten dituen gerra honi. Eta Errusiako militarrek ez dute joateko interesik. "Gaur Errusian herri txiki bateko gazte batentzako dirua azkar irabazteko modu bakarra Txetxeniara boluntario joatea da. Herritarrak bahitu eta haiek -bizirik bezala gorpu- beren familiei itzultzeko erreskatea kobratzea, hori da Txetxeniako negozio biribila".

Egon omen da negoziaketa ahaleginen bat. Txetxeniako gobernu independentistan kanpo arazoetako ministro atzerrirratua dena, Ajmadov, zenbait bilkura egiten hasi zen Suitza eta Luxenburgoren Moskuko Memorial elkarte humanitarioko Andrei Mironov disidente ezagunarekin... baina kanpoko presioak sartu ziren tarteko. Eta iazko ekainean "ero" batek burezurra hautsi zion Moskuko karrika batean Mironovi. KGBko istorio zaharretan bezala.

Gerrak segi dezan interes handiak daude, beraz. Eta herritarrei errukituko zaien inor ez inon. Geopolitikak harrapatuta dago eta Moskun gerraren kontrako erresistentzia kasik marjinala da. Shihabek gainera beste bi laguntza ikusten ditu faltan. Txetxenia ez eza-gutzeagatik eta bertara joan ez direlako, hango aktualitatea egunero landuko duen kazetari lobby bat falta da. Bestetik, mugimendu-altermundialistak -jendea mobilizatzeko ahalmena gaur egun horrek bakarrik dauka- ez diola behar adina arreta ipini. Txetxeniarrak maitatu behar gaituzte palestinarrek yankiak adina. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

"Oinarritzkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

"Gure herriari errugabetasun presuntzioa ukatzen zaio"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru
Aidundia
Kultura Seta
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure
arteak
euskaraz

Oparien punttua, ironia eta natura

Opariak egiten dira, hartzailak oparigilea gehiago estima dezan. Niri behintzat, hartzaille naizenean, funtzionatzen dit: beti eskertzen dut inork nik gehiago maita dezadan nahi izatea eta, bai, gehiago maite dut orduan. Askoz gehiago, pixkatxo bat gehiago. Zer axola —gehiago asko da beti maitasunean—.

Badakit bestelako opariak ere badirela, ez direnak egiten maitasuna erakartzeko, bestelako zioengatik baizik. Baina nabaritu egiten da diferentzia. Ala ez?

Diferentziak nabaritzearen kontu horrek gogorarazten dit duela hilabete batzuk gertatua, liburu baten aurkezpenaren ondoren zerbait hartzen ari ginela. Taldean emakume bi ginen eta dozena erdi bat gizon... Halako batean, emakumeok gure artean ari ginela, biok ezagutu genuen gizon xarmagarri hil berri bat hartu genuen hizpide. Gutako batek gorai patu zuen gizon zahar eder haren bizitasuna, nola zuen koketo izatearen punttua, xahar-lizun izan gabe —"berde" izan zen hitza—. Esan bagenuen esan genuen. Gure inguruko gizonak berehala hasi ziren horri buruzko eztabaidan eta jakin nahian punttu hori non zegoen. Kurioa. Guk uste genuen beti nabaritzen zela, garbi zegoela.

Bai, beti nabaritzen da barrutik datorrena, intentzioa zein den, gogoa zerk sortzen duen: opariekin bezala, maitasun bila egiten direnen eta bestelakoen arteko diferentzia. Begiraden norabidea, ahotsaren nolakotasuna eta gorputzaren mugimendu orok salatzen du opariak, piropoak eta galderak nondik datozen. Hor dago punttua. Halaz ere, gizonezko batzuei zail gertatzen omen zaie bereiztea. Ez omen dakite emakumeok zergatik hitz berarekin batzuetan haserretu egiten garen eta beste batzuetan maitemintzen.

Ez dakit horrek guztiak gizonezkoek ironia horren gustuko izatearekin lotua dagoen. Beste liburu baten aurkezpenen batean, duela urte batzuk honezkero, gizonezko idazle batek aldameneari zeukan beste idazle gizonazkoaren liburuaren gorazarre esan zuen

AMAIÁ LINARES

ironia handikoa zela lana eta, dena galduta dagoenean, ironia besterik ez zaigula gertatzen. Amodioaz ari zirela uste dut. Aurkezpenaren ondoren galdatu nien, lagunartean, ea samurtasuna non zegoen orduan. Ezer ulertzen ez zutenaren aurpegiarekin begiratu zidaten biek, aurkezleak eta idazleak. Nik kaina bat nahi nuela esan nion irribarre samurraz begiratzen zidan idazlearen emazteari.

Vila Matas-ek dio ironia zintzotasunaren mailarik garaiena dela... Zer egingo dugu gizon inteligenteenak, batzuei gehien gustatzen zaizkigunak, ironikoenak badira eta horrek horren urruti jartzen badizkigu? Hori nahi ote dute, urruti egon? Gugandik urruti beraiek eta gu samurtasuna bilatuz. Ironikoa.

Ironia gogorrak ere badira. Esaterako, zer iruditzen zenbait enpresa kutsatzaile eta ez-berrerabil-tzailek "Naturgintza" deitzen den fundazioari diruz laguntzea euskal natura zaintzen... Gogoratzen naiz nola harritu ninduen Guatemalan egunkarian ikusi nuen iragarki batek: porlandegi handienak halako dei bat zabaltzen zien herritarrei, zuhaitzak landatzeko egitasmo batean parte har zezaten.

Merkeago aterako da, ziur, enpresen propagandaz seinalatuko dizkiguten zelai polit batzuk zaintzea, zoologiko modura baso pare bat monumentutzat hartzea, plastiko eta kartoiak berrerabiltzeko jaso eta garbitzea baino; edo kutsatzen duten emisioak gutxitzea baino; edo, zuhaitz gutxiago mozteko, telefonia konpainien arteko akordioak baino. Ironikoa.

Garapena beste era batera ulertzeko guztion ber-heziketa ere ezinezkoa bide da Naturgintzako intelektualentzako. Zer egin digute horrenbeste irauten duen esnari oraindik ere esne deitzeko gauza izan gaitezen? Horrenbeste errepide behar al ditugu? Eta horren berragailu indartsuak? Diseinuzko leku irekietan ere bai? Noiz arte jasan dezake naturak gure erosokeria eta sentiberatasunik eza? Samurtasuna baino ironia hobe ote horrelako galderak saihesteko? ■

Begiraden norabidea,
ahotsaren nolakotasuna
eta gorputzaren
mugimendu orok salatzen
du opariak, piropoak eta
galderak nondik datozen.
Hor dago punttua. Halaz
ere, gizonezko batzuei
zail gertatzen omen zaie
bereiztea. Ez omen
dakite emakumeok
zergatik hitz berarekin
batzuetan haserretu
egiten garen eta beste
batzuetan maitemintzen

**ASTEBURUA
OSTIRALEAN HASIKO DA**

BADATOR
kaleidos

**ALDIZKARI
BERRITZAILEA
INOIZ PENTSATU ERE
EGIN EZ ZENUEN BEZALA
GOZA DEZAZUN
ZURE ASTIALDIA**

...

MAIATZAREN
21etik aurrera
OSTIRALERO
kiosko guztietan

ipuaK Aurre
ia Automobila
Osasuna Den
a Bizia Etxeale
ripuaK Aurre
kia Automobila
a Osasuna Den

Bonus Babestua

3 ezbeharrek ez dute
gidari onaren hobarian
eraginik sortzen

 LAGUN ARO
SEGUROS - ASEGURUA

Beti zugan pentsatzen